

1. A Hét Patak Győngye Natúrpark elhelyezkedése, határai és földrajzi jellemzői

1.1 A Hét Patak Győngye Natúrpark települései, társadalomföldrajzi jellemzői

1.11 A települések elhelyezkedése, területhasználata, közigazgatási helyzete

A Hét Patak Győngye Natúrparkot nyolc település alkotja. Ezek (észak-déli irányban): Csikóstóttós, Gerényes, Alsómocsolád (a lakóterületnek nem minősülő Erdőmajor településrészsel, továbbiakban Alsómocsoláddal együtt értendő), Ág, Szalatnak, Köblény, Kisvaszar, Kárász.

1. Táblázat: A települések és a Natúrpark területe a földrészletek fekvése alapján (Forrás: www.foldhivatal.hu)

Település	Terület (ha)				Terület középpontja	
	Külterület	Belterület	Zártkert	Összesen	EOX_x	EOV_y
Ág	1154,0	43,3	5,7	1203,0	587662	108105
Alsómocsolád	1235,0	65,3	0,0	1300,3	586691	105262
Csikóstóttós	1619,4	97,3	53,3	1770,0	582259	111561
Gerényes	1155,5	55,0	23,7	1234,3	583772	108250
Kárász	743,7	51,2	7,3	802,2	583774	103800
Kisvaszar	1959,5	63,7	12,0	2035,3	586508	102872
Köblény	760,8	43,1	0,0	803,8	593196	106599
Szalatnak	949,6	64,1	14,3	1028,1	590298	106279
HPGY Natúrpark	9577,5	483,2	116,3	10177,0	586770	106591

Terület szempontjából a települések legnagyobbika Kisvaszar (1. Táblázat), Csikóstóttós és Alsómocsolád. A legnagyobb erdőterülettel Kisvaszar, a legtöbb réttel és legelővel Csikóstóttós illetve Szalatnak rendelkezik. Mezőgazdasági területekből a legtöbb gyümölcsös és kert Gerényesen, a legtöbb szántó Csikóstóttósön található, szőlő művelési ágú területből pedig Kárászon találjuk a legtöbbet. A Natúrpark területén – a magyarországi tájhasználati viszonyoknak megfelelően – legtöbb a szántóföld illetve az erdő, majd a termelésből kivett művelési ágú terület (2. Táblázat).

2. Táblázat: A települések és a Natúrpark területe használati ágak alapján (Forrás: www.foldhivatal.hu)

		Település								
		Ág	Alsómocsolád	Csikóstóttós	Gerényes	Kárász	Kisvaszar	Köblény	Szalatnak	HPGY Natúrpark
Használati ág	Erdő	842,0	210,4	163,2	378,1	347,2	1726,2	109,7	165,0	3941,8
	Fásított terület	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3
	Gyümölcsös	0,0	0,8	0,5	8,0	2,4	1,0	0,0	0,3	12,9
	Halastó	0,0	138,6	0,0	0,0	0,7	0,0	0,0	34,4	173,8
	Kert	2,6	0,0	2,8	4,2	0,3	0,3	0,0	3,2	13,4
	Legelő	22,9	15,9	72,8	64,7	154,5	35,7	18,4	158,6	543,5
	Rét	18,2	19,5	69,0	8,8	6,3	25,4	36,7	52,5	236,4
	Szántó	227,6	726,8	1272,2	668,3	185,5	114,3	578,4	491,3	4264,3
	Szőlő	0,0	4,6	3,0	1,0	7,4	0,0	0,0	1,9	18,0
	Termelésből kivett	89,8	183,7	186,2	101,2	97,8	132,4	60,7	120,9	972,7
	HPGY Natúrpark	1203,0	1300,3	1770,0	1234,3	802,2	2035,3	803,8	1028,1	10177,0

A települések közigazgatásilag mind a Dél-Dunántúli régióhoz tartoznak. Egyik (Csikóstóttós) Tolna-megye területén, hét (Ág, Alsómocsolád, Gerényes, Kárász, Kisvaszar, Köblény és Szalatnak) Baranya-megye területén fekszik. A nyolc település összesen három kistérséghez tartozik. (3. Táblázat) és közülük öt (Alsómocsolád, Gerényes, Kisvaszar, Köblény és Szalatnak) körjegyzőség formában látja el közigazgatási feladatait. A körjegyzőség központja Alsómocsolád.

3. Táblázat: A települések közigazgatási beosztása

Régió	Dél-Dunántúl		
Megye	Tolna	Baranya	
Kistérség	Dombóvári	Sásdi	Komlói
KSH-szám	4702	3203	3201
Települések	Csikóstóttós	Alsómocsolád	Kárász
		Ág	Köblény
		Gerényes	Szalatnak
		Kisvaszar	

A Natúrpark területét a nyolc település teljes területe adja, s azt 12 település külterülete határolja (1. Térkép és 4. Táblázat).

4. Táblázat: A Natúrparkot határoló települések égtájak szerint

Északról	Nyugatról	Délről	Keletről
Dombóvár	Tékes	Komló	Vékény
Mágocs	Vásárosdombó	Mecsekpölöske	Magyaregyregy
Bikal	Kaposszekcső	Liget	
Hegyhátmaróc			

1.12 Gazdasági helyzet

A nyolc település közül legtöbb működő vállalkozás Alsómocsolád, Csikóstóttós és Szalatnak településen van. A települések legtöbb cége a kereskedelmben a mezőgazdaságban, az ügyintézésben illetve az építőiparban tevékenykedik (5. Táblázat)

5. Táblázat: A települések vállalkozásai iparág szerint (forrás: Települések közlése)

	Ág	Alsómocsolád	Csikóstóttós	Gerényes	Kárász	Kisvaszar	Köblény	Szalatnak	HPGY NP
szolgáltatás (ügyintézés, menedzsment stb.)	0	3	0	0	0	1	0	4	8
mezőgazdaság	0	5	3	0	0	0	0	0	8
építőipar (téglaipar, kőművesmunkák stb.)	0	1	1	1	1	1	0	1	6
logisztika	0	1	0	0	0	1	0	0	2
kereskedelem (élelmiszeripar, fémipari stb.)	1	0	6	2	0	0	5	4	17
faipar	0	0	0	0	1	3	0	0	4
vendéglátóipar	2	0	0	0	0	1	0	0	1
élelmiszeripar	0	2	0	0	0	0	0	0	2
összes vállalkozás	3	12	10	3	2	7	5	9	48

A települések közül három (Gerényes, Kisvaszar, Szalatnak) 2006-ban a hátrányos helyzetű települések listáján is szerepelt. A munkanélküliségi adatok az országos átlagot meghaladták a 2007-2008. években (lásd 6. Táblázat).

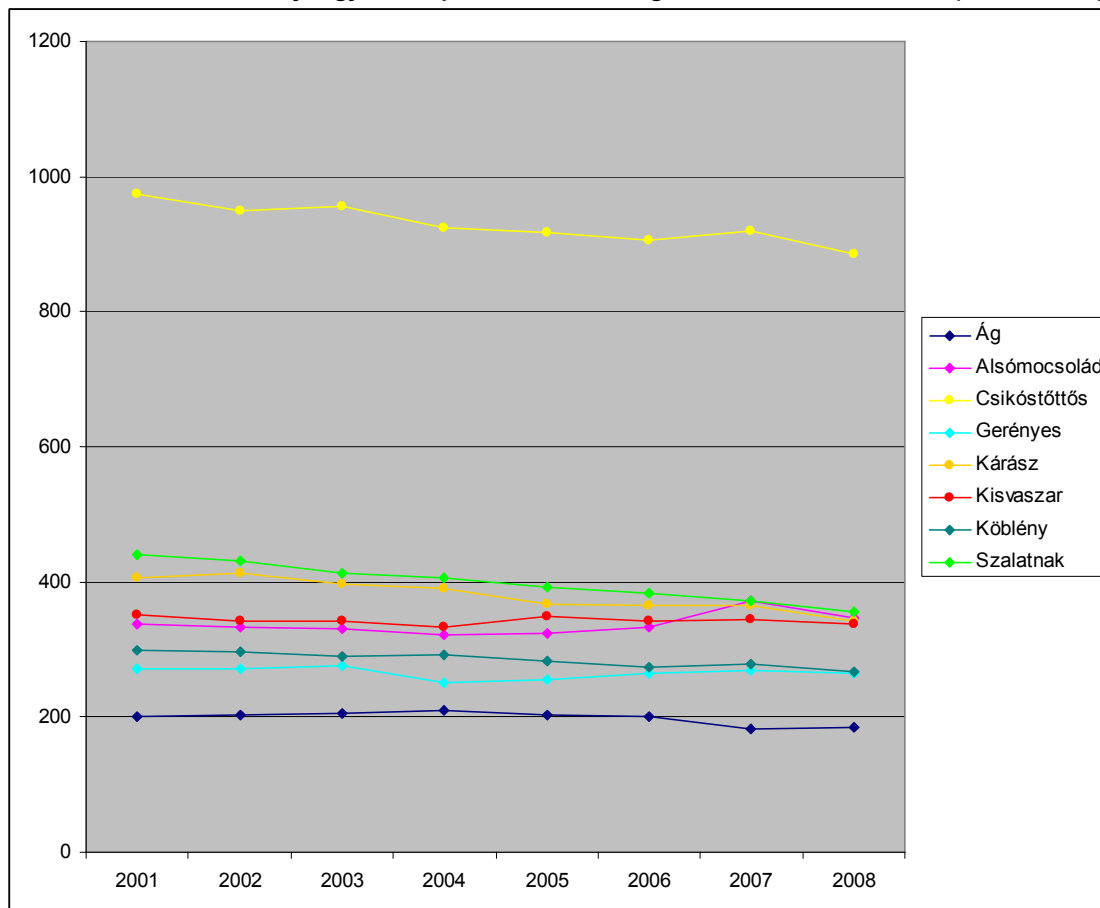
6. Táblázat: A Hét Patak Győnye Natúrpark településeinek munkanélküliségi aránya (Forrás: Tolna - és Baranya-megyei Munkaügyi központ)

	2007	2008
Ág	60,39	58,92
Alsómocsolád	20,43	24,72
Csikóstóttós	15,83	15,00
Gerényes	68,74	60,89
Kárász	14,82	16,26
Kisvaszar	58,73	71,78
Köblény	20,43	24,72
Szalatnak	16,55	16,55
HPGY Natúrpark	34,49	36,10

1.13 Társadalmi jellemzők

A falvak népessége 400 fő körüli. Csikóstóttós népessége ellenben ennek körülbelül duplája. A mindegyik település lakossága fogyatkozik (1. Grafikon).

1. Grafikon: A Hét Patak Gyöngye Natúrpark falvai lakosságának alakulása 2001-2008 (Forrás: KSH)

A területen hétből hat településen cigány illetve öt településen a német kisebbség is él. Legmagasabb arányuk 25,2 illetve 27,8%.

A civil szervezetek spektruma nagyon széles. Sport-, nyugdíjas-, településfejlesztő- és nemzetiségi egyesületek egyaránt szépszámmal működnek (a nyolc településen összesen 27), ami nagyon kedvező társadalmi környezet Natúrpark alakításához.

A települések pályázati lehetőségei jónak mondhatók. 2004-ben öt település nyert támogatást infrastrukturális fejlesztésekre (7. táblázat). Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtandó, a vidéki gazdaság és lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások körében a kistérségi közlekedési szolgáltatások fejlesztésére igénybe vehető támogatások részletes feltételeiről szóló 9/2008. (I. 24.) FVM rendelet I. melléklete felsorolja a jogosult

településeket (Ezek a nem-budapesti agglomerációban lévő, 5000 fő vagy 100 fő/km² népsűrűség alatti községek). E mellékletében az összes Natúrpark-települést megtaláljuk.

7. Táblázat: a 2004-ben elnyert pályázatok (forrás: www.pavazoltan.hu)

	Beruházás összege	Nyert támogatás összege	2004-re eső támogatás
Alsómocsolád			
A Idősek Otthonába berendezés vásárlás	48 019 000,00 Ft	10 000 000,00 Ft	4 314 000,00 Ft
B Vis maior vízelvezetők rendezése, rézsük helyreállítása	5 932 000,00 Ft	3 600 000,00 Ft	3 600 000,00 Ft
Gerényes			
A Orvosi rendelő kialakítása, önkormányzati épület felújítás II.	8 624 848,00 Ft	1 586 000,00 Ft	1 586 000,00 Ft
Kisvaszar			
A Orvosi rendelő felújítása	2 120 000,00 Ft	1 909 000,00 Ft	1 818 000,00 Ft
Köblény			
A Ravatalozó felújítása	7 770 000,00 Ft	2 670 000,00 Ft	834 000,00 Ft
B Önkormányzati közösségi épület felújítása	2 642 291,00 Ft	2 377 000,00 Ft	1 473 000,00 Ft
Kárász			
A Vasútállomási településrész ivóvízhálózatának bővítése	8 825 000,00 Ft	2 000 000,00 Ft	1 000 000,00 Ft
B Vis maior útjavítás	5 959 000,00 Ft	1 000 000,00 Ft	1 000 000,00 Ft

Az öt település pályázatairól, a térség pályázati prioritásairól, a konkrét pályázatokról, a fejlesztési irányokról stb. a kistérségi tervdokumentum számol be részletesen (Sásdi Kistérségi Tervdokumentum 2008).

1.14. Közlekedési kapcsolatok

A térség közút és vasúthálózattal is rendelkezik (1. Térkép). A helyi közúthálózat két pólusa Dombóvár és Komló. Gerince a Dombóvár-Pécs (611-es) út, és az ebbe torkolló, Kaposszekcső-Szászvár (6534-es) és folytatása, a Szászvár-Komló (6541-es és 6542-es) mellékút, illetve a Vásárosdombó-Komló (6546 és 6542-es) mellékút. Ezen a útvonalakon Csikóstóttós és Kárász valamint Kisvaszar gépkocsival közvetlenül elérhető, a többi helyiség csaknem (Gerényes, Szalatnak) vagy teljes egészében (Alsómocsolád, Ág, Köblény) zsákfalú. Ezért fordulhat elő az, ami Köblény és Alsómocsolád esetében: hiába csupán kb. 5 km a két falu távolsága légvonalban – közúton mintegy 35 km-t kell megtenni egyiktől a másikig. Ezt a meglehetősen előnytelen állapotot a tájra oly jellemző

völgyszerkezet okozza. A településeken gyér a helyközi autóbuszforgalom. Hétköznapi este 17.00-18.00 óráig mintegy 3-6 közlekedik, hétvégén azonban még ennél is kevesebb.

A térségben két vasútvonal is rendelkezésre áll. Az egyik Dombóvár-Szentlőrinc-Pécs vonal, mely ugyan közvetlenül nem halad keresztül az érintett településeken, de két állomása (Kaposszekcső és Vásárosdombó) a nyugatibb helységek felől könnyen hozzáférhető. A másik, a Dombóvár-Bátaszék-Baja vonal, melynek Csikóstóttősen, Alsómocsoládon (Mágocs-Alsómocsolád állomás), Szalatnokon és Kárászon (Kárász-Köblény állomás). A járatsűrűség a pécsi vonalon kisebb (hétköznapi kilenc), a bajain ennél több (hétköznapi közel húsz) vonat közlekedik.

1.2 A Hét Patak Gyöngye Natúrpark természetföldrajzi jellemzői

A Natúrpark települései a Dunántúli-dombság, nagytájon, a Mecsek és Tolna-Baranyai-dombságok középtáján, s ezen belül alapvetően két kistájcsoporton fekszenek. Ezek: a Tolnai dombsághoz tartozó Völgység és a Zselicben található Észak-Zselic. A pontosság kedvéért megjegyzendő, Csikóstóttős külterületének északi csücske már Dél-Külső–Somogy, Kisvaszar település pedig a Völgység és a Baranyai-Hegyhát határán fekszik, illetve hogy Kárász külterületének déli csücske a Völgységhez illetve a Mecsek-hegységhez tartozik, így tágabb értelemben öt kistájat foglal magába a Natúrpark. (9. Táblázat és 2. Térkép).

8. Táblázat: A települések földrajzi besorolása (természeti tájak rendszertani felosztása, KERESZTESI és mtsai szerk. 1989)

makrorégió (nagytáj)	4. Dunántúli-dombság	
mezorégió (középtáj)	4.4 Mecsek és Tolna-Baranyai-dombságok	
szubrégió (kistájcsoport)	4.4.2. Tolnai-dombság	4.4.4. Zselic
mikrorégió (kistáj)	4.4.2.1. Völgység	4.4.4.1. Észak-Zselic
Települések:	<i>Alsómocsolád</i>	<i>Csikóstóttős (Dél-Külső–Somogy)</i>
	<i>Ág</i>	
	<i>Gerényes</i>	
	<i>Kárász (Baranyai-Hegyhát, Mecsek-hg.)</i>	
	<i>Kisvaszar (Baranyai-Hegyhát)</i>	
	<i>Köblény</i>	
	<i>Szalatnak</i>	

1.21 Domborzat, földtani viszonyok

Az Észak-Zselic északkeleti részén kezdődő lösztakaró a Völgység területére is átnyúlik. Mindkét tájegységre jellemzőek az eróziós-deráziós völgyek, ám ezek gyakorisága különböző: az Észak-Zselic erősen és közepesen, a Völgység gyengén tagolt domborzatú. Nemcsak a dombok gyakorisága, de magasságuk is az Észak-Zselicben jelentősebb. Míg a Völgységben átlagos magasságuk 200 m körüli, az Észak-Zselic magasabb területein a 280 m-t is eléri. Legmagasabb pontjaik a Hollófészek (358 m) és a Hegytető (353 m).

A dombok magját túlnyomó részben finomszemcsés pannóniai üledékek alkotják, melyeket a hátakon lösz, a völgyekben deluviális képződmények takarnak. A

Natúrpark délkeleti szeglete a Kelet-Mecsek területére nyúlik, melynek jura ill. alsó-kréta tengeri eredetű kőzetei is kibukkanak a fiatalabb üledéktakaró alól.

1.22 Éghajlat

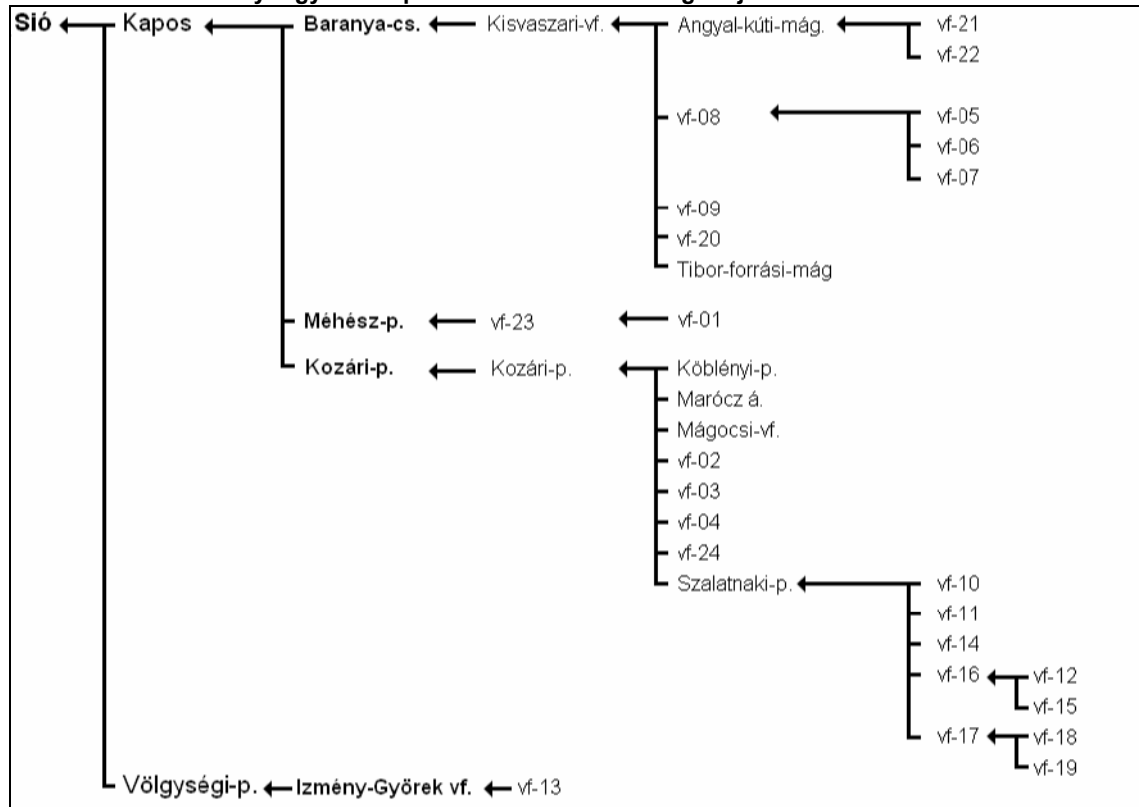
Éghajlatuk mérsékelt meleg-mérsékelt nedves – évi középhőmérsékletük 10°C , a legmelegebb és a leghidegebb napok hőmérsékletének átlaga 33°C illetve -15°C . A napsütéses órák száma mindkét kistájon 2000 körül van, közülük a Völgység naposabb, 2050 óra maximummal. Az Észak-Zselicben ez 1800-2020 körül van. A kistájak közül a csapadék az Észak-Zselicben több – 730-760 mm, a Völgységben kevesebb, 710-730 mm hullik. A napi csapadékmaximumok is ennek megfelelően adódnak: Sásdon 121 mm-t, Kárászon 105 mm-t mértek. A szél iránya a Völgységben kiegyenlített, bár tapasztalható egyfajta északias jelleg. A szélsősebesség 2,5 m/s. Az Észak-Zselicben ez 2,5-3 m/s, az irány pedig rendszerint északi vagy déli.

1.23 Vízrajz

Felszíni vizek szempontjából jelentős a mindkét kistájat érintő Baranya-csatorna (2. Ábra és 8. Táblázat). Ennek alsó folyása a Völgységhez, felső pedig az Észak-Zselichez tartozik. 462 km^2 területű vízgyűjtőjével és 36 km-es hosszával a második legnagyobb vízfolyás a két kistájon. Ennél csak a Völgység másik fontosabb folyóvize, a Völgységi patak nagyobb, hosszát (42 km) és vízgyűjtőjét (554 km^2) tekintve egyaránt. Az Észak-Zselic további négy nagyobb vízfolyása a Bárdi-patak (hossz: 15 km, vízgyűjtő: $66,5\text{ km}^2$), a Berki-patak (hossz: 15 km, vízgyűjtő: 67 km^2), a Zselic-patak (hossz: 10,6 km, vízgyűjtő: 21 km^2) és a Surján-patak (hossz: 20,5 km, vízgyűjtő: $20,5\text{ km}^2$). Mindkét terület vízjárása szélsőséges. A települések felszíni vizeiről részletesen a 3. Térkép tájékoztat.

A talajvizek szintje a Kapos völgyben 2-4 m, a mellékfolyók mentén 4-6 m, a dombok talapzatán pedig ennél nagyobb az Észak-Zselicben. A Kapos völgyében található csak minimális mennyiségű (2 l/s.km^2) talajvíz. A rétegvizek mennyisége $0,5\text{ l/s.km}^2$. A Völgységben a keletről nyugatra haladva növekszik a rétegvizek mélysége (2-4 illetve 4-6 m). A Baranya csatorna mellett mennyisége 3 l/s.km^2 körüli. Rétegvizekben ez a kistáj gazdagabb, mennyisége 0,5-0,75 l/s.km^2 .

2. ábra: A Hét Patak Győngye Natúrpark vízrendszerének diagramja.

9. Táblázat: A települések és a Natúrpark vízfolyásai (a névtelen vízfolyások számozva)

Vízfolyás neve	Település
Angyal-kúti-mellékág	Kisvaszar
Baranya-csatorna	Csikóstóttós
Izmény-Györek vízfolyás	Kárász
Izmény-Györek-vízfolyás	Kárász
Kapos	Csikóstóttós
Kisvaszari-vízfolyás	Kisvaszar, Gerényes
Kozári-patak (Hábi-csatornaként is simert)	Alsómocsolád, Gerényes, Csikóstóttós
Kőblényi-patak	Kőblény
Mágocsi-vízfolyás	Alsómocsolád
Marócz-árok	Kőblény
Méhész-patak	Csikóstóttós
Szalatnaki-patak	Ág
Szalatnaki-patak	Alsómocsolád, Kárász, Szalatnak
Tibor-forrási-mág	Kisvaszar
Vf-01	Csikóstóttós
Vf-02	Csikóstóttós
Vf-03	Csikóstóttós
Vf-04	Csikóstóttós
Vf-05	Gerényes
Vf-06	Gerényes
Vf-07	Ág, Gerényes
Vf-08	Ág, Gerényes

Vízfolyás neve	Település
Vf-09	Gerényes
Vf-10	Szalatnak
Vf-12	Köblény
Vf-13	Köblény
Vf-14	Alsómocsolád
Vf-15	Köblény
Vf-16	Köblény, Szalatnak
Vf-17	Szalatnak
Vf-18	Szalatnak
Vf-19	Szalatnak
Vf-21	Kisvaszar
Vf-23	Csikóstóttós, Gerényes
Vf-24	Alsómocsolád
Völgységi-patak	Kárász

A területen összesen kilenc tó található (10. Táblázat). Ezek mindegyike tározó. Legtöbbjüket halastóként használják.

10. Táblázat: A települések és a Natúrpark tavai (a névtelen tavak számozva)

Tó neve	Település, ahol a tó található
Alsómocsoládi halastórendszer	Alsómocsolád
Békatói halastavak	Csikóstóttós (határában)
Tó 01	Csikóstóttós (határában)
Tó 02	Alsómocsolád
Tó 03	Alsómocsolád
Tó 04	Alsómocsolád
Tó 05	Szalatnak
Tó 06	Gerényes
Tó 07	Gerényes

1.24 Talajok

Talajtípus tekintetében a csernozjom-barna és agyagbemosódásos erdőtalajok a jellemzőek. Az alapkőzet a legtöbb területen löszös vagy harmadkori (illetve ennél idősebb) üledék, a fizikai féleség mindenhol homokos vályog, kémhatásuk javarészt gyengén savanyú. A termőréteg mindenhol vastagabb 70 cm-nél. A talajok gyenge közepes értékűek.

A Natúrpark talajainak és talajtani jellemzőinek határait a folyóvölgyek és – az általában lösz anyagú – dombok elhelyezkedése szabja meg és osztja fel talajtaniilag azonos tulajdonságú területekre. Északról délfelé haladva hét ilyen területet különböztetünk meg.

A legészakibb ilyen homogén terület gyakorlatilag egybeesik a Baranya-csatorna mellékfolyóinak völgyeivel. Csikóstóttós külterületének nyugati és déli határa (a Baranya -és a Hábi-csatorna völgyében), Alsómocsolád területének belső része

és Gerényes északi, Csikóstóttőssel határos része – e kettő Hábi-csatorna völgyében helyezkednek el – valamint déli Kisvaszari-vízfolyás–menti része (1.) tartozik ehhez a talajtani egységhez. A víz hatására egyedül itt találunk lápos réti talajt. A terület más szempontból is sajátos. Glaciális-alluviális alapkőzetű, a szervesanyag mennyisége itt a legnagyobb (400 t/ha nagyságrendű) és csak itt felszíntől karbonátos. (lásd 4. Térkép és 11. Táblázat)

Az Natúrpark keleti területein, a folyóvölgyek közé ékelődve találjuk a következő három régiót. Ezek elhelyezkedése: Csikóstóttős előzőekben nem említett területén valamint Alsómocsolád északi területein (2.), Gerényes területének döntő többségén (3.), illetve Gerényes külterületének déli csücskén (4.). A területek egymásra több szempontból hasonlítanak. Mindhárom enyhén savanyú barnaföld, alapkőzetük löszös. Talajrétegvastagságuk a 100 cm-t meghaladja, szervesanyagtartalmuk 100-200 t/ha, talajértékük 60-50.

11. Táblázat: A Hét Patak Győngye Natúrpark talajai

Terület	A talaj típusa	Talajképző kőzet	Kémhatás	Szerves anyag-készlet	Termő-réteg (cm)	Talaj érték
1.	Lápos réti	Glaciális, alluviális üledékek	Felszíntől karbonátos	>400	70 - 100	40-30
2.	Csernozjom-barna erdőt.	Löszös üledékek	Gyengén savanyú	100-200	>100	60-50
3.	Csernozjom-barna erdőt.	Löszös üledékek	Gyengén savanyú	100-200	>100	60-50
4.	Barnaföld	Löszös üledékek	Gyengén savanyú	100-200	>100	60-50
5.	Agyagbemosódásos barna erdőt.	Löszös üledékek	Gyengén savanyú	100-200	>100	50-40
6.	Agyagbemosódásos barna erdőt.	Harmadkori és idősebb üledékek	Gyengén savanyú	50-100	>100	50-40
7.	Agyagbemosódásos barna erdőt.	Harmadkori és idősebb üledékek	Erősen savanyú	50-100	>100	40-30

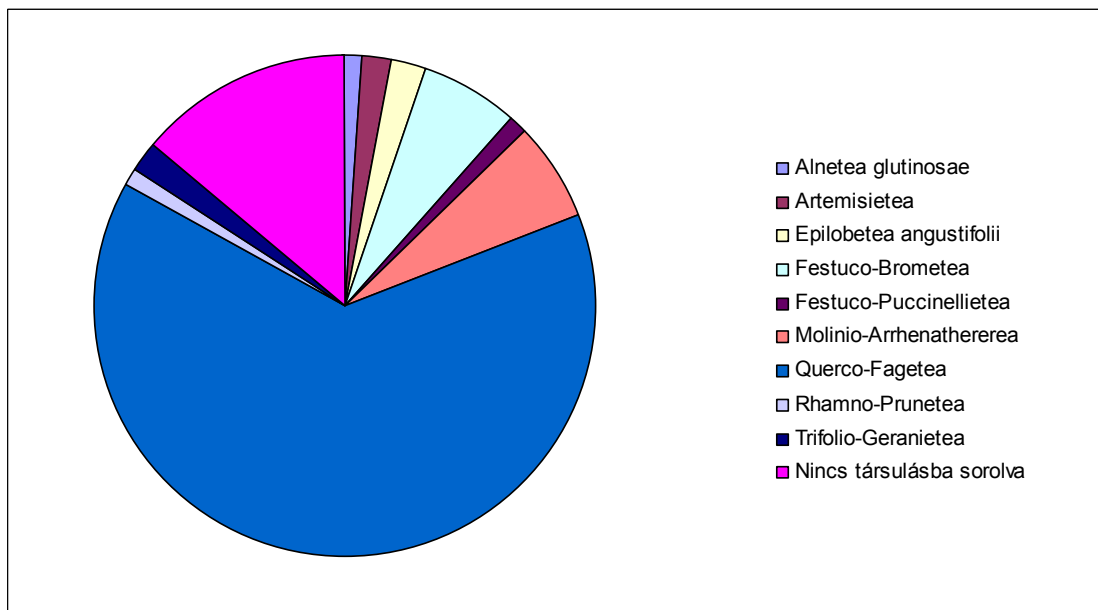
A következő régió a legnagyobb területű. Alsómocsolád és Gerényes eddig nem említett részei, illetve Ág, Szalatnak és Köblény teljes területének talajai valamint Kisvaszar és Kárász északi felének talajai tartoznak ide (5.). Ehhez részben hasonlítanak a Natúrpark még délebbi, a kisvaszari (6.) illetve kárászi (7.) külterület déli határán húzódó területei - agyagbemosódásos barna erdőtalajok és 100 cm-nél vastagabbak, azonban különbségek is megfigyelhetők. A 5. számú terület alapkőzete a másik kettővel ellentétben – melyek harmadkori vagy idősebb üledék – a többi területekhez hasonlóan lösz. Ezzel együtt a szervesanyagtartalom és a termőréteg vastagsága is itt jelentősebb (5: 100-200 cm / 6., 7.: 50-100 cm). A talaj kémhatás a 7. számú területen erősen savanyú és a talajértéke is alacsony (40-30).

1.25 Növényzet

A területen északról dél felé haladva növekszik a természetes vegetáció aránya. A mesterséges növényzet-borítás Csikóstóttősen legnagyobb, főleg szántóföld. Ezen kívül kevés legelő is található. Gerényesen főleg az északi irányú völgyekben maradtak meg természetes fás sávok. Alsómocsoládon az Erdőmajortól délre húzódó területek már a Mecsek–Baranya-Hegyhátról nyúlnak át (CORINE Felszínborítási Adatbázis). Szalatnak területének csaknem felét bojtja természetes növénytakaró, a halastavak környékén mocsári növényzet, majd délebbre természetes füves területek illetve lomberdők húzódnak. Köblényben a településre vezető úttól északra természetközeli cserjés húzódik a dombháton (az 1990-1992-es adatbázisban ez még füves foltként van feltüntetve), de máshol inkább szántóföldek és fenyvesek találhatók. Kárászon az alacsonyabban fekvő területeket szántóföldként hasznosítják, de itt már a mecseki erdőtömbökkel is találkozunk. Keleten bokros-fás illetve tölvelű a vegetáció, a legdélebbi részeken húzódó két átmeneti erdős-bokros folt már a Kelet-Mecsek Tájvédelmi Körzethez tartozik. Kisvaszar és Ág területének nagy része lomberdővel fedett, csak néhol szakítják meg fenyves illetve bokros területek (5. Térkép)

Az szakirodalmi adatok és általunk a helyszínen talált fajok alapján, a magyar flóra cönológiai csoportosításának segítségével (BORHIDI A. 1993) megadható egyfajta, a Natúrpark erdős területeire jellemző társulás-összetétel. Megjegyzendő, hogy az eredmény a Kárász-Kisvaszar-Szalatnak (Gerényes) térségre vonatkozik és – az ilyen vizsgálatokhoz szükséges mennyiséghez képest – kevés adat (95 db faj, lásd 2.31. alfejezet és 7.2. Függelék) miatt csak nagyságrendileg pontos. Megállapítható, hogy a legtöbb faj a mezofil lombos erdőkhöz (Quercus-Fagetea) kötődik (2. Grafikon).

2. Grafikon: A növényfajok társulástípusok közötti megoszlása a Natúrpark erdeiben

A Völgység területén két értékes, védendő társulást is ismerünk dél-dunántúli tölgy-kőris-szil liget (*Knautia drymeiae-Ulmetum*), és mecseki mészkerülő bükkös (*Sorbo-torminalis-Fagetum*), ezutóbbit Kárász közeléből (BORHIDI A. és SÁNTA A. 1999)

2. A Hét Patak Gyöngye Natúrpark településeinek jellemzése

2.1 A Hét Patak Gyöngye Natúrpark településeinek története

A Natúrpark területén elhelyezkedő települések első írásos dokumentumai időrendileg két csoportba oszthatók. Három település (Alsómocsolád, Csikóstóttós és Gerényes) a XIII. sz. végén, négy (Kárász, Kisvaszar, Köblény és Szalatnak) a XIV. sz első harmadában, egy (Ág) pedig a XV. században kerül megemlítésre oklevelekben vagy egyéb dokumentumokban (12. táblázat).

12. Táblázat: A települések első említése írott forrásban

Település	Első említése	Első említés éve
Alsómocsolád	Mocholai	1294
Ág	Naghagh	1487
Csikóstóttós	Rácz Tóttós (1328)	1289
Gerényes	Guerenes	1296
Kárász	Karaz	1325
Kisvaszar	Vossary/Vosar	1328
Köblény	Kubli	1325
Szalatnak	Zalathna/Hijje	1325

A települések egy része a török hódoltság idején is lakott volt. Erre az időszakra tehető a szerb lakosság megjelenése a területen, bár Csikóstóttóst már 1328-ban *Rácz Tóttós*nek nevezik, vélhetően szerb lakosai miatt.

Baranya megyében az 1700-as évektől a birtokadományozások miatt egyre több magánuradalom jött létre, melyek területe sűrűn változott. A nagyobb uradalmak mérete kevéssé változott, ám gyakran cseréltek birtokost. Így a dombóvári uradalom volt az egyik legkorábbi adomány, amit herceg Eszterházy Pál kapott (az uradalom községei 1767-ben: Ág, Csikóstóttós, Gerényes, Hörnyék, Jágónak, Kaposszekcső, Kisvaszar, Mekényes, Meződ, Ráckozár, Sásd, Tarrós, Tékes, Tófű, Vásárosdombó, Vázsnok.)

A XVIII. század második felére döntően nagyobb típusú, több megyényi és kisebb, néhány falvas birtokok alakultak ki. Ezutóbbiak tulajdonos és terület tekintetében is gyakran változtak. A Petrovsky család például a XVIII. század közepére a Mindszenti uradalomhoz (melynek községei 1767-ben: Baranyaszentgyörgy, Bikal, Drávaiványi, Felsőmindszent, Gyümölcsény, Hegyhátmaróc, Köblény, Szalatnak, Szatina, Szentkatalin, Tormás) a bikali és az orszlói uradalmat is megszerezte, s így egyesítették a különálló uradalmakat.

Baranya megye uradalmi között jelentősek voltak az egyházi birtokok, a török hódítás után azonban komoly problémát jelentett, hogy a pécsi egyházmegye visszaszerezze birtokait, az uralkodó ugyanis az 1702-es adománylevélben szereplő birtokoknak harmadát közben másnak adományozta. A másik problémát az egyházi földterületek négyes tagolódása jelentette püspöki, káptalani (pénzjövedelmet termelő), szemináriumi (közvetlenül a papnevelde

céljait szolgáló) és székesegyházi birtokokra. A baranyai püspöki uradalom része volt egyebek (Császtá, Geresd, Himesháza, Hosszúhetény, Kátoly, Kölked, Láncsók, Magyaregregy, Martonfa, Mohács, Nagypall, Nagypall, Püspökbogád, Püspöklak, Püspökmárok, Püspöknádasd, Püspökszenterzsébet, Szárász, Szászvár, Szellő, Vékény) mellett Kárász is.

A század közepére a szerzetesek is visszakapták birtokaikat, ám II. József a hasznos munkát nem folytató rendeket az 1770-es ismét feloszlatta. Az előzőekkel ellentétben azonban ez a tulajdonosváltáson kívül mást is jelentett. Egyrészt a tulajdonos, a kezelő és a haszonélvező legtöbbször nem egy személy volt. A szerzetesrendek birtokai három féle állami alaphoz (közalapítványhoz) kerültek (egyetemi-, tanulmány-, és vallásalap illetve ezeken kívül a Terecianum). Ezek mint tulajdonos vettek részt az irányításban – gyakran közvetlen érdekelttség nélkül, a helyi vezetőknek pedig kevés szavuk volt a központi döntéseket illetően. Másrészt a birtokok – szétszórtságuk miatt – gazdaságilag nem voltak egységesen irányíthatók. Az uradalmak vezetői, a földesurak, a jobbágy-földesúr viszony 1848-as törvényi felszámolása előtt, de valamelyest még ezután is rendelkeztek az uradalomban élők felett. „Számunkra elfogadhatónak tűnik Kállay Istvánnak azon értelmezése miszerint a nagybirtok hármassal rendelkezik: a birtokgazdálkodás, a közigazgatás és az igazságszolgáltatás egysége jellemezte a magyarországi XVIII–XIX. századi uradalmakat” (KAPOSI Z. 1998). Ezen három közül is az elsőre fordították a legnagyobb figyelmet (KÁLLAY I. 1980). Az uradalmakon a törvénykezés helyszíne az úriszék volt, ahol a vármegye is képviseltette magát (jogorvolatért is a vármegyéhez lehetett fordulni). Polgári, úrbéri és büntetőjogi ügyekben is hoztak ítéletet. Kegyúri jog, az iskolák, templomok építése és fenntartása is az uradalmat illette meg, azonban az egyházi épületek helyét a püspökség jelölte ki. A Mindszenti uradalom birtokosa Petrovsky Mária, saját elképzelésének megfelelően és az 1799-es püspöki döntéssel ellentétben, mely Köblényt szánta a plébánia székhelyéül, 1806-ban Szalatnokon építtetett templomot és plébániát. A vármegyét 1777-től hat járásra osztották, melyek legalább 5 községet foglaltak magukba. A járasok határainak az uradalmak határai általában nem estek egybe, így a püspöki uradalom (ahol Kárász is elhelyezkedett) három járásra oszlott, ugyanakkor a Csikóstóttóst, Gerényest, Kisvaszart illetve Köblényt és Szalatnakot magában foglaló dombóvári illetve Mindszenti uradalom egy járásban voltak a 1844. évi állapot szerint (ÓDOR I. 2005).

A térség XVIII. századi történelmére jellemző még a német telepések érkezése a század elején-közepén. Épített kultúrájuk mai napig megfigyelhető, a falukép jellegzetes elemei a téglapajták és az utcára merőlegesen futó, tornácos házak, gyakran színezett homlokzattal és az utcafrontra néző két ablakkal. Sajnos a II. világháborút követő kitelepítés az itt élő németeket sem kerülte el, nagy részük elhagyni kényszerült az országot.

2.2 A Hét Patak Gyöngye Natúrpark ember alkotta értékei

A környék településeinek arculatán számos közös jegyet vehetünk észre. Építészeti kultúrája, jellege a XVIII. sz. közepéig gyakorlatilag homogén. Innen származik a településszerkezet, a telkek beépítésének módja és a gazdasági és lakóépületek ma még látható formája. Eddig az épületek főképp fából (gerendavázis szerkezettel) készülnek, csak a később kezdenek el vályogot használni építkezésre az 1772-es királyi rendelet értelmében. A XVIII. és XIX. századi lakóházak füstelvezetés nélküli, két-három osztatú épületek, gyakran gazdasági funkcióik (pince, kamra, istálló) is voltak. Később megjelenik a téglá építőanyag, a kovácsoltvas kerítések, gipsz vagy kerámia homlokzati díszítőelemek. A XIX.-XX. század fordulóján polgárius jellegű épületek is megjelennek. (TIHANYI Cs. 2004). Külön szólni érdemes a térségnek oly jellemző képet adó pajtákra. Ezek sokszor a lakóház anyagánál jobb minőségű alapanyagból (nyerstégla) készültek. A falakon szegmens és kosáríves nyílások, az ajtókon és ablakokon téglakeretezés, az oromzatokon pedig lépcsőzetes kialakítás figyelhető meg. A párkányzatok mint falsíkból kiugró díszítősorok jelentkeznek (Csikóstóttós Helyi értékvédelmi katasztere 2003).

A Natúrpark mind a nyolc települése az újkőkor óta lakott, ennek köszönhetően bővelkedik régészeti lelőhelyekben, melyek védettség alatt állnak. Ezek a területek ma döntően megművelt földterületek. A régészeti érdekelttségű területeken a talaj 30 cm-nél mélyebb bolygatásával járó tevékenységhez a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal engedélyét be kell szerezni! A települések lelőhelyeinek (leletinek) részletes felsorolást a 7.2. Függelék tartalmazza.

2.21 Ág

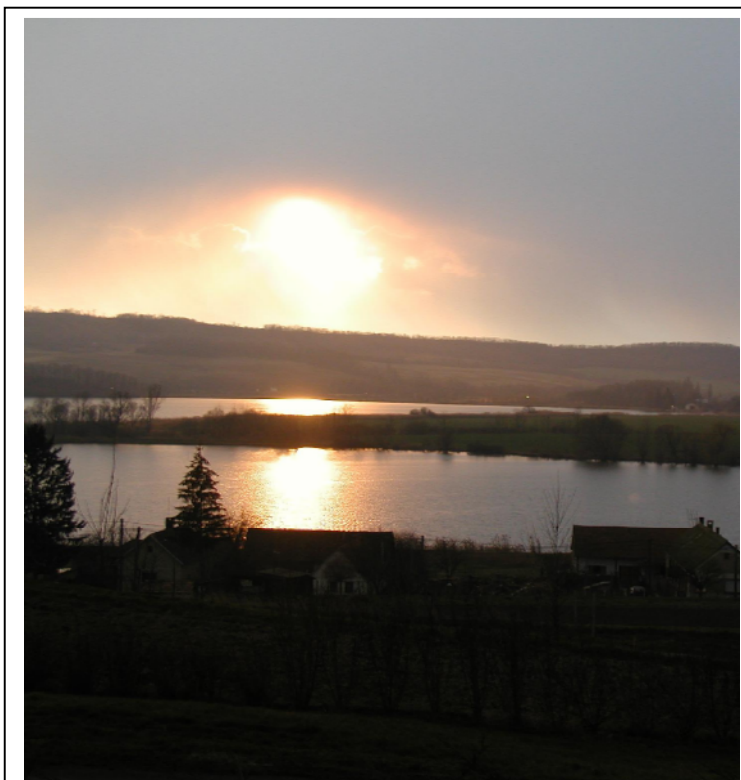
Ág – zsáktelepülés lévén – csak Gerényes felől megközelíthető. A falu központjában áll a különleges toronyformájú neogót templom, amely sajnos használaton kívüli és romos állapotú. Az országos műemléknyilvántartásban nem szerepel. Ág területén található a Vágyom-völgy. Sziklaalakzatairól (Leánykő) legendák is ismertek. A völgyben számos helyen felszínre került az alapkőzet, így a homokkő, márga, mészkő és különböző agyagpalák rétegei jól láthatók, több kisebb patak és vízesés is található. Szurdokerdőiben él a keleti ajtóscsiga (*Pomatias rivulare*), melynek hazánkban csak három lelőhelye ismert valamint több védett növény is.

A területen helyezkedik el Almás (Tótalmás) Monyaros, egykori települések. Az utóbbi jelentése mogyoróval benőtt hely. A török hódoltság korában még lakott.

2.22 Alsómocsolád

Alsómocsoládra Dombóvár felől érkezhetünk illetve Szászvár irányából. Az utóbbi irányból Bikal majd Mágocs érintésével. Már Bikalnál feltűnik a Hábi-csatorna és az rajta felduzzasztott halastórendszer (a bikali -illetve alsómocsoládi halastórendszer) tükre. Mágocs központjában dél felé fordulunk. Kizárólag ezen úton érhetjük el a települést, melyhez – a Völgység sok más településéhez hasonlóan – a völgyszerkezet miatt egyéb szilárd burkolatú út nem vezet. Külterületén található a halastavi gazdálkodásra épült halfeldolgozó üzem, amely ma a Pick Szeged Zrt. húsgyáraként működik. Az üzem és a Mágocs-Alsómocsolád vasútállomás közötti útszakasz bal és jobb oldalán egyaránt természetközeli állapotban lévő vizes élőhelyek találhatók (bokorfüzes-égeres csoportok, magaskórós, nádas).

A változatos domborzati viszonyok miatt sok a szép ki- és rálátást nyújtó pont (például a Kálváriáról, vagy a körjegyzői hivatal udvaráról – lásd 1. Kép). A településen több lakóház, pajta és löszfalba vájt pince (Petőfi S. utca) maradt meg, ezek közül több is helyi védettséget élvez. A település útmenti fészületei szintén helyi jellegű védett építmények. A falu elején a Sztankovánszky kastély

1. kép: Rálátás a halastavakara (Alsómocsolád). A szerző felvétele

és a Petőfi Sándor utcában a római katolikus templom műemlék. A kastély a parkkal együtt jelenleg a Délhús Zrt. tulajdonában van és nem látogatható. A faluházban a szálláslehetőség és az ott működő erdei iskola kedvező infrastrukturális alap a Natúrpark céljainak megvalósításához.

Alsómocsolád területén jóval több régészeti érték található, mint a Natúrpark más területén. (területére több jut, mint a nyolc településnek együttvéve.) A főleg előkerültek.

A középkori leletek mellett őskori és római koriak is előkerültek. A részletes leírást a 7.2. Függelék tartalmazza.

2.23 Csikóstóttós

Csikóstóttós Mágocs és Kaposszekcső felől érhető el. Kaposszekcsőt elhagyva a közút a először Baranya-csatornát majd a Hábi csatornát metszi. A Kossuth utcán a központ irányába haladva számos szép téglapajta látható. Kisvártatva előtűnik a település feletti 150-160 m magas löszös domb, melyen szőlőt és gyümölcsöt természetnek. Jobbra kanyarodva a Szabadság utcában több, igen szépen (áttört, gyakran ornamentikus mintákkal) faragott fa tornácoszlopot láthatunk. Hasonlót az egész Natúrpark területén nem találtunk. A Kossuth Lajos és Szabadság utca lakóházai és pajtái helyi védett építészeti értékek, valamint maga az területszerkezet is védett ezekben az utcákban. A Szabadság utca a falu szélén dűlőútba megy át, mely a dombra kapaszkodik. Itt található néhány természetközeli állapotú legelő. A Hábi csatornába futó két jobbparti (véltetően időszakos) vízfolyás (2. és 3. számú) kis kiterjedésű füzes foltot táplál.

A település déli határában (*Pusztaszentegyház*), a régészeti lelőhelyen a középkori Hábi falu maradványa található, mely pusztultával egybeolvadt az akkor Tóttósnek nevezett településsel. Hábi továbbnyúlik Gerényes területére is, illetve feltételezhetően a mai Csikóstóttós alatt is lehetnek maradványai.

2.24 Gerényes

Gerényes csak Vásárosdombó felől megközelíthető a korábban már említett sajátos völgyszerkezet miatt. Egyébként ez az orográfiai jellemző alakítja a falu utcaszerkezetét is, mely északra, a völgyek felé terjeszkedik. Vásárosdombó Ódombó városrészét elhagyva a Baranyai-csatornán és a Kisvaszari vízfolyáson kel át a közút. Észak felé bekötőútra térünk rá. A település központján áll a kivételes szépségű – de sajnos elég rossz állapotú – tejcsarnok-épület. 1937-ben építetett, helyi védettséget élvező épület. A szemrevaló téglapajták és a szász jellegű lakóházak errefelé is általánosak, az Árpád útra

2. kép: Pince (Gerényes, Árpád utca). A szerző felvétele

kanyarodva pedig egy téglapincét is találunk a domboldalba építve. Ezek, és a település feszületei helyi védett értéket képviselnek.

A Petőfi utca illetve az Árpád út meredek falú, mély völgyekbe visz. Míg az első részben mezőgazdasági művelés alá került, az utóbbinak megmaradt természetes növényzete. A domboldalon erdős (déli oldalán hársas-kőrises, északias kitettségű részén erdei fenyves) illetve a völgy alján a mocsaras terület, melyet a Kisvaszari-vízfolyás egyik mellévízfolyása nedvesít. Az aljnövényzetben koratavasszal pénzlevelű lizinka (*Lisimachia nummularia*), martilapu (*Tussilago farfara*), illetve keserűfű (*Persicaria* spp.) -és sás (*Carex* spp.) fajok láthatóak. A terület helyi védettségű területté nyilvánításra mindenképpen érdemes! A völgy bejáratánál található az igen szép fekvésű német temető is.

A településen több régészeti lelőhely (középkori falumaradvány) is található. Északi részén Csikóstóttősről átnyúló Hábi település maradványai *Hábi-pusztán*, az egykori Hódos település helye (*Hódos-dűlő*), illetve egy ismeretlen település nyomai *Csántelek* területen. A Nagy-Téglás dűlőnek neve is az ott talált edénytöredékekre utal, melynek kora nem ismert. (Gerényes településrendezési tervei és helyi építési szabályzata – Szakági alátámasztó munkarészek, 2003)

2.25 Kárász

Kárász település Komló és Szászvár felől egyaránt elérhető. Közlekedési helyzete legjobb a Natúrpark települései közül. Az eddigi öt településhez képest – ahol alacsony dombok, legelők és szántóföldek, valamint kevesebb és más jellegű fás vegetáció tették jellegzetessé a tájat – Kárász és a Kisvaszar más képet mutat. A nagy összefüggő erdőtömbök és az egyre magasabbra törő hegyek jelzik a Mecsekhez való közelséget. Kárász a Hét Patak Gyöngye egyetlen települése, melynek Kelet-Mecsek Tájvédelmi Körzet -és NATURA 2000 területei egyaránt vannak. A főút mellett a NATURA terület enklávéját többszázéves bükkfák alkotják. A falu feletti temetőből jó a rálátás az egész falura és a Púk-hegy erdős területére, mely már a Kelet-Mecsek TK része. Ez a rész a Fürdő utca felől közelíthető meg. Az eddig említett falvakhoz hasonlóan itt is szép számmal találunk védett borospincét, pajtát és lakóházat (az udvarokon míves kút- vagy kemence házzal), ipari-gazdálkodási emlékből viszont itt látható a legtöbb a nyolc településen. Ilyenek az Ady Endre utcai bognárműhely, a Petőfi utcai borbélyműhely, az 1926-ben bezárt szénbánya kisvasútjának hídjá illetve a malom-épület, mely műemlék.

Kárász külterületének nyugati részén a Dankó nevű dűlőn található régészeti lelőhely. (Kárász község településrendezési terve 2002).

2.26 Kisvaszar

Kisvaszar Komló vagy Vásárosdombó felől érhető el. Vásárosdombó felől a Gerényesre vezető beköutat elhagyva délkeletre, a Kisvaszari vízfolyás mentén

visz tovább az út. A faluban mindjárt nyugatra kanyarodva a régi lőtérhez érünk, ahol ottjártunkkor számos, a gyertyános-tölgyes koratavaszi aspektusára jellemző a lágyszárút találtunk, így például szártalan kankalint (*Primula vulgaris*) és védett májvirágot (*Hepatica nobilis*) is. Kisvaszar rendelkezik a legnagyobb kiterjedésű NATURA 2000-es területtel a Natúrparkban. Ezek az erdős területekre esenek. Kisvaszar legészakibb utcájáról (Várhegy utca) jó rálátás nyílik ezekre az erdőkre. A faluképnek itt is jellegzetes elemei a pincék és pajták. Akárcsak Kárászon, itt is látni kútházakat a több száz éves lakóházak udvarán. Ezek, valamint a templom előtt álló feszület és a falu védőszentjének, Szent Flóriánnak szobra helyi védett értékek.

A település régészeti lelőhelyei a külterület északi részén a Várhegy, valamint az Egregyi-völgy és Bikád Sarkád.

2.27 Köblény

Köblény község csak Szalatnak felől megközelíthető. Ezen az úton haladva balkéz felé cserjés-bokros völgyrendszert pillantunk meg. Erdőterülete ugyan kevés van, de számos pincéje (melyek közül jópár még mindig használatban van), a faluközpontban látható lakóház, valamint a Kossuth és más utcák pajtái változatossá teszik a települést. A falu északi határában, az útelágazásnál található obeliszk (Csonka-kereszt), 1817-es évszámmal) szintén érdekes eleme a tájképnek. A Béke utcában 1799-ben emelt templom műemlék, főoltára és a szószék barokk stílusú.

A külterület északi részén (az obeliszk közvetlen közelében) a község elődje, a középkori Köbli (másnéven Köble) falu helye található, Köblény északi, Szalatnakkal határos részén pedig Szalatnak község elődjének, Hillyének maradványait rejti a talaj.

3. kép: A környék jellegzetes pajtáinak egyike (Gerényes). A szerző felvétele.

2.28 Szalatnak

A Völgység legdélebbi települése. Szalatnakra Komló-Kárász illetve Mágocs-Szászvár felől juthatunk el, azonban innen csak Köblényig vezet a szilárd burkolatú út. A kárászi út hegyoldal alatt vezet el, a löszfalba több borospincét is vájtak, melyek nagyrésze a mai napig használatban van. A faluban számos lakóház és gazdasági épület kapott helyi védeltséget a római katolikus templom pedig műemlék. A pincesorstól nyugatra, az út másik oldalán elhelyezkedő erdő és gyepterületek helyi jelentőségű védettek. A falu külterületének nyugati részén főleg állattani (madártani) szempontból értékes vizes élőhelyek fekszenek; halastavak, melyek a Szalatnaki-patak és egyéb vízfolyások felduzzasztásával keletkeztek. Ottjártunkkor is megfigyelhető volt több kócsag. Ezek helyi védelemre érdemes területek. A külterület déli részei szintén kiemelt jelentőségű, NATURA 2000-es besorolású.

A Beck dombok és a Tempomfa dűlő régészeti lelőhelyek (Szalatnak településrendezési terve 2002).

2.3 A Hét Patak Gyöngye Natúrpark zoológiai és botanikai jellemzése

Az olyan területeken, ahol több, változatosan ható klimatikus tényező egyszerre van jelen, illetve földrajzi helyzete összeköttetést kínál a környező tájak élővilága számára, rendszerint nagy biodiverzitás jellemző. A Kárpát-medence biológiai változatossága, az itt élő fajok száma is hasonló okokból nagy. Magyarország éghajlatára atlantikus jellegű valamint szárazföldies hatások jellemzőek a Dunántúlon illetve Tiszántúlon, alpin klímajelleg tapasztalható az Alpoknál, a Soproni, a Kőszegi -és az Északi középhegységben. A Dél-Dunántúlon, a Mecsekben és a Villányi hegységben szubmediterrán hatás érzékelhető. (VARGA J. és RÁCZ I. 1996)

A különféle klímahatásoknak köszönhetően különböző kiterjedésű, változatos élőhelyek alakulnak ki, melyeken egymástól sokszor nagyon eltérő igényű fajok találják meg életfeltételeiket. Hazánkban (illetve a Kárpát-medencében) két nagy mérsékeltövi növényzeti zóna található: a mérsékelt övi lombdőlőzónájának lombhullató erdő öve és a füves pusztazóna erdősztyeppöve (Hortbágyi T. és Simon T. 2000). E klímazonális területeken kívül, a helyi talaj, mikroklimatikus vagy egyéb tényezők hatására edafikus, intrazonális vegetációjú területek is megtalálhatók, tovább növelve a különböző állatok és növények által benépesíthető élőhelyeket.

2.31 Növényzeti értékek

Hazánk növényföldrajzilag heterogén: az államhatáron belül három Flóratartomány található: a Pannon (Pannonicum), a Nyugat-Balkáni (Illyr) és a Kelet-Alpok (Noricum) – melyet egyes szerzők flóraidék-rangon szerepeltetnek. Ezek az északi féltekén elhelyezkedő Holarktikus Flórabirodalom Közép-európai Flórakerületébe sorolhatóak. Pannonicumot az Alföld (Eupannonicum), az Északi-középhegység (Matricum), a Dunántúli-középhegység (Bakonyicum), Nyugat-dunántúli (Praenoricum) és a Dél-Dunántúl (Praellyricum) flóraidéke alkotja. Ez utóbbi flórajárásai: Villányi hegység és a Mecsek (Sopianicum), Külső-Somogy (Kaposense), Belső-Somogy (Somogyicum) és Zalai-dombsíkság (Saladiense). Mecsek flórajárásba tartozik a Natúrpark, teljes területével. A Praelylyricumban jelentkező mediterrán hatás - jellemzően - a déli részén a legkifejezettebb, majd északra haladva fokozatosan csökken, így ez a Mecsek északi oldalán sem érzhető annyira, mint a Villányi-hegységben. A flórajárás határai nem elvágólagosak: azok - mivel a növényzet fokozatosan változik meg észak-déli irányban - nehezen állapíthatóak meg.

A Hét Patak Gyöngye Natúrpark tájegységeinek egyik első növényzeti (valamint geológiai és néprajzi) leírását KITAIBEL Pál német nyelvű útinaplója tartalmazza (In: HORVÁT A. 1942). A XVII.-XVIII. század polihisztora tudósa az 1808-as év télutóján-koravaszán, szlavóniai útján járt a ma Kárász külterületéhez (és a Kelet-Mecsek Tájvédelmi Körzethez) tartozó Máréváron, illetve a Szalatnak-közi erdőben. Így ír a látottakról „A völgyben *Cardamine impatiens* és

Scrophularia vernalis találtam. A szemben fekvő hegyen, Padi Mezőn [...] nő: *Anemone hepatica*, *Carex Micheli*, *Helleborus odoratus*, *Brachypodium pinnatifidum*, *Cytisus capitatus*, *Fraxinus ornus*, *Quercus robur* és *lanuginosa* ezen a vidéken ritkák.”

„Kárász mögött [...] nő: *Rhamnus cathartica*, *Evonymus verrucosa*, *Astragalus glycyphyllos*, *Cytisus nigricans*, *Trifolium medium*, *Crataegus monogyna* és *oxyacantha*, hegyeken pedig *Ventenala dubia*.”

„Szalatnak után a bükkerdőben néhány igen nagy csertölgy van, mely itt a tölgyek között a legközönségesebb. A németek szorgalmát házukon, marháikon és szántóikon egyaránt észre lehet venni. *Vicia cracca*-át már ismételtelen láttam. Láttam még: *Cephalaria transsilvanica*-t és *Artemisia scoparia*-t. *Acer tataricum* itt igen ritka. Vásárosdombóig 1 és ½ postaállomás. Itt folyik el a Széles Víz nevű patak, mely a Kaposba ömlik. A falu 12 más községgel a dombóvári hercegé. Jó fehér és vörös bort termelnek. A szántóföldek tele vannak *Sambucus ebulus*-sal. A magasabb hegyeket, melyek innen láthatók, általánosságban Mecseknek hívják. Az utcán sok: *Lepidium ruderales* és *Ononis spinosa* nő.”

Kitaiból egyébként hatalmas életművének egy részét – így a fenti, kéziratban fennmaradt útleírást is – GOMBOCZ Endre rendezte nyomda alá, az eredetileg német szöveget HORVÁT Adolf ciszterci paptanár, botanikus munkájában, mely *A Mecsek hegység és Déli síkjának növényzete* címet viseli és a Mecsekről és a Hegyhátról valaha készült legátfogóbb képet adja. A későbbi kutatásoknak ezen munka (illetve ennek későbbi kiegészítései) szolgálnak alapul.

A Natúrpark területén a Völgyesség déli részén, a Mecsek közelében található a nagyobb, természetközeli erdőtümbök, melyeknek növényvilága (és állatvilága) változatosabb, mint az északi, tolnai területeké, ezért ez a rész kutatottabb is. Az észak-zselici rész részletesebb florisztikai feldolgozása hiánypótló és szükséges lenne – ez a Natúrpark létrejöttével közelebb is kerülhet a megvalósuláshoz –, ám a dokumentáció terjedelménél fogva nem vállalkozhat egy több tájegységet felölelő botanikai monográfia elkészítésére. Ottjártunkkor még a településekhez közeli területeken is számos, zavarást kevésbé tűrő növényt találtunk. Szinte a házak között akadunk a védett májvirágra (*Hepatica nobilis*), a rózsaszín virágú apró pimpóra (*Potentilla micrantha*) és szártalan kankalinra (*Primula vulgaris*) a volt kisvaszari lőtérén, a bogláros szellőrózsára (*Anemone ranunculoides*) a kisvirágú hunyorra (*Helleborus dumetorum*) és a galambvirágra (*Isopyrum thalictroides*) a Gerényesre vezető út mentén illetve apró tyúktaréjra (*Gagea minima*) ugyanitt, a német temető völgyében. Ezek a fajok (májvirág, a szártalan kankalin és a kisvirágú hunyor kivételével) nem védettek, ám fontos elemei a megmaradt növényegyütteseknek és tanúi a néhai bükkös (Fagion) társulások aljnövényzetének. Az 7.2. Függelék fajlistája egy későbbi, Zselic-Völgyességre fókuszált kutatás alapját jelentheti. Nagyobb mértékű irodalmi forrásokból, Tóth István Zsolt személyes közléséből, kisebb részt pedig saját magam határozásából származik.

Érdemes szólni a Natúrpark famatuzsálemekről is. A térségből a Nyugat-Magyarországi Egyetem adatbázisa öt idős fát tartalmaz (14. táblázat)

14. táblázat: famatuzsálemek a Hét Patak Gyöngye Natúrpark területén (forrás: <http://oregfak.emk.nyme.hu/telepules/keret.htm>)

Település	Faj	Kor (év)	Kerület (cm)	Magasság (m)	Megjegyzés
Kárász	Fagus sylvatica	180	421	27	Egészségi állapota jó.
Kárász	Fagus sylvatica		294	19	Törzse korhad.
Kárász	Pyrus pyraster		147	13	Alsó ágai szárazak.
Kárász	Quercus robur	80-100			Fasor
Kárász	Sophora japonica	80			Terület védetté nyilvánítását terv.

2.32 Állattani értékek

A hazai állatvilág eredete és biogeográfiai helyzete a flórához hasonló komplexitást mutat. A fentiekben már tárgyalt okokból ez is felosztható nagyobb földrajzi egységekre. A Palearktikus Faunarégió Közép-dunai Faunakerületében elhelyezkedő Magyarország öt faunakörzetet foglal magába: a zempléni országrészbe benyúló Kárpátok (Carpathicum), a középhegységeket magába foglaló Ősmátra (Eumatricum) és az Alföld Faunakörzetek (Eupannonicum), valamint a dunántúli Alpokalját (Praenoricum) és az Illírvidéket. Az Illírvidék két Faunajárása a Drávamente (Praeillyricum) és (a szomszédos Fruska Gora területtel együtt) a Mecsek (Sopianicum), melyhez a Hét Patak Gyöngye Natúrpark is tartozik. Mindkét faunajárás olyan klimatikus és közettani sajátosságokkal rendelkezik, mely egyrészt megteremti a megfelelő életkörülményeket nemcsak a balkáni, de az atlantikus elterjedésű fajok számára is, másrészt összeköttetést, kolonizációs útvonalat teremt illetve teremtett a glaciális időszakokban a középhegységek felé.

A mecsek állatvilágának első kiemelkedő kutatója Kitaibel kortársa a NENDTVICH Tamás. Egy 1846-os előadásában („*Pécsnek lepkéi és vidékökhezi viszonyaik*”) a Mecsek lepkéinek 85 családját és 795 fajt mutatja ki. Kortársa, FRIDVALDSZKY Imre szintén a mecsek lepke (bagolylepkék), valamint a bogárfaunáját (cincérek, ormányosbogarak) kutatta. A gerinces fauna kutatóiként a herpetológus KÁROLI János és az ornitológus AGÁRDI Ede említhetők. Kárászon KÜHNEL Márton alapított európai hírű madárodúgyárat HERMAN Ottó és CSÖRGEI Titusz szakmai iránymutatásainak alapján. A teljes fajlistát a 7.2. Függelék tartalmazza. A dokumentációban szereplő faunisztikai adatokat a rendelkezésre álló szakirodalmak alapján foglaltam össze. Mivel a Mecsek északi peremének (Kárász és Kisvaszar térsége) diverzebb, erdősebb része ebben az esetben is jobban kutatott, mint az északi területek, ezek az információk a Natúrpark egészének állatvilágáról csak kevésbé adnak teljes képet, ezeken a területeken (további) kutatás szükséges.

3. Természetvédelem a Hét Patak Gyöngye Natúrparkban

3.1 Ex lege védett területek

Az 1996. évi LIII., a természet védelméről szóló törvény 23. § 2. bekezdésének alapján valamennyi forrás, láp, barlang, víznyelő, szikes tó, kunhalom, földvár országos jelentőségű védett természeti területek minősül. A Natúrpark területén földvárból egy, forrásból több is található.

A törvény szerint „a forrás a felszín alatti víz természetes felszínre bukkanása, ha a vízhozama tartósan meghaladja az 5 liter/percet, akkor is, ha időszakosan elapad.” Forrásból több is fakad, vízhozamuk azonban nem ismert, pedig ex lege státusuk ettől függ. Ezek a Tibor Gábor-forrás, a Margit-forrás Gáj-kút Kisvaszaron, a Derzsó-forrás Kárászon, a Szalatnaki-csorgó Szalatnakon (www.baranyatermeszetbarat.hu) illetve a teleháztól északra található források Köblényben.

„A földvár olyan védelmi céllal létesített vonalas vagy zárt alakzatú földmű, amely azonosíthatóan fennmaradt domborzati elemként történeti, kulturális örökségi, felszínalaktani, illetve tájképi értéket képvisel.” A földvár Kisvaszar és Ág határán található. (Kisvaszar Község Településrendezési terve 2003).

3.2 Országos jelentőségű védett területek

A Natúrparknak közös területei vannak a Kelet-Mecsek Tájvédelmi Körzettel (melynek jelenlegi kezelője a DDNPI). 1996. évi LIII., a természet védelméről szóló törvény 28. § 3. bekezdése alapján „a tájvédelmi körzetek az ország jellegzetes természeti, tájképi adottságokban gazdag nagyobb, általában összefüggő területe, tájrészlete, ahol az ember és természet kölcsönhatása esztétikai, kulturális és természeti szempontból jól megkülönböztethető jelleget alakított ki, és elsődleges rendeltetése a tájképi és a természeti értékek megőrzése.”

A Kelet-Mecsek Tájvédelmi Körzetet az Országos Természetvédelmi Hivatal elnökének 8/1977. számú határozata hozta létre és nyilvánította védetté. Bővítéséről a 10/1993. (III. 9.) KTM rendelet rendelkezik. Ennek értelmében a hosszúhetényi Köves-tető geológiai, tájképi és társulástani értékek megőrzésének céljából kerül védelem alá. A Tájvédelmi Körzet értékeinek megőrzése, fenntartása és bemutatása ekkor még a Kelet-Mecseki erdő -és Fafeldolgozó Gazdaság feladata. Védett státusának megerősítéséről az 58/2007. (X. 18.) KvVM rendelet rendelkezik. Mellékleteiben szerepelnek a tájvédelmi körzetet alkotó olyan települések, illetve a településrészek helyrajzi számai, melyek védett illetve fokozottan védett területnek minősülnek. Ezek között szerepel Kárász külterületének mintegy 137 hektáros része is. Az ide tartozó területek: 07, 08, 09/1, 09/2 hrsz-ból 20,4 ha (09/2a, 09/2b), 010, 011, 012, 013,

014, 015/1, 015/2, 015/3, 016/1, 017/1. Ezek csaknem mind erdőterületek. (Megjegyzendő, hogy a település 2002. évi térképes rendezési tervén egyéb – a jogszabályban nem említett területek – is a tájvédelmi körzet részeként vannak feltüntetve!). A tájvédelmi körzet teljes területe 9347,5 hektár, törzskönyvi száma 146/TK/77, további települései: Apátvarasd, Hosszúhetény, Kárász, Magyaregregy, Máza, Mecseknádasd, Óbánya, Pécsvárad, Szászvár, Váralja, Vékény és Zengővárkony (6. Térkép).

3.3 Helyi jelentőségű védett területek

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 22. § a-k pontjai részletesen tartalmazzák a (akár helyi, akár országos szinten) védetté nyilvánítható objektumokat. A Natúrpark területén több ilyen terület található, illetve továbbiak kijelölése jelenleg van folyamatban.

16. Táblázat: Helyi jelentőségű védett területek a Natúrpark területén (TE=természeti emlék, TT=természeti terület)

Név	Törzskönyvszám	Település	Hatálybalépés	Védelmi kat.
Kárászi-erdők	1/117/TT/05	Kárász	2005	TT
Kárászi-Nagyrét	1/118/TT/05	Kárász	2005	TT
Kárászi-vadkörtefa	1/121/TE/05	Kárász	2005	TE
Kárászi Völgysegi-patak	1/119/TT/05	Kárász	2005	TT
Kárászi Templomtéri hársfa	1/120/TE/05	Kárász	2005	TE

3.4 Natura 2000 hálózathoz tartozó területek

Az európai uniós csatlakozással a jogharmonizáció során a természetvédelmi szabályozásokat is át kellett vinni a magyar jogrendszerbe (45/2006. [XII. 8.] KvVM rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészletekről illetve ennek módosítása, a 14/2010. (V. 11.) KvVM rendelet). Ezeknek jelentősége a biodiverzitás megőrzése szempontjából sokszor nagyobb, mint az egyes alapító tagállomoknak, hiszen nálunk az alacsony népsűrűség és a professzionális, magas technológiájú, a környezetre nagyobb hatást gyakorló mezőgazdaság hiánya miatt sokszínűbb növényzet, flóra és fauna maradt fenn. Ezekkel az értékekkel az Európai Unió is gazdagszik. A két legfontosabb direktívának a célja pontosan Magyarország (vele együtt a többi új tagállam) közösségi szempontból jelentős növény -és állatfajainak, élőhelyeinek lajstromozása, kutatása és védelme. A két legfontosabb ilyen az Irányelv természetes élőhelyek, illetve a vadon élő állatok és növények védelméről (Habitat Direktíva, 92/43/EEC) és a Irányelv a vadon élő madarak védelméről (79/409/EEC).

A Madárvédelmi Irányelv legfontosabb céljai a madárvédelmi területek kijelölése, azok természetvédelmi állapotának fenntartása, a vadon élő madarak indokolatlan és szándékos pusztításának tiltása, valamint, hogy a tagállamok listája a vadászható fajokról európai unió által felügyelt módon készüljön el. A

direktívához mellékletek is kapcsolódnak. Fajok, melyek számára különleges madárvédelmi terület kijelölendő (I. m.), vadászata az EU egész területén (II/1. m.), illetve csak egyeztetés után megengedett (II/2. m.), kereskedelme szabad (III/1. m.) illetve egyeztetéshez kötött (III/2. m.). A VI. melléklet a vadászat tiltott módjait, az V. pedig a kiemelt kutatási témákat sorolja fel (DEMETER A. 2002).

A Habitat Direktíva értelmében közösségi jelentőségűek azok a fajok, amelyek veszélyeztetettek, vagy sérülékeny populációjúak, vagy ritkák, vagy endemikusak, és azok az élőhelyek, amelyek az eltűnéstől közvetlenül veszélyeztetettek, vagy kis kiterjedésűek, vagy az adott biogeográfiai régióra jellemzőek. Különleges természetmegőrzési területek között a már Natura 2000-hálózatba felterjesztett területek szerepelnek. Az irányelv egyebek mellett rendelkezik a védelemről, a természetvédelmi kezelésekről is. Hat melléklete közül az I. tartalmazza azokat élőhelytípusokat, a II. azokat a fajokat, amelyek megőrzésének érdekében különleges természetmegőrzési területek kijelölése szükséges. A harmadikban olvashatóak ezek kijelölésének szempontjai, a negyedikben a szigorú védelemre szoruló fajok. Az ötödik melléklet fajai meghatározott keretek között gazdaságilag hasznosíthatóak. A hatodik melléklet a tiltott csapdázási módszerekkel foglalkozik.

A Mecsek (HUDD10007 számú) különleges madárvédelmi területei közül némelyik a Natúrpark településeinek területére esik. Az 14/2010. (V. 11.) KvVM rendelet 1. számú melléklete alapján ezek a falvak (helyrajzi számokkal együtt)

Ág

087/1, 088/2, 089, 090, 091/1, 091/2, 091/3, 092, 093, 094, 095, 096, 097, 098, 099, 0100, 0104, 0105, 0106, 0109, 0110/1, 0110/2, 0111, 0119/2,

Kárász

07, 09/1, 09/2, 010, 012, 013, 014, 015/1, 015/2, 015/3, 016/1, 017/1

Kisvaszar

076/4, 077/1, 077/2, 078, 079/1, 079/2

A jelölt kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területek (HUDD20030 számú) közül némelyik a Natúrpark településeire esik. Az 45/2006. (XII. 8.) KvVM rendelet 3. számú melléklete alapján ezek a falvak (helyrajzi számokkal együtt)

Ág

087/1, 087/2, 088/1, 088/2, 089, 090, 091/1, 091/2, 091/3, 092, 093, 094, 095, 096, 097, 098, 099, 0100, 0101, 0102, 0103, 0104, 0105, 0106, 0107, 0108, 0109, 0110/1, 0110/2, 0111, 0112, 0113, 0114, 0115, 0116, 0117, 0118, 0119/1, 0119/2, 0120/1, 0120/2, 0121/1, 0121/2, 0122/1, 0123/2

Kárász

07, 08, 09/1, 09/2, 010, 011, 012, 013, 014, 015/1, 015/2, 015/3, 016/1, 017/1, 18/1, 051, 052, 053, 054, 055, 056, 057, 058, 060, 061, 063/1, 063/2, 063/3, 063/4, 064/1, 064/2, 065/1, 065/2, 0125/1, 0125/10, 0125/15, 0125/17, 0125/18

Kisvaszar

036/4, 038, 039, 040, 041, 048, 049, 050, 051, 052, 053/2, 053/3, 053/4, 053/5, 054, 055/1, 055/2, 056, 057/1, 057/2, 058, 059, 060, 061/1, 061/2, 061/3, 062/1, 062/2, 063, 064, 065, 066, 067, 068, 069, 070, 071/1, 071/2, 071/3, 071/4, 071/5, 071/7, 071/8, 071/9, 072, 073, 074, 075, 076/1, 076/2, 076/3, 076/4, 076/5, 077/1, 077/2, 077/3, 078, 079/1, 079/2, 080, 081, 082, 083, 084, 085, 086, 087, 088, 089, 090, 091, 092, 093, 094, 095, 096, 097, 098, 099/2, 0100, 0101, 0102, 0103, 0104, 0105, 0106/2, 0107, 0108, 0109, 0110, 0111, 0112, 0113, 0114/1, 0114/2, 0115, 0116/1, 0116/4, 0116/5, 0116/6, 0116/7, 0116/8, 0117, 0118, 0119, 0120, 0121, 0122/1, 0123/4, 0130/2, 0131, 0132/2, 0133/3, 0133/4, 0133/5, 0133/6, 0134, 0135, 0136/1, 0136/2, 0137, 0138, 0139, 0140, 0141, 0142, 0143, 0144, 0145, 0146, 0147, 0148, 0149, 0150, 0151, 0152, 0153, 0154, 0155, 0156/2, 0157/2, 0158, 0159, 0160, 0161, 0162, 0163, 0164, 0165, 0172, 0173/1, 0173/2, 0174, 0175, 0176, 0179/c, 0180/1, 0180/3, 0180/4, 0181/1, 0181/3, 0181/4, 0181/5, 0181/6, 211, 217, 218, 219, 220, 221, 222/1, 222/2, 222/3, 222/4, 222/5, 222/6, 222/7, 222/8, 222/9, 222/10, 222/11, 222/12, 222/13, 222/14, 222/15, 222/16, 222/17, 223, 224, 225/1, 225/2

Szalatnak

0104/7, 0104/8, 0104/9, 0105/1, 0105/2, 0105/3, 0105/4, 0105/5, 0105/6, 0105/7, 0105/8, 0106, 0107, 0108/1, 0108/2, 0108/3, 0109, 0110, 0111, 0112, 0113/2, 0113/3, 0113/4, 0113/5, 0114, 0115/2, 0115/4, 0115/5, 0115/7b, 0115/7c, 0115/7d, 0115/7g, 0115/7h, 0116, 0117/13

A 3. számú mellékletben különleges természetmegőrzési területnek jelölt területek kerülnek felsorolásra. Ilyen nem esik a Natúrpark területére.

A Hét Patak Gyöngye Natúrpark területén elő egyes fajokat a Madárvédelmi- illetve Habitat Direktíva is tartalmazza (16. táblázat).

17. Táblázat: A Natúrpark Natura 2000-fajai

Latin név	Magyar név	Lelőhely
Habitat Direktíva II. és/vagy IV. melléklet		
<i>Cerambyx credo</i> (II.,IV.)	Nagy hőscincér	Kisvaszar, Pap-hegy
<i>Lycaena dispar</i> (II.,IV.)	Nagy tűzlepke	Kárász (erdészet)
<i>Rosalia alpina</i> (II.,IV.)	Havasi cincér	Cseresznyés-Kisvaszar, Csúszó-hegy
<i>Rhodeus sericeus</i> (II.)	Szivárványos ökle	Csikóstóttós (Baranya- csatorna)
<i>Podarcis muralis</i> (IV.)	Fali gyík	Márévár / egész Mecsek
<i>Pelobates fuscus</i> (IV.)	Barna ásóbéka	Kárász
Habitat Direktíva - Javasolt faj		
Magyar tarsza	<i>Isophya costata</i>	Kárász (Határ-oldal)
Habitat Direktíva V. melléklet		
<i>Ruscus aculeatus</i>	Szúrós csodabogyó	Kisvaszar
<i>Galanthus nivalis</i>	Hóvirág	Kisvaszar
Madárvédelmi Irányelv I. melléklet		
<i>Ciconia ciconia</i>	Fehér gólya	Kisvaszar
<i>Heliaëtus albicilla</i>	Rétisas	„Hegyhát” (?)
<i>Milvus migrans</i>	Barna kánya	Ág

3.5 További értékes természeti területek

A Natúrpark területén az eddig említetteken kívül is számos olyan terület van, mely vizes élőhely, értékes fasor vagy egyéb érték és legalább helyi jelentőségű védett státuszt érdemelne. Az alábbi lista csupán kiindulópont egy részletes felméréshez, amibe a falvak lakói és vezetői illetve a Duna-Dráva Nemzetipark Igazgatóság is bevonandó (a nem hivatkozott területeket saját magunk figyeltük meg).

Ág

- ❖ Vágyom-völgy

Alsómocsolád

- ❖ Széles-mezei természetes erdő
- ❖ Tölgy- kőris- szil ligeterdő
- ❖ Több patak menti égeres (Köblény Tájérendezési és idegenforgalmi tanulmánya 2008)

Csikóstóttós

- ❖ Gyommentes, természetközeli legelők

Gerényes

- ❖ Vizes élőhely a település északi részén a német temető völgyében

Kárász

- ❖ A Szalatnaki-patak és a Völgységi-patak külterületi szakaszán, magas-sásos, fűz-, valamint éger ligetek
- ❖ Természetes erdők falu közvetlen közelében
- ❖ Számos idős fa a faluban (lásd botanikai rész)

Kisvaszar

- ❖ Gyurgyalag fészkek a Kisvaszari-vízfolyás mentén

Köblény

- ❖ Kislevelű és ezüsthársak idős állománya a temető területén
- ❖ Közel 100 éves eperfasor (Köblény Tájrendezési és idegenforgalmi tanulmánya 2008)

Szalatnak

- ❖ A halastavak és környékük, mint vizes élőhelyek

4. A régió turisztikai viszonyai a közelmúltban

A Baranya-Hegyhát térségfejlesztési programja keretében mintegy negyven oldal terjedelmű fejezet foglalkozik a kistérség idegenforgalmi lehetőségeivel. A terület értékei kevéssé vannak csak feltárva, egy vonzerőleltár keretében a szerző az alapjait kívánta csak megvetni ennek a munkának. Ebből következően messze áll a teljességtől az összeállítás, de az alapvető tények kiderültek a térség idegenforgalmi értékeit, fogadókészségét illetően.

A felsorolást áttekintve úgy tűnt, a dombóvári kistérség számára a bikali Puchner-kastély szálláslehetősége és programkínálata, egy kirándulás keretére felfűzhető helyi sajátosságok (természeti látványértékek, abszolút helyi vonzóerejű művészeti-kulturális létesítmények és rendezvények) nyújthatnak kapcsolódási pontot. A térségben a falusi turizmus több településen is fejlődésnek indult (Mindszentgodisa, Kisvaszar, Alsómocsolád), ami értékes tanulságokkal is szolgálhat a közelben fekvő Dombóvár környéki települések társadalma számára.

A térségi fejlesztési stratégia alapvetően a falusi turizmus térségi kereteinek középtávú kialakításával számol, a természeti és helyi kulturális vonzerők turisztikai termékbe foglalásával. Megfogalmazása szerint törekedni kell a "zöld imázs kialakítására, amely a szelíd turizmus előtérbe helyezésével a térség vonzereje lehet".

A kitűzött célok is ennek megfelelőek, az ökoturizmus, vadászat és horgászat (valamint egyéb hobbiturizmus formák), szőlő és borturizmus fejlesztésével számol. Javaslatokat fogalmaz meg továbbá a termálvízkinccs hasznosítására és egy "Északi borút" kialakítására.

A program jelentős pozitívuma, hogy kitér a megvalósítás szervezeti és finanszírozási aspektusaira, valamint a partnerség kérdésére is. A Hegyhát megyén belüli periférikus ("térkép-széli") helyzetét azzal kívánja oldani, hogy a három megye találkozási pontján álló kistérségnek erősítenie kell kapcsolatait a szomszédsággal (Tolna és Somogy) is.

Összességében tehát, a Hegyhát hozzá tud járulni a dombóvári kistérség idegenforgalmi fejlesztéséhez, és megfogalmazást nyert a kapcsolatok erősítésének igénye is. Ugyanakkor látni kell, hogy az együttműködésből potenciálisan ő profitálhatna többet, tekintettel Gunarasfürdő jelentős állandó vendégkörére

Időközben elkészült a kistérség turizmusfejlesztési programja is. Megtörtént a kistérség vonzerőinek, háttérszolgáltatásainak alapos feltárása, a turizmus környezetének vizsgálata is. A munka legjelentősebb eredményét abban foglalhatjuk össze, hogy a legfontosabb tennivalóként megfogalmazzák egy Tourinform iroda létrehozásának szükségességét, a turisztikai termékfejlesztés terén pedig a "Fehér borút" létrehozását.

4.1 Kulturális turizmus - MICE (Meetings, Incentives, Conferences & Events)

A kulturális turizmus sokszínűsége, diverzifikáltsága a fogyasztói célcsoportok bőségét vonja maga után, közös bennük, hogy az utazási motivációk között a kulturális motiváció az elsődleges. A kulturális turizmus átlagos vagy annál magasabb jövedelemmel rendelkezők közül kerülnek ki, akik igénye a minőségi szolgáltatásokra magasabb az átlagnál. A kultúra fogalmának strukturáltságából fakadóan a tömegkultúra és a magaskultúra más típusú célcsoportokat vonz, de az előbbi esetében is megfigyelhető a minőség oldal. A kulturális turizmus lehetőségei a régióban kiemelkedően jók. A kulturális turizmus az egyedi kultúra (épületekben és szokásokban megnyilvánuló) megismerésének motivációjára épít. Általában termékcsoportok formájában kerül kialakításra, pl. rendezvényturizmus, városnéző körutak, kulturális tematikus utak.

A turizmus fejlesztésének kiemelkedő feltétele a kulturális kínálat bővítése, mert a kulturális programok önmagukban is alkalmasak fizetőképes kereslet vonzására. Az egyes települések nemzetiségei színes kultúrájukkal sok olyan turistát csalogatnak a térségbe, akiket más kultúrák megismerése vonz.

Dél-Dunántúlt nevezhetnénk a kisrendezvények nagy régiójának. E rendezvények 95%-a azonban semmiféle turisztikai hatással nem bír. Nagyon tiszteletre méltó törekvés, hogy minden település megrendezi a maga ünnepét, hiszen ünnep nélkül nincs közösség. Ugyanakkor feladat azoknak a rendezvényeknek a megnevezése és felkarolása, melyek kellően attraktívak ahhoz, hogy önmagukban is vendégkört vonzzanak illetve tartózkodási időt hosszabbítsanak meg. Ennek fényében alapvető kritérium, hogy a kiválasztott rendezvények a külföldi vendégkör számára is vonzóak, hozzáférhetőek, élvezhetőek legyenek, ami legalább egy elterjedt idegen nyelvre történő folyamatos konvertálást kíván meg. Kíváncsi, hogy a rendezvények minden évben azonos időpontban (pl. minden augusztus első hétvégéjén) kerüljenek megrendezésre, nem átfedésben más kiemelt rendezvénnyel, és legalább egy teljes évvel előbb kiájánlható részletes programmal. E kiemelt rendezvényeket márkává kell fejleszteni (mint pl. a Szegedi Szabadtéri Játékokat). Jelenleg nincs olyan nagyrendezvény a régióban, mely a fenti kritériumok mindegyikének megfelelné, így nagy figyelmet és kiemelt forrásokat kell fordítani a régió ezek fejlesztésére, tudatos felépítésére.

Baranya megye				
Pécs-Mecsek desztináció				
Sorsz.	Projektet beküldő neve	Projekt címe	Megvalósulás helyszíne	Projekt várható összköltsége (Ft.)
26.	Sásdi Kistérség	Az Alsómocsoládi Kastély turisztikai célú hasznosítása 2.	Alsómocsolád	426 000 000

A rendezvényturizmus, illetve a kulturális turizmus fejlesztésének célja a meglévő kulturális örökség hasznosítással egybekötött védelme, a helyi hagyományok újraélesztése. Különösen fontos ez egy soknemzetiségű régióban, az eltérő kultúrák találkozásának középpontjában. A rendezvények segítségével nagy tömegeket lehet egyszerre megmozgatni, akik kereskedelmi

szálláshelyeket vesznek igénybe, és fajlagos költségük magas. Amennyiben régiós szinten ritkábban lennének rendezvények, vagy több rendezvény összevonásra kerülne, nagyobb anyagi ráfordítással lehetne azokat megrendezni, színvonalasabbá tenni.

4.2 A térségi szálláshelyek jellemzői

A két kistérség közül a Komlói kistérség területén lévő Keleti-Mecsek Egyesület, ill. a Mecsek-Hegyhát Önkormányzatok Társulása kitüntetett figyelemmel kezeli a Turizmus fejlesztésének kérdését. A Keleti-Mecsek Egyesület, 1994. évben való megalakulása óta nagy hangsúlyt fektet a magánszálláshelyek piacra való juttatására. A táj megkapó szépsége, az itt élő emberek vendégszeretete, a falusi vendégfogadás nagyszülői öröksége magától értetődővé teszi, hogy a ma aktív éveiket élők is e gazdasági tevékenységben vélik megtalálni a jövedelemtermelés egyik lehetőségét. A falvak vezetői, a civil szerveződések a vendégfogadásban, természeti és kulturális értékeik bemutatásában, a megszerzett tudás átadásában látják a térség gyarapodásának lehetőségét, garanciáját. Hosszúhetény 2007. évi csatlakozása óta vált igazán kompletté a térség turisztikai kínálata, mivel a község szervesen a Keleti-Mecsek térségéhez tartozik.

A Falusi és Agroturizmus Országos Szövetségének irányelvei szerint minősített szálláshelyek kategóriánkénti megoszlását vizsgálva megállapítható, hogy a magasabb (3-4 napraforgós) kategória a számottevőbb. Sajnos a magasabb kategóriát tekintve a 3 napraforgósok vannak túlsúlyban, a házak közel 80 %-a. 1-2 napraforgós vendégház már nincs, mivel kevés igény volt rájuk.

A vendégfogadók jellemzői

Mivel a piacon a magasabb komfortfokozatú, négy napraforgós szálláshelyek a legkeresettebbek, ezért a jövőben fontos feladat térségi szinten a négy napraforgós kategóriába tartozó férőhelyek arányának növelése, a tulajdonosok ösztönzése és támogatása a szálláshelyek modernizálásának megvalósítására.

Mivel 2008 évben megalakult a Mecsek-Völgység-Hegyhát Egyesület Magyarhertelend és környéke rekreációs létesítményeivel, valamint a Komló-Sikonda termálfürdő a térség turisztikai kínálatát szélesítette, valamint az ottani magánszálláshelyek növelik a térség vendégfogadó képességét.

A Sásdi kistérség turisztikai kínálata elmarad a Komlói kistérség kínálatától, azonban itt kell megemlíteni a térség legnagyobb turisztikai produktumát, a bikali Puchner Kastélyszállót, valamint a 2010-ben megnyíló, a kastélyhoz kapcsolódó Reneszánsz Élménybirtokot. Az előzetes felmérések szerint napi 500 vendéget várnak az Élménybirtokra, ez a vendégszám az egész térségre hatással lesz.

A két kistérség sokszínű szálláskínálattal rendelkezik. A négy csillagos kastélyszállótól a hotelen, panziókon át a közel 100 magánszálláshelyen, erdei iskolákon és kempingeken keresztül minden szálláshely típus megtalálható, az

ideérkező vendégek pénztárcájukhoz képest találnak számukra megfelelő szálláshelyet (27.000,-ft/fő-s kastélyszállói ártól a 2.000,-ft/fő-s magánszálláshelyi árakig).

A falusi portákon megszálló vendégeken túl a két kistérség egyéb szálláshelyein - kulcsosházakban, alkalmi nyári diákszállásokon, cserkész táborokban, a magyaregregyi és a magyarhertelendi kempingben - további turisták időznek, akik a falusi turizmus fejlesztése eredményeként kialakuló szolgáltatások, idegenforgalmi termékek igénybe vevői lehetnek a jövőben.

Magánszálláshelyek

	Település	Vendégéjszakák – 2007
1.	Bikal	25.465
2.	Komló	18.299
3.	Hosszúhetény	4.098
4.	Mánfa	2.975
5.	Magyaregregy	2.336
6.	Egyházaskozár	1.987
7.	Kárász	1.845
8.	Alsómocsolád	1.496
9.	Vékény	442
10.	Szászvár	348
11.	Magyarhertelend	4.354
12.	Magyarszék	690
	Összesen	64.335

fő, Mázán 4 fő szállásolására alkalmas. Mánfán a falusi vendégfogadók 22 főt tudnak fogadni. Mecsekpölöskén 4 férőhely áll

rendelkezésre. Kisvaszaron 6 férőhely található. Alsómocsoládon egy magánszálláshely 8 férőhelyet takar. Bodolyabéren 1 db vendégház 8 főt tud elszállásolni.

A vendégfogadó porták területi megoszlása ma még egyenlőtlen képet mutat. Az építészeti értékek védelmére sokat adó Kárászon, Hosszúhetényben és Magyarhertelenden koncentrálódik a vendéglátó gazdák több, mint a fele.

Hosszúhetény a legnagyobb falusi vendégágysszámmal rendelkezik a térségben, 187 férőhellyel. A második helyen szerepel Magyarhertelend 88 férőhellyel, utána Kárász következik 86 ágysszámmal. Magyaregregy 60 fő elszállásolására alkalmas falusi turizmus keretében. Szászvár 41 fő, Vékény 24

	Település	Befizetett (2006)	IFA
1.	Komló	4.611.000	
2.	Bikal	2.495.000	
3.	Magyarhertelend	869.000	
4.	Kárász	767.000	
5.	Hosszúhetény	176.000	
6.	Szászvár	84.000	
7.	Bodolyabér	15.000	
8.	Vékény	8.000	
	Összesen	9.025.000	
+	Állami támogatással megnövelve	27.075.000	

Ifjúsági szálláshelyek és erdei iskola

Az alsómocsoládi Kölyök Fészek Erdei Iskola 44 fő befogadására alkalmas. A Szuppi Ifjúsági Szálló és Erdei Iskola 111 fő elszállásolására alkalmas. Ifjúsági szálláshely található Magyaregregyen és Hosszúhetényben.

4.3 A vonzerők területi megoszlása

A Magyar Turizmus Rt. megbízásából 2008-ban elkészült vonzerőleltár szerint a kistérségben az önkormányzatok és a vállalkozók szerint is nagyra értékelt vonzerőt jelent a háborítatlan természeti táj, a Duna-Dráva Nemzeti Park Kelet-Mecsek Tájvédelmi Körzete, valamint a Mecsek-Hegyháti rész. A Kelet-Mecsek Mázától Hosszúhetényig, a Mecsek-Hegyháti rész Komló és Magyarhertelend környéke. A térségben találjuk a négy működő Baranya megyei vár közül az egyiket, a magyaregregyi Máré várat, mely éves szinten közel 10.000 látogatót vonz. A közigazgatásilag Hosszúhetényhez tartozó Püspökszentlászló védett arborétuma és a májusban nyíló - csak a Mecsekben található - vad pümkösdírozsa igazi különlegesség. A vendégekkel közvetlen kapcsolatba kerülő a térség egyetlen Tourinform irodájának vezetői tapasztalata szerint e tekintetben a turisták és a kínálati oldalon állók – önkormányzatok, vállalkozók, vendégfogadó gazdák – véleménye a legmesszebbmenőkig egybevág. Így kijelenthető, hogy a térség uralkodó vonzerő eleme a védett és a hozzá kapcsolódó nem védett természeti környezet, a táj szépsége. Nagyra értékelt elemet jelent a természeti környezeti adottságokhoz alkalmazkodva kialakult harmonikus településképe. Tehát a háborítatlan szépségű természeti környezet és a vele szimbiózisban élő falu, a falusi élet külső szemlélő számára megmutatkozó nyugaltsága jelenti azon vonzerő-csokrot, amely a turisztikai piacon versenylőnyt jelent a térség számára. Ezen értékek megőrzésének, fejlesztésének a jövőben is fokozott figyelmet kell szentelni.

Másik alternatívaként jelenik meg a térség wellness szolgáltatása. Megye-szinten öt wellness szolgáltatást nyújtó szállodát találtunk. A közvetlen szomszédságban, Bikal településen található a Puchner Kastélyszálló, mely egyes becslések szerint a napi 500 fő körüli vendégszámot produkál, ami egymagában is pozitív hatást gyakorolhat a térség turizmusára. A hotel négy csillagos (speciális ajánlatai marokkói, arab fürdő). A dombóvári Gunaras Fürdő szintén nagyon közel van. A hógyészi Gróf Apponyi Kastélyszálló négy csillagos és három csillagos szálláshelyekkel is rendelkezik. Kis távolságra található a Sikonda Wellness Hotel és Fürdő, Komló külvárosában. A három csillagos szállodában 38 szoba van. Ugyancsak közel van a Villa Weber Konferencia és Wellness hotel. Egy időben 55 főt tud elszállásolni. A szálloda négy csillagos. Pécs belvárosában két wellness szolgáltatást is nyújtó szálloda található. A Hotel Makártanya Sport és Wellness 27 szobával rendelkezik, három csillagos szálloda, az ART és FIT Hotel pedig 30 szobás, és négy csillagos.

Kiegészítő vonzerőelemet jelentenek a szabadidő – szellemileg és/vagy fizikailag – aktív eltöltésére lehetőséget kínáló intézmények, létesítmények, vállalkozások, rendezvények. A kézművesek, kismesterségek folytatói – hasonlóan az országos és nemzetközi trendekhez – a turisták érdeklődésének középpontjában állnak. Kárászton és Hosszúhetényben fazekas tevékenykedik, Magyaregregyen tojásfestő, Mázán kosárfonó található. Gödrén él Milkovics Jenő fafaragó. Palén Sándor András lovagoltatással, sajtókészítéssel foglalkozik. A kézművesek területi eloszlása tehát kedvező, a vendégforgalom léptéke azonban még nem kényszerítette ki, ezen műhelyek rendszeres és folyamatos megnyitását a turisták előtt. Látogatásuk egyedi szervezés útján lehetséges. Ez

alól kivételt jelent Mezei Ottó kárászi fazekas műhelye, aki néhány fő rendszeres fogadására is felkészült.

A kézműves mesterek jelentős szerepet vállaltak és vállalnak a Keleti-Mecsek Hagyományőrző Táborok programjainak biztosításában. A tábor koncentrált rendezvényeinek sikere bizonyítja, hogy a hagyományokban gyökerező kreatív tevékenységek és a kikapcsolódás, rekreáció összekapcsolása valós igényként létezik a keresleti oldalon. E keresletre építve, a hagyományőrző táborok vendégköre a jövőben eredményesen bővíthető – korcsoportonként és tevékenységi körönként specializálva. Emellett több hagyományőrző csoport is működik, Hosszúhetényben, Magyarhertelenden, Komlón és a számos nemzetiségi csoport is, Szászváron és Egyházaskozáron.

Vékényben a berendezéseiben épen maradt Tóth-malom ipari műemlék, a megye legöregebb –1790-ben épült – még megtekinthető vízimalma; intenzívebb idegenforgalmi hasznosításra vár. A fizikai aktivitást előnyben részesítők horgászhatnak a szépen kialakított környezetű szászvári, mágocsi és alsómocsoládi horgásztavakban.

A szászvári és vékényi lőtérén koronglövészet elsajátítására, illetve gyakorlására nyílik módja a turistának. A Mecseki Erdészeti Zrt. által generált vadászturizmus jelentős a térségben, azonban ez a turizmus forma csak egy bizonyos közösség, a vadászok számára elérhető (legjelentősebb a Nagymátéi, Sasréti Vadászház).

A szelíd domborzatú táj nagy kiterjedésű erdőségeivel testet-lelket megújító gyalogtúrázásra invitálja a vendégeket – nem is sikertelenül. Magyaregregyről, Kárászról, Vékényről és Szászvárról jelzett turistautak vezetnek a Kelet-Mecsek szívébe, amelyek a Kisújbánya feletti Cigány-hegy előterében találkoznak. Rendkívül népszerű a gyalogosan, kerékpárral és esetleg autóval is járható Vár-völgy, ahol a turistaút mellett számos foglalt forrás és kiépített tűzrakóhely kínál felfrissülést a túrázónak. E völgy érdekessége a Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatósága által létesített geológiai tanösvény is, amely a Kelet-Mecsek közeteinek, felszínformálódásának megismerését teszi lehetővé a laikusok számára is.

4.4 Átfogó fejlesztési irányok: Operatív programok

A. Horgászturizmus

A térségben megvalósítható fejlesztések (különösen Szalatnak, Szászvár, Bikal, Alsómocsolád, Mágocs):

- szállás kialakítása, lehetőleg közvetlen a parton vagy a vízpart közelében, ha ez nem megoldható, akkor nem túl messze a víztől;
- kiegészítő programok: mivel a vendéghorgászok jelentős része családjával együtt érkezik (vagy eleve a családdal együtt érkezett és itt tartózkodása idején sikerül horgászatra csábítani), és a családtagok többnyire nem mind horgászok, fontos kiegészítő turisztikai programok szervezése mind gyermekek, mind pedig felnőttek számára;
- megfelelő információ a környék horgászati lehetőségeiről, illetve minden, horgászattal kapcsolatos naprakész információ átadása (tilalmi idők, tiltott

helyek, halak kifogható legkisebb méretei, mennyiségi korlátozások, éjszakai horgászattal kapcsolatos megkötések stb.) az esetleges kellemetlenségek elkerülése végett;

B. Bor- és gasztroturizmus

Ismeretes, hogy a különböző regionális operatív programok szinte mindegyike meghatározott a borturizmussal összefüggő fejlesztési lehetőségeket, célokat. Ezek azonban a történelmi borvidékekre és a jelentős borútokra koncentrálnak. Mindemellett térségében létrejött olyan „borösvény”, amely jelentős szerepet játszik a helyi, térségi turizmus fejlesztésében, a minőségi, márkázott borok előállításában.

A borösvény fontos integrálója a civil szerveződéseknek, rájuk számos egyesület épült és működik eredményesen. A civil szervezetek rendezvényei jelentős szerepet töltenek be az egyes települések térségek turisztikai vonzerejének növelésében.

A szervezett keretek között történő borkészítés alkalmat nyújt az érintettek szakmai továbbképzésére, a közös marketing eszközök alkalmazására és a nagyobb forrásigényű infrastruktúra kiépítésére. Emellett szükséges a térség borászati különlegességeinek, a boros pincék, illetve a meglévő borházak bemutatása. Ezzel összefüggésben fontos megteremteni a borkóstolásokat, szőlőhegyi kirándulások keretfeltételeit, amely főként a fogadás kultúrált körülményeinek (helyiségek, tűzrakóhelyek stb.) kialakítását jelenti.

A borturizmust célszerű összekötni a gasztroturizmussal, ami a térségében különösen az ún. falusi vendégasztalok kialakítását, fejlesztését jelenti, amely alapvetően a helyi, házi keretek között termelt, előállított, így egyedi sajátos, akár unikális ízekkel képes a vendégkör kialakítására, növelésére.

Fejlesztési lehetőségek:

- a Pécs-Mecseki Borúthoz és egyéb borösvényekhez kapcsolódó szervezeti háttér kialakításának elősegítése,
- a borösvény infrastruktúrájának fejlesztése (borház, a minőségi borkészítés során alkalmazott magas technológiai színvonalú eszközök)
- márkázott borok előállítása
- szakmai programok (borversenyek)
- szakmai továbbképzés
- rendezvények és a helyi értékesítés megszervezése, annak folyamatos biztosítása, (borkóstolások, vendéglátóhelyek ellátása)
- közös marketingstratégia alkalmazása
- a borösvény információs táblarendszer kialakítása és kivitelezése
- interaktív információs pontok létrehozása és üzemeltetése
- a falusi vendégasztal kialakításához kapcsolódó infrastrukturális fejlesztések továbbá az ehhez kapcsolódó biotermelés feltételeinek támogatása
- kiemelt rendezvények támogatása (pl.: Gombafesztivál, Falusi Ízek Fesztiválja, Diófesztivál, stb.).
- Borház kialakítása Alsómocsoládon

C. Kerékpáros turizmus

Ismeretes, hogy az ÚMFT ágazati és regionális programjai korlátozottan támogatják a kerékpár utak létesítését. Az Országos Területrendezési Terv ugyan meghatározott kerékpárutakat, ezek azonban többnyire jelentős területi léptékűek. Az ÚMVP, illetve a Leader program segítségével olyan területeken is lehetőség nyílhat a kerékpáros turizmus támogatására, ahol azt az ÚMFT nem teszi lehetővé.

A kerékpáros turizmus olyan egy- vagy többnapos szabadidős célú utazás, amelynek során a szabadidős kerékpározás meghatározó és kiemelt szerepet játszik a látogatás, ill. a vakáció során.

A Magyar Turizmus Zrt. 2009 évben is megjelentetett egy Dél-dunántúli programfüzetet, mely tartalmazza a térségei nevezetességeket, látnivalókat, ebben a füzetben szerepelnek a gyengébb forgalmú kerékpározásra balesetmentesen alkalmas mellékutakat. Ennek jelentősége számottevő, mivel a térségben kevés számú kijelölt kerékpárút található.

Fejlesztési lehetőségek:

- Alsómocsolád és Bikalt összekötő kerékpárút nyomvonalának kijelölése, tervezése, kiépítése, valamint a hozzá kapcsolódó létesítmények kialakítása (parkoló, stb.);
- Alapszolgáltatások a kerékpárhasználathoz (kölcsonzés, szervizelés, információk, turisztikai útjelzések és központi adatbázis);
- Kerékpárbarát szállás, étkezés (minősítési és ellenőrzési rendszer) kialakítása a térségben;
- Együttműködés a tömegközlekedéssel (pl. vasúttal);
- A kikapcsolódás egyéb lehetőségeinek biztosítása (események, alternatív sportprogramok, pl. rossz idő esetén);
- Közelebb a természethez (nemzeti parkok, tanösvények) érintése;
- Csónakázó tavak létesítése;
- kerékpárutak kialakítása, illetve jelölése Máré-vár – Szászvár, illetve Kárász – Alsómocsolád között;

Stratégiai programok		
Prioritás: Helytermék fejlesztés	Prioritás Kommunikációs program	Prioritás Kerékpáros termékek értékesítése
↓	↓	↓
Operatív programok		
Intézkedés Úthálózat fejlesztés	Intézkedés Belső promóció – szemléletformálás	Intézkedés Kerékpározáshoz kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése
Intézkedés Kerékpáros logisztikai rendszer fejlesztése	Intézkedés Külső promóció – kerékpáros régió imázs kialakítása	Intézkedés Együttműködési hálózatok és hordozószervezetek erősítése
Intézkedés Vonzerőfejlesztés		Intézkedés Készségfejlesztés a kerékpáros szervezetek és vállalkozások számára

A kistérségi kerékpározás-fejlesztési program stratégiai és operatív programrendszere (Sásdi kistérség kerékpáros koncepciója, 2008)

Prioritások / intézkedések	Kormány-zati	Régiós*	RIB	Phare CBC	SAPARD	Helyi
1. Helytermék fejlesztés						
1.1. Úthálózat fejlesztés						
1.2. Kerékpáros logisztikai rendszer fejlesztése						
1.3. Vonzerőfejlesztés						
2. Kommunikációs program						
2.1. Belső promóció						
2.2. Külső promóció						
3. Kerékpáros termékek értékesítése						
3.1. Kerékpározáshoz kapcsolódó szolgáltatások értékesítése						
3.2. Együttműködési és hordozószervezetek erősítése						
3.3. Készségfejlesztés a kerékpározással kapcsolatos szervezetek és vállalkozások számára						

A kistérségi kerékpározás-fejlesztési program indikatív forrástérképe (Sásdi kistérség kerékpáros koncepciója, 2008)

D. A térségen belüli gyalogos útvonalak fejlesztése

- jelölt turistautak kialakítása a Völgységi-patak mentén.

E. Az ökoturizmus feltételeinek fejlesztése

A térség első számú vonzereje a Duna-Dráva Nemzeti Park, ebből kifolyólag az ökoturisztikai fejlesztések prioritást élveznek.

Fejlesztési cél: A természeti környezet értékeinek megőrzése, a fenntarthatóság keretein belül a turizmusba való bekapcsolásuk. A természeti értékeket bemutató gyalogos és kombinált túrák ismertető anyagának összeállítása és forgalmazása, a természeti tájban való tájékozódást segítő térképek, domborzati nyomatok kihelyezése, folyamatos karbantartása az iskolások bevonásával. Ajánlott kilátó pontok rendszerének kialakítása, összekötése és propagálása. A Duna-Dráva Nemzeti Park növény- és állatvilágának bemutatása tanösvények, helyi látogatóközpontok és kiállítások, valamint vadaspark – „állatsimogató” és egyéb, speciális programlehetőség (pl.: lombkoronaséta) létesítése és fenntartása mellett.

Helyi szintű ökoturisztikai programok

- túravezetés biztosítása;
- kölcsönzők (környezetbarát közlekedési eszközök, például kerékpárok és kenek kölcsönzése)
- helyi termékek árusítása (tájjellegű élelmiszerek és italok, kézműves- és népművészeti termékek)
- tematikus útvonalak kidolgozása
- Ökoturisztikához kapcsolódó rendezvények egymásba építése: gombász táborok, gombafesztivál, valamint a gasztronómia mellett kiemelt szerepet kap a szakmaiság (Kárász).
- Fontos szerepet kap a térségben az erdei iskola program, a meglévő erdei iskolák bővítése, szálláshelyeinek fejlesztése, kilátó építése (Alsómocsolád, Egyházaskozár).
- Üveghuta tanösvény kialakítása (Hosszúhetény).

- Jóléti-tó létrehozása (Kisbeszterce).
- Szabadidő-park horgásztóval való létrehozása (Magyarhertelend).
- Hosszúhetényben régi strand területén park létrehozása dísztóval.

F. Kulturális turizmus

A térség hagyományaira és építészeti emlékeire alapítva lehetőség nyílik a kulturális turizmus tárgyi és szellemi feltételeinek fejlesztésére. Ez magában foglalja, mind a rendezvények szervezésének, lebonyolításának támogatását, mind pedig a kulturális turizmus tárgyi feltételeinek rekonstrukcióját, fejlesztését.

Fejlesztési lehetőségek:

- rendezvények támogatása (hagyományőrző táborok Kárászon, a magyaregregyi búcsú, a Szentkút meglátogatása, Hosszúhetényben a püspökszentlászlói búcsú, Mázai Fúvószenekear által adott koncertek és a hosszúhetényi hagyományőrző táncegyüttes fellépései, komlói Pöndöly hagyományőrző csoport, hosszúhetényi tánccsoport fellépései, stb.);

G. Koordinált rendezvénysorozat tervezés

A rendezvényekkel kapcsolatosan két probléma merül fel, kevés a magas színvonalú kulturális rendezvények, valamint probléma, a meglévő rendezvények a koordinálás hiánya miatt azonos időpontban kerülnek megrendezésre. Ezeknek a rendezvényeknek a vendégköre szinte ugyanaz, így van, aki mind a két, vagy esetleg három egy időpontban tartott rendezvényre elmenne. Így a jelenleg tartott rendezvények látogató száma alacsony.

A Keleti-Mecsek Egyesület már a 90'-es évek közepétől látta, hogy a rendezvényeket koordinálni kell, így az pár település (melyek akkoriban a Keleti-Mecsek Egyesülethez tartoztak) a Keleti-Mecsek Nyár rendezvény sorozatba beleillesztve, koordináltan jelentek meg a térségben. Az évente megjelenő Keleti-Mecsek katalógus egy betétlapja tartalmazta a térség rendezvényeit. Azonban, ahogy növekedett az egyesület tag önkormányzatainak a száma, az egyesület ezt a koordináló tevékenységet már nem tudta felvállalni.

A Leader+ program lehetőséget adott rendezvények szervezésére, mivel a térség három korábbi Leader akciócsoportja hangsúlyt helyezett a helyi rendezvények tartására. Azonban ezek a rendezvények akciócsoportokon belül sem kerültek koordinálásra. A program keretében megrendezésre kerülő rendezvények nagy része, nem volt minőségi szintű rendezvény, azonban ezek nagy tömegeket vonzott, mivel a korábbi években a rendezvények száma erősen megcsappant, pénzügyi okok miatt. Jelentősebb fesztiválok voltak: Hegyháti Fesztivál Alsómocsoládon, Mázán a Diófesztivál, Magyaregregyen a Falusi Ízek Fesztiválja, Kárászon a Gombafesztivál, Magyarországon a Széki Napok. Jelentősége a programnak, hogy a rendezvények meg tudtak honosodni a térségben és sikerült rendezvény sorozattá formálódniuk, valamint a minőségi irányban elmozdulniuk.

2008 évben a Komlói Községek Háza Közkincs pályázaton támogatást nyert a kistérség program ajánlójának elkészítésére, valamint a pályázat részét képezte egy közös arculati elemekkel ellátott plakát, melyre minden egyes

település az aktuális programját kiakátothatta. 2009-ben szintén elkészülhetett a kistérségi műsorfüzet, annyi kiegészítéssel, hogy az alakulóban lévő TDM-hez kapcsolhatóan, a komlóiak a Sásdi kistérség programjait is a füzetbe vették, így a két kistérség 2009 évi programjai közösen jelentek meg. A koordinálás valamilyen szinten megtörtént, mivel a Községek Háza egy főt főállásban alkalmaz a Komlói kistérség programjainak a koordinálására, ill. ez a személy a Sásdi kistérség rendezvény szervezésében is részt vállal.

A Mecsek-Völgyesség-Hegyhát akciócsoport vezetősége nagy hangsúlyt fektet a magas színvonalú rendezvényekre, ezért a jelenlegi Leader program a turisztikai vonzerővel bíró, magas színvonalú rendezvényeket fogja támogatni. Már a tervezés, a HVS (Helyi Vidékfejlesztési Stratégia) kidolgozása során az egyesület nagy gondot fordított a felmerült problémára, orvosolni a kevés számú, ill. nem minőségi rendezvények pótlására. Az UMVP program keretében lehetőség nyílt falunapok megpályázására, mellyel a térség számos települése élt, ezek a rendezvények általában nem a minőségi színvonalat képviselik.

Azonban a térség pozitív kezdeményezései között említendő meg, hogy a Komlói Községek Háza színvonalas, minőségi rendezvényeket szerveztek, melyre példa a Sikondán megrendezésre kerülő Május elseje, ill. Pünkösdi fesztivál.

Utoljára essen szó olyan rendezvényekről, melyek több éve, akár több évtizede kerülnek lebonyolításra, nagy látogatottságot vonzva. A Komlói Napok, mely a volt Bányásznap öröksége, Mecsek Rally, Jakab-hegyi Foklór Fesztivál, Széki Napok, Talicska Olimpia, Keleti-Mecsek Hagyományőrző Táborok (mely az idén 13. alkalommal kerül megrendezésre).

A jövőben megalakuló TDM szervezet fontos feladata a rendezvények szervezése, generálása mellett, a programok időbeni koordinálása. Ehhez felhasznál majd egy négy órában foglalkoztatott munkatársat, aki a Komló Községek Háza által megkezdett munkát folytatja, mely szerint a két kistérség rendezvényeit generálja és koordinálja.

H. Turisztikai Desztináció Menedzsment

A térségben is felmerült az igény a helyi TDM szervezet megalakulására. A fő márkát a Puchner Kastélyszálló 2010-ben megnyíló Reneszánsz Élmenybirtoka képviseli, ehhez kapcsolódnak az egyéb turisztikai attrakciók. A két kistérség 46 településéből (önkormányzatok) 31 jelezte csatlakozási szándékát a helyi TDM szervezethez. Azonban a nagyszámú településhez csak 6 db idegenforgalommal foglalkozó vállalkozás, civil szervezet jelezte csatlakozási szándékát. A bíráló bizottság véleménye alapján a település szám csökkentése, ill. a vállalkozók nagyobb számú bevonása szükséges. Mivel a vállalkozók számát nagy mértékben növelni nem lehetett, ezért kénytelen volt az alakulóban lévő helyi TDM szervezet az önkormányzatok számát csökkenteni. Olyan stratégiát alakított ki, melyben csak olyan önkormányzat léphet be a szervezetbe, mely valamilyen idegenforgalmi produkciót (vállalkozást, civil szervezetet) hoz magával, vállalva mind az önkormányzatra, ill. a produktumra vonatkozó befizetési kötelezettséget. Így a pályázat 12 településsel (Komló, Bikal, Mánfa, Egyházaskozár, Tormás, Szászvár, Hosszúhetény, Alsómocsolád,

Magyaregregy, Kárász, Mecseknádasd, Váralja), 7 vállalkozással (Hella 91 Kft, Sikonda Kft., Prowincia TMT Kft, G & G Panzió és Étterem, Szuppi Bt., Mecseki Erdészeti Zrt, Wekler Családi Pincészet) és 5 civil szervezettel (Keleti-Mecsek Egyesület, Hosszúhetényi Falusi Turizmus és Vendégvárók Egyesülete, Alsómocsoládi Közösségfejlesztő és Szolgáltató Kft. Kelet-Mecsek Gyöngyei Falusi Turizmus Egyesület, Ginkgo-Med) kerül beadásra 2009 év augusztusa folyamán. A megalakulás után lehetőség nyílik egyéb önkormányzatok, vállalkozások és civil szervezetek további csatlakozására. Fontos megemlíteni, hogy a helyi TDM szervezet átnyúlik a két kistérség határán, a Bonyhádi, ill. a Pécsváradi kistérség területére egy-egy települést érintve. A szervezet a Keleti-Mecsek Egyesület fenntartásában álló Kárászi Tourinform Irodára épül, azonban a megalakulás után a Tourinform Iroda székhelye a Reneszánsz Élmenybirtokon lesz, mind a front-office, mind pedig a menedzsment munkájának helyt adó back-office iroda is itt kerül kialakításra. Három Tourinfo Pont alakul, Mecseknádasd, Kárász, Komló-Sikonda székhellyel. A szervezet neve Hegyhát-Mecsek TDM szervezet lesz. A legfőbb marketing feladat a TDM szervezet számára közös arculat és megjelenés kialakítása, katalógusok készítése, web oldal készítése, fenntartása, touch infok kialakítása, a három Tourinfo Ponton, valamint az Élmenybirtokon 1 db informátor és az online foglalási rendszer kialakítása, mely térségi szinten kerül kialakításra, a pécsi és az orfűi TDM szervezettel közösen.

Ha a fent leírtak megvalósulnak, akkor a térség megfelelően ismertté válik. Számíthatunk az idegenforgalom felélénkülésére, a térségbe látogatók száma növekszik, az idegenfogalomból származó árbevétel emelkedik, mely pozitív hatással lesz az itt lévő vállalkozásokra, valamint az itt élők életszínvonalának emelkedésére.

4.5 A Baranya-Hegyhát Akciócsoport turizmusfejlesztési tevékenysége

A LEADER + az Európai Unió strukturális alapja által finanszírozott négy kezdeményezés egyike, mely segítségével az Unió vidéken élő polgárai saját régiójuk hosszú távú növekedési lehetőségeit tudják kihasználni.

A fenntartható fejlődés integrált, magas színvonalú és eredeti stratégiáinak megvalósítását előmozdító program alappillérei a partneri közösségek – önkormányzatok, vállalkozók és civil szervezetek együttműködő csoportjai - és a tapasztalatcserélő hálózatok. Az első akcióprogram megvalósítását a helyi akciócsoportok végzik, melyek egyike a Baranyai Hegyhát Helyi Akciócsoport.

A 2005-ben megalakult akciócsoport a Baranyai Hegyhát megújítását tűzte ki célul

A program - mely a „Lépés-váltás a Baranyai Hegyháton kísérleti programra épül - a „Tovább-lépés a Baranyai Hegyhát Megújulásáért” elnevezést viseli. Ez egy hosszú, alulról építkező tervezési folyamat eredménye. Az előkészítésbe bevonták az akcióterület önkormányzatait, a területen tevékenykedő vállalkozókat és civil szervezeteket. hat fórumot szerveztek, a fórumokon elhangzott valamennyi javaslatot számba vették és értékelték, majd pályázati formába öntötték.

A benyújtott pályázatot a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium az Agrár-, és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP) keretében elfogadta, így lehetőség nyílik az abban foglaltak megvalósítására.

Projektjeik („projektfüzerek”) között számos olyan is van, melyek segíthetnek a helyi turizmus fejlesztésében. Fontos hangsúlyozni, hogy a fejlesztések célterülete a teljes Baranyai-Hegyhát: 27 település, melyek között négy a Natúrpark-falu is (Ág, Alsómocsolád, Gerényes, Kisvaszar).

1. Szolgáltató Hegyhát projektfüzér

1.1 *Innovatív szolgáltatás-fejlesztés*

- "Tárház": feladatbővítés intézményhiányos településeken; új feladat telepítéshez szükséges épület-átalakítások, berendezések, eszközök (tájszoba, mozgó szolgáltatások bázisa, szociális műhely, belső piactér, stb.)
- Szolgáltató helyek kialakítása, felújítása

1.2 *"Vendégváró Hegyhát": hegyháti kézműves- és falusi turizmus fejlesztése*

- Képzések, tanulmányutak, tapasztalatcserék
- Falusi turizmus-szolgáltatás kialakítása, bővítése
- Hegyháti Nyitott (Látvány) Műhelyek kialakítása

2. Sz-Építés projektfüzér

2.1 *"Reneszánsz": az épített és természeti környezet megújítása:*

- Lakóházak homlokzat-felújítása hagyományőrző jelleggel
- "Gyöngyszemek" (szentelmények, köztéri szobrok) megújítása
- Kirándulóhelyek, pihenőhelyek kialakítása a forrásvidékeken, gyalogösvények

2.2 *"Más-Kép(p)": hasznos "külsőségek" a térségi identitás-erősítésére:*

- Logók, logóhordozók (terv, üdvözlő táblák, turistatájékoztatók, térképek, egységes arculat-elemek)

2.3 *„Gyűrű”: a fiatalok kapcsolat- és identitás erősítése:*

- Hegyháti Ifjúsági Fesztivál

4.6 A régió termékei

Valódi területi márkák

A kínálati övezetek, „mikro” desztinációk:

VI/a. Nyugati-Mecsek,

VI/b. Mecsek-Hegyhát,

VI/c. Kelet-Mecsek,

VI/d. Zengőalja.

- A Mecsek nyugati része Orfűvel és Abaligettel és a hozzájuk szervesen kötődő Sikondával, valamint Magyarhertelennel együtt a természeti alaptermatikához az aktivitást nyújtják. Ez megtestesül vízi- vízparti üdülésben és sportolásban, lovaglásban, kerékpározásban, természetjárásban és annak specializált változataiban (ökotúrák, barlangi túrázás, tanösvények), valamint a testi örömeket és - gyógyulást is (lásd Abaligeti minősített gyógybarlang)- adó wellness megtelepítésében. A terület ugyan a Mecsek nyugati részére esik, de északi kapcsolatai miatt pontosabb a Mecsek-Hegyhát megnevezés

- a Jakab-hegy déli településfüzére Cserkúttól indulva, összekapcsolódik a hegység nyugati határán a Zselic felé is tekintő, hagyományőrző falvakkal, közöttük Bükkösddel. Itt is meghatározó a természeti alapkínálat, ám a tradíciók az ökotudatosság és aktivitás újszerű profilt ad a területnek

- Kelet-Mecsek a hegységi jellegű tájvédelmi körzettel és ezt északról, valamint délről keretező településfüzérrel. E két településcsoport csak lazán fűződik össze. Szoros idegenforgalmi együttműködés az északi, a Völgyiséggel határos településeknél jellemző, amit a Kelet-Mecsek Egyesület és a kárászi Tourinform iroda testesít meg.

- A déli oldal, a zengőaljai rész inkább az önálló próbálkozások területe, ahol Hosszúhetény, Pécsvárad, vagy Mecseknádasd és környező kistelepülések különkülön fejlesztik kínálatukat. Mindkét területen a természeti alapú kínálatok mellett, a tradicionális értékeket programmá formálók jelentik a súlypontot. Itt új, vonal mentén összefűző kínálati elemként formálódik a Pécs-Mecseki Borút.

Jellegadó termékek	Kiegészítő termékek
• vidéki aktív termékek	• kulturális turizmus, rendezvények
• falusi turizmus	
• termál- és wellnessturizmus	• borturizmus és gasztronómia, borút
• vízi turizmus, vízparti üdülés	

4.7 Tematikus utak, melyek érintik a Natúrparkban településeit

4.71 A Hat torony túraútvonal

Jelzése:

A Hat torony elnevezésű teljesítménytúrát több éve megrendezi a Vásárosdombóért Egyesület, június első szombatján. A túra kerékpárral és gyalogosan is megtehető, a gyalogtúra akár négy távon is. A túrázók mindegyikről saját térképet kapnak. Az állomásokon történik a részidők regisztrációja, valamint tea, zsíros kenyér és egy szelet csokoládé várja az érkezőket.

Táv (km)	Szintemelk. (m)	Típus	Rajt	Útvonal	Cél
31.02	460	Teljesítménytúra	Vásárosdombó, Szent Imre liget	Vásárosdombó - Tarrós - Tékes - Vas Mihály-hegy - Kisvaszar - Ág - Puszta ház - Gerényes - Puszta-tető - Vásárosdombó	Vásárosdombó, Szent Imre liget
25.37	390	Teljesítménytúra	Vásárosdombó, Szent Imre liget	Vásárosdombó - Tarrós - Tékes - Vas Mihály-hegy - Kisvaszar - Ág - Puszta ház - Gerényes	Vásárosdombó, Szent Imre liget
17.66	310	Teljesítménytúra	Vásárosdombó, Szent Imre liget	Vásárosdombó - Tarrós - Tékes - Vas Mihály-hegy - Kisvaszar - Ág	Ág, Polgármesteri Hivatal
12.93	230	Kerékpáros túra	Vásárosdombó, Szent Imre liget	Vásárosdombó - Tarrós - Tékes - Vas Mihály-hegy - Kisvaszar	Kisvaszar, Polgármesteri Hivatal
7.94	110	Teljesítménytúra	Vásárosdombó, Szent Imre liget	Vásárosdombó - Tarrós - Tékes	Tékes, Polgármesteri Hivatal

4.72 Mecseki Zöld Túra

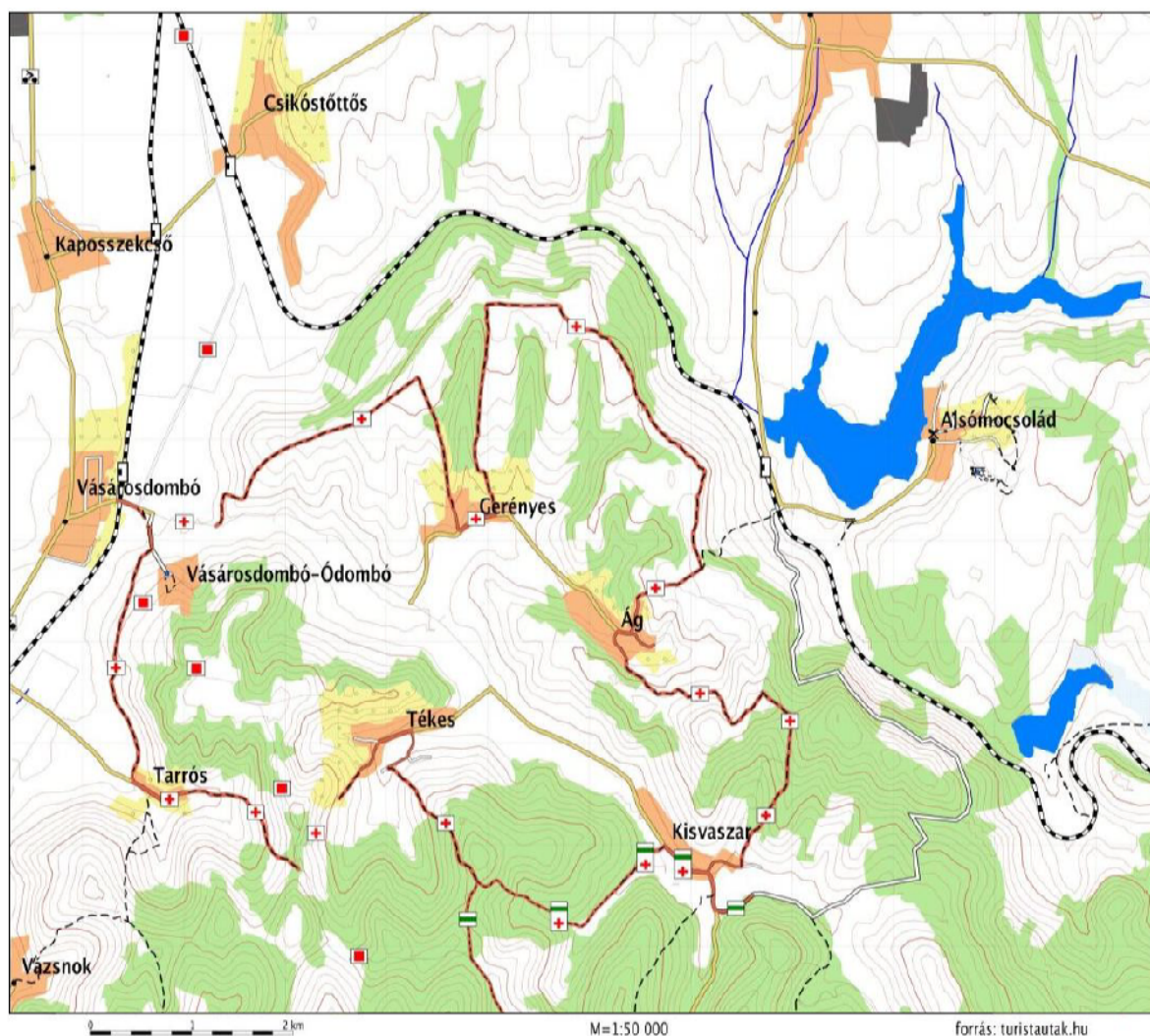
Jelzése: azonosító: MHSA-03

2001-ben az addig három különálló zöld sáv jelzésű turistaútvonal összevonásával jött létre. A túra 101 km-t megtéve hullámvasútszerűen fut végig a Mecsek tájain. A túra útvonala elvezet a Mecsek északi részére és megismerteti a túrázóval a Hegyhát még kevésbé felfedezett településeit és bebarangolja a sűrű erdőségeket. A túramozgalom célja a Mecseken végigkacsaringózó túraútvonal bejárása, az út mentén látható nevezetességek megismerése. A távot fiatalok és idősebbek egyaránt teljesíthetik. A túra időbeli korlátozás nélkül, egyszerre vagy részletekben és fordított sorrendben is teljesíthető. A teljesítménytúra szervezője a Baranya Megyei Természetbarát Szövetség.

hely	táv (km)	össz. szintemelk.	tszf mag. (m)	szak. hossza (km)	szak. szintemelk.
Mecseknádasd, buszmegálló	0	0	224	0	0
Réka-vár	2,03	95	324	0,43	75
Üveghuta rom	10,04	310	431	1,89	20
Egregyi-műút	17,33	450	260	1,86	10
Kisbattyán, főutca	21,54	585	203	0,98	0
Csonka Ferenc-forrás	23,61	610	195	0,1	15
Köszvényesi-vh.	27,14	730	210	3,53	120
Kisvaszar, templom	31,91	745	163	4,19	15
Jó szerencsét vadászház	37,77	890	272	2,33	25
Mecsekpölöske, büfé	41,92	890	180	4,15	0
Sikonda, műút	48,09	1035	200	1,7	0
Sikonda, kemping bejárat	48,75	1040	205	0,66	5
66-os műút keresztezése	50,45	1100	194	0,9	0
Vágotpuszta	53,21	1310	396	0,21	20
Lóri kulcsosház	54,49	1310	295	1,28	0
Pécsi barlangkutatók-forrása	57,7	1360	203	2,41	0
Orfű, templom	58,49	1380	214	0,11	5
Abaligetű műút	59,09	1440	273	0,6	60
Jakab-hegy, kolostorrom	64,89	1785	575	1,11	150
Mohosi-kis-kút	69,39	1785	330	2,48	0
Pihenőhely	70,49	1785	267	1,1	0
Teca mama vendéglője	71,51	1785	210	1,02	0
Isten-kút	72,7	1800	221	1,19	15
Lapis	75,68	2125	537	0,93	110
Kőlyuk	80,23	2160	260	2,49	15
Cirkó-forrás	80,84	2230	323	0,61	70
Barátság-forrás	81,45	2250	330	0,2	10
Tripammer-fa	83,41	2335	395	1,04	50
Rigó-kút	86,4	2335	360	2,99	0
Sugói-rét	91,98	2380	251	2,57	0
Koszonya-tető	95,32	2525	386	3,34	145
Hársas-forrás	97,3	2525	340	1,98	0
Pécs, Vasas, buszmegálló	101,04	2530	198	2,61	5

4.73 További turistautak a Natúrparkban

útvonal neve	Zöld kereszt	Sárga jelzés	Sárga jelzés elágazása	Piros négyzet
útvonal jele				
tájegység	Az Észak-Mecsek (Baranyai-hegyhát) turistaútvonalai	A Keleti-Mecsek turistaútvjai	A Keleti-Mecsek turistaútvjai	Az Észak-Mecsek (Baranyai-hegyhát) turistaútvonalai
állomások	Mágocs-Alsómocsolád vasúti megálló – alsómocsoládi országút – Rigac Jancsi emlékoszlop – Erdészház – Somlyó-tető – Vaskapu, „Zöld sáv”-elágazás	Kárász, autóbusz megálló– Vörösfenyő kulcsosház – Dobogó – Dölgút-tető – Cigány-hegy – Miske-tető – Diós-kút – Püspökszentlászló – Korsoma-rét – Zengő – Csiger-gödör – Pécsvárad, templom – Pécsvárad, autóbusz váróterem	(Kárász) - Derzsó-forrás	Hosszú-erdő, "Zöld sáv" elágazás – Vár-hegy – Igaz-tető – Kisvaszari műút – Baranya-csatorna
táv	7,5 km	18,8 km	0,2 km	6,9 km
azonosító kód	MHKE-23	MHSA-06	MHKO-52	MHNE-15

2. ábra. A Hat Torony túra , a Mecseki Zöld Túra és a Piros négyzet turistautak nyomvonala a térségben

4.74 A Szent Márton-út Baranya-megyei szakasza (*Via Sancti Martini* - *Via Divide Caritatem*)

Az Európa Tanács 2005-ben a Szombathelytől a franciaországi Toursig vezető útvonalat Európai Kulturális Útvonallá nyilvánította, hogy Európa legnépszerűbb szentjének, Szent Mártonnak életét és kultuszának kiemelkedő emlékeit bemutassa. A Kisújbányai Baráti Kör Alapítvány koordinálja a gyalogos útvonal kiépítését Baranya-megyében.

Az első 100 kilométeres szakaszt 2010-ben avatták fel (útvonala: Kisújbánya - Mára-vár - Kisbattyán - Mecsekjánosi - Mecsekfalu - Sinkonda - Vágotpuszta - Orfű - Jakabegy - Patacs - Pécs - Nagykozár - Magyarsarlós - Hárságy - Máriakéménd - Kátoly - Szellő - Erzsébet - Lovászhetyén - Pusztakisfalu - Zengővárkony - Réka-kunyhó - Kisújbánya).

2011. május 26-28.-án a Natúrparkot is érintő szakaszt (útvonala: Kisújánya - Kárász - Köblény - Bikal - Alsómocsolád - Ág - Gerényes - Vásárosdombó), ősszel pedig a Pécsdevecser - Nagybudmér - Villány - Márok - Illocska - Pélmonostor, határátkelő útvonalat avatják fel.

4.8 Turisztika a Natúrparkban

Az előző fejezetben láthattuk turizmus jellemzőit a regionális és helyi szinten is. A továbbiakban a helyi turisztikai attrakciók, a Hét Patak Gyöngye Natúrpark, látnivalói, vonzerői és a jellegzetes termékek kerülnek bemutatásra. Ezek hiánypótlóak a regionális turisztikai profil tekintetében is. Azt is láthatjuk, hogy a befejeződött és folyamatban lévő fejlesztési irányok megfelelően integráltak a régiós fejlesztési stratégiákba (ökoturizmus, borturizmus-borutak, rendezvényturizmus).

4.81 Az egyes települések kínálata

Kárászon található Mezei Ottó fazekas műhelye, aki néhány fő rendszeres fogadására is felkészült. Előzetes bejelentkezés után - a néprajzi magángyűjtemény és a fazekas népi iparművészeti alkotásainak megtekintése mellett - bemutató foglalkozásokon is részt vehetnek az érdeklődők. Hatodízben rendezik meg a zenés, táncos, kézműves és gasztronómiai rendezvényt, a Kárászi Gombászünnepet. A környéken pincelátogatásra és vadászatra is van mód. A terület domborzati viszonyai és összefüggő erdősültsége kalandossá teszik a vadászatot is. Az egyéni vadászat során a lesvadászat és a cserkelés módszerét alkalmazzuk, amihez megfelelő fizikai állóképesség kell. A vaddisznóhajtások a legkeresettebbek!

Kisvaszaron ugyancsak a vadászat a legvonzóbb attrakció. A Mecseki hegység átlagát jelentősen meghaladó gímtrófeái miatt keresett terület, ahol a kizárólagos, hagyományos lesvadászzattal nem könnyű eredményesen vadászni. A táj szépsége gyakran készteti visszatérésre vadászokat.

Csikóstóttősen számos fejlesztés történt az utóbbi években. A *Faluház* első lépése volt egy központi kulturális tér kialakításához Csikóstóttősen. Az épület helyet ad a *Teleháznak*, a *Könyvtárnak* és a *kiállító helyiségnek*. A 2006-ban átadott *Értéktár* a helyi értékeket gyűjti össze, rendezi és mutatja be a községbe látogatók számára. Még ebben az évben került átadásra a *Pajtaszínház* mellyel elkészült az a kulturális – szórakoztató tér, mely a helyi és környékbeli közösségek érdekeit és igényeit szolgálja. Közművelődési, könyvtári, muzeális funkciók együttes megvalósítása jött létre. A paraszti – népi hagyomány fenntartásán túl egy teljesen új kulturális forma alakult ki. A helyi értékek megőrzésére, átadására, ebben a térben nagyobb lehetőség nyílik.

Számos további beruházás is a megvalósulás szélén áll. Csikóstóttősen községben élt és alkotott Ambrus Sándor szobrászművész, akinek a község szeretne méltó emléket állítani. A Szabadság utcában található szoborparkja a

Két Úr Kertje turisztikai látványosság Csikóstóttősen. A domb tetején magasodó szobrok „őrzik” a domb alján álló a művész által egykor lakott leromlott állapotú, jelenleg funkció nélküli épület. 2009-ben vásárolta meg a Faluszépítő Egyesület ezt az épületet, hogy ott egy alkotó udvart alakítson ki. Az alkotó udvar első ütemeként az *Ambrus Sándor alkotóház* kerül kialakításra. Itt nyílik lehetőség majd Ambrus Sándor szobrászművész köztéri alkotásainak bemutatására. Az épület helyiségei alkalmasak lesznek mind az alkotó munkára, mint pedig kiállítások, bemutatók megtartására. Hosszú távú terv, hogy az udvarban egy szabadtéri foglalkoztatót alakítanak ki, ahol a helyi fiatalok részére alkotó programokat szerveznek majd.

Tervezett befejezés időpontja: 2011. augusztus 27.

A Csikóstóttő határán húzódó dombtetőről kilátás nyílik a falura, a környező településekre, a Baranya csatornára. Ide épül egy faszerkezetű *kilátó*, mely alatt a kikapcsolódásra vágyók részére fedett tér kerül kialakításra. A kilátó mellett kerül megépítésre a *Kneipp taposó*, mely mellé fák kerülnek kiültetésre.

A tervezett befejezés időpontja: 2012. május 31.

A községben a Béke utcában kerül kialakításra egy hektáros *tó*, mely a szabadidő hasznos eltöltését kívánja szolgálni. A tó körül több összközműves telek kerül kijelölésre és értékesítésre *üdülőövezet* kialakítása céljából

A tervezett befejezés időpontja: 2012. szeptember 30.

Alsómocsoládon széles infrastruktúra áll a vendégek részére: kerékpárpark, kenuk, szabadtéri tornapálya, stb. Az teleülés gazdag közparknak köszönhetően aktív szabadidős tevékenységektől a természetismereti foglalkozásokon át széles termékspektrummal rendelkezik.

„Sportolási lehetőség vendégeink számára”

Falusi túra két keréken

A kerékpározás minden korosztály számára egészséges sport, minden év- és napszakban gyakorolható. Kerékpár kölcsönzőnkben a kerékpárok rendelkezésre állnak csoportok számára és egyénileg is fél, vagy egész napra. Vendégeink a túrához ajánlott útvonalat, és térképet kapnak, valamint elemőzsiás táskát, melyben útravaló élelemlről és innivalóról mi gondoskodunk Ön helyett. Vendégeink meglepetés ajándékot kapnak.

Aktív falusi kikapcsolódás - Nordic Walking:

A nordic walking erősíti az állóképességet, fejleszti az izmokat, karban tartja a testet, oldja a feszültséget. Kölcsönzőnkben botokat, túrákhoz kellékeket, ajánlott útvonalat, és térképet kapnak, valamint elemőzsiás táskát, melyben útravaló élelemlről és innivalóról mi gondoskodunk Ön helyett! Vendégeink meglepetés ajándékot kapnak!

Falusi túra kenuval

Településünk halastava alkalmas a közkedvelt kenuzásra, a tavat kenuval körbejárva a sportolási lehetőségen túl vendégeink megismerkedhetnek a víz élővilágával is. A szemfüles túrázók láthatnak itt fekete gólyát, nagykovácsot, szürke gémet, bakcsót, törpegémet, bütykös hattyút is. Kölcsönzőnk jó minőségű kenukkal áll a vendégek rendelkezésére.

„Természetkedvelő felnőtt és gyerek csoportjaink számára ajánljuk”

Madárlesen a falusi természetben

Képzett biológusunk vezetésével és előadásával az ide látogató csoportok a halastó partján illetve a közeli erdőben különleges madarakat (gyurgyalag, jégmadár, uhu, réti sas, macskabagoly, fekete gólya) figyelhetnek meg, és fotózhatnak. Kirándulás közben az itt honos vadmacskával, Európai vidrával, borzzal, gímszarvassal is találkozhatnak a turisták. Emellett az évszaknak megfelelő növényzetben és virágokban is gyönyörködhetnek. A visszafelé vezető úton a megfáradt és éhes csapat számára a tanösvényen végighaladva a szalonnázó helyen szalonnasütésre kerül sor, melyhez a hozzávalókat mi biztosítjuk Önnek!

„A misztériumot kedvelő felnőtt és csoportoknak ajánljuk”

A csillagászat misztériuma

Képzett oktatónk a településünkön található Interaktív Tárházban lévő csillagvizsgálónkban a felnőtt csoportok számára érdekes és szórakoztató előadással betekintést nyújt az univerzum titkaiba és lenyűgöző csodáiba. A csillagászat és asztrológia iránt érdeklődő vendégeink számára tartalmas, szórakoztató és emlékezetes perceket nyújt az esti bemutató. Az előadás alatt kedves vendégeinket hangulatos borkóstolásra invitáljuk!

„A falusi ízek kedvelőinek ajánljuk”

Ínyenc falatozás, falusi ízek

Településünk központjában, hangulatos tóparti kültéri kemencék találhatók, melyek alkalmasak házas ételek készítésére. Csoportok, klubok, baráti társaságok számára ajánljuk a kellemes környezetben kínált kemencés pogácsaspecialitásunkat vagy langallónkat, melyet helyi készítésű pálinkakóstolóval koronázunk meg!

A természetet, kirándulást, valamint az aktív kikapcsolódást kedvelő sportos családok részére ajánljuk ezt a programunkat, melynek keretében a család túraútvonalat és túratérképet kap, és piknik kosarat tele házas finomságokkal, gyümölccsel, és egy flaska borral, pokróccal, hogy a sétában megfáradva lehetőségük legyen pihenés közben jóízűen falatozni a természetben. A gyerekek számára meglepetést készítünk elő. Hazatérve a családnak lehetősége van egy falusi baromfiudvar megtekintésére, ahol a gyerekek betekintést kapnak a háziállatok gondozásába, miközben kedvenceiket meg is simogathatják.

Kemencés születésnap party

Azon szülőknek ajánljuk, akik szeretnék a gyermekük születésnapját kis barátaik társaságában megünnepelni. Ehhez a hangulatos helyszínt, a díszítést, a kemencében sült pizzát és a tortát mi biztosítjuk! Vidám, játékos, hangulatos program gyerekcsoportoknak!

Kedves vendégeink falunéző séta során megismerkedhetnek Alsómocsolád természeti és épített értékeivel, gyönyörű faragott szobraival, illetve az Interaktív Tárház nyújtotta érdekességekkel. Így nem csak kellemes, de hasznos délutáni programot is kínálunk ezzel a lehetőséggel vendégeink számára. Végül pihenésképpen az erdei tornapályán található szalonnázó helynél szalonnázásra

van lehetőség. Az ehhez szükséges élelmiszereket és eszközöket mi biztosítjuk! Ha a gyerekeknek még játékhoz is lenne kedvük, fa játékokkal felszerelt játszóterünk áll rendelkezésükre!

„A munkában és rohanásban megfáradt, romantikára és nyugalomra vágyó pároknak ajánljuk”

Pihentető falusi hétvége romantikával

Programunkat azoknak a természetet kedvelő pároknak ajánljuk, akik szeretnék egy hétvégét pihenéssel, kikapcsolódással tölteni, miközben felfedezik a táj értékeit. A program péntek délutántól vasárnap délutánig tart. Érkezéskor pezsgő, virág és gyümölcs várja vendégeinket. A csomag tartalmazza a kerékpár- és túrabot kölcsönzést, a házas ízekkel feltöltött piknik kosarat, Gunarasi fürdőbelépőt, túraútvonalat térképpel, Interaktív Tárház belépővel. Hidegtálas vacsora rendelhető a szobába! Vendégeinknek apró ajándékokkal kedveskedünk!

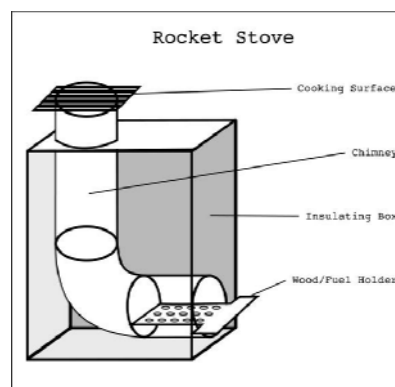
4.82 A Megújuló Energia Tanösvény

A Hét Patak Völgye Natúrpark egyik programja lesz a megújuló energiák tematikus bemutatása. A nyolc település mindegyike bemutat egyet. Cél az idegenforgalom bővítése, a környező települések (például Bikal) attrakcióival együtt, az oktatás elősegítése közép és felsőfokú (gyakorlati hely), illetve informális (erdei iskola keretein belül, felnőttoktatás) szinten egyaránt. Fontos szempont a helyiek szemléletformálása is. Közép -és hosszútávon a megújuló energiák népszerűsítése és a lokális energia-önellátás is célok között szerepel.

A tanösvény kommunikációja helyben (útjelzők, térképek), a szalatkai technológiai centrumban (terepasztal segítségével) valamint interneten (virtuális energiaösvény, webkamerák) történik. Az egyes helyszínek közötti közlekedés elsődlegesen megújuló energia felhasználásával történik (gyalog, kerékpáron, elektromos kerékpáron [Ebike, pedelec], lóháton vagy szekéren, [napelemes] autóval stb.)

Szalatnak

A régi iskolaépületben üzemelő Technológia Centrum a megújuló energiaformák széles körű bemutatására szolgál. Ez nem csak a látogatók informálására alkalmas, hanem az ezzel foglalkozó cégeknek is jó lehetőség kiállítás szervezésére. A barkács központban fa -és fémmegmunkálásra használható a megtermelt energia. A oktatási központban a technológiák elméletébe nyerhetünk betekintést. A Technológia Centrum a tanösvény kiindulópontja is.

Csikóstőtűs

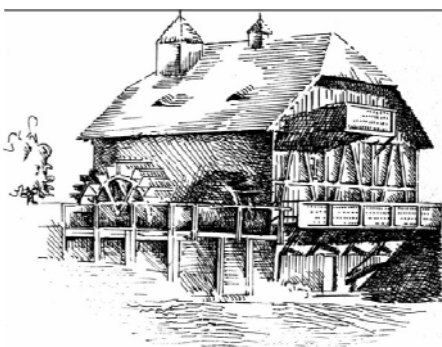
Különböző technológiájú, vertikális és horizontális tengelyű szélturbinák, szélkerekek, valamint egy tradicionális szélmalom bemutatása egy parkban („Szélliget”). A szélenergia prezentálásra falu házaira is helyezhetők szélturbinák, szélvitorlák, szélkerekek, szélkakasok, szélforgók, valamint az utcára mobil szobrok, installációk.

Köblény

A településen az élelmiszerkészítést, nevezetesen a kecskesajt-készítést mutatjuk be. A pasztörizálás működésének lényege a hőkülönbséggel történő csíráatlanítás. A fűtést napkollektor, a hűtést kútvíz és szélkerékkel működtetett szivattyú biztosítja. (Megoldásként a talajszonda is szóba jöhet). A termékkészítés kipróbálása mellett természetesen vásárlásra is van lehetőség a szomszédos üzletben.

Kárász

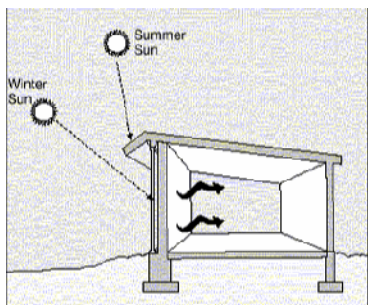
A településen hagyománya van a vízenergia hasznosításának, ennek emléke a most újra használatba vett vízimalom. Az látogatók itt megismerkedhetnek az örvényes víztisztítás módszerével, a Völgységi-patak vizének energiájával pedig emlékérmét verhetnek maguknak (mikro-hydro turbina és érmenyomó kalapács segítségével). A tanösvény ezen állomásán interaktív, vízenergia-hajtotta játékok is kipróbálhatók.

Alsómocsolád

A halastavon és az Interaktív Tárház kis tavain változatos meghajtású hajókat láthatunk. Energiaforrásuk a szél (szélkerék, vitorla) a nap (napelem) vagy az emberi erő (evező). Az Interaktív Tárház beltéri modellcsatornájában az áramlási viszonyok is jól tanulmányozhatók.

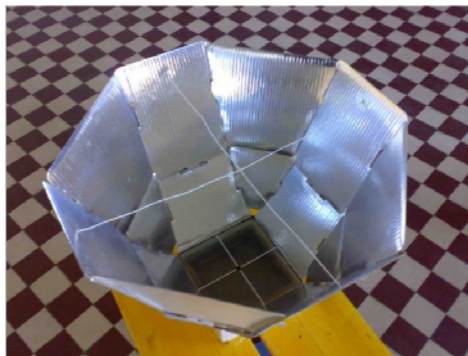
Kisvaszar

A cigány közösségi házban láthatjuk a szoláris energiák széleskörű alkalmazását (árnyékolások, Trombe fal, tájolás, hőcsapdák, speciális szigetelések). A mosáshoz a lágy vizet esővízgyűjtő, a rásegítő fűtést napkollektor biztosítja. Cél a költségek minimalizálása az épület teljes életciklusára vetítve (alacsony építési, fenntartási, javítási költségek). Kialakítása és építőanyaga egyaránt tradicionális.

Gerényes

A tanösvény Gerényesen folytatódik a hagyományos mezőgazdaság bemutatásával. A napenergiát itt gyümölcs aszalására használják fel. A gyümölcs -és zöldségkertben melegházak találhatók. Építőanyaguk szalmabála és fólia, fűtésük kompszthalommal és biogázzal megoldott. A hőt kavicságy tárolja, a ledes világítás napelemről működik, a vizet pedig szélkerék szivattyúzza a kútból. A kert mellett méhészet is helyet kap, ahol közelebről megismerhetjük e mesterséget. Az itt termelt alapanyagokból (méz, lekvárt stb.) napkonyhával (lásd a képet) és napkollektorral készített termékek az üzletben megvásárolhatók.

Ág

A tanösvény utolsó állomásán különleges megújuló energiákkal ismerkedhetünk. Ilyenek a gravitációs és piezo-elekromos energia, az előbbi inga, az utóbbi lépésre világító térkövek formájában kerül bemutatásra. Az épületek fűtését napenergiával működő hőszivattyú látja el. Ágon a római katolikus templom adta lehetőségeket hang –és fényjátékok kialakítására lehet fordítani.

4.83 Hagyományos termékek készítése a Natúrparkban

2007 ősze óta állítja elő kárászi Erdei Melléktermék Felvásárló és Feldolgozó Telepén a természetes Naturale gyümölcsleveket. A frissen préselt gyümölcslé csupán egy rövid hőkezelésen esik át, megőrizve a gyümölcs eredeti hasznos élettani tulajdonságait. A rostos gyümölcsléhez hozzáadott anyag (tartósítószer, aroma, víz, cukor, stb.) nem kerül. A speciális csomagolás lehetővé teszi, hogy a felbontott gyümölcslé akár 3 hétig is megőrizi minőségét. Kizárólag magyar gyümölcsből készül. A gyümölcslevek alma, meggy, meggy-alma illetve szeder-alma ízben, 3 literes kiszerelésben kaphatók. A termékek regionális értékesítése is megoldott, megvásárolhatóak a Mecsekerdő Zrt. központjában, az erdészeti igazgatóságokon, illetve a Pécsi Vásárcsarnokban (Pécs, Pécsvárad, Sellye, Sásd, Szigetvár). A Naturale natúr almalé 2008-ban elnyerte az innoLignum Sopron Erdészeti és Faipari Szakvásár és Rendezvénysorozat Innovációs különdíját. (<http://www.mecsekerdo.hu>)

Alsómocsoládon többféle hagyományos élelmiszer és ital is készül. A Mocsoládi Molinka bronzérmes lett az ez év februárjában rendezett Kárászi pálinkafesztiválon, az Alsómocsoládi rosé pedig – a helyben gyártott lekvárokkal együtt – nagy sikert aratott a dél-tiroli Sand in Taufers-ben, ahol a község elnyerte 2010-es Európai Vidékfejlesztési és Falumegújítási Díjat.

Az Energiaösvény állomásain megújuló energiák segítségével készülő termékek, gyümölcs és zöldségkészítmények, méz és kecskesajt.

4.9 Natúrpark Fogadóközpont – Erdei Iskola Épület

Az Erdei Iskolának eddig a 1998-ban épült, az egyidejűleg 44 fő elszállásolására is alkalmas épület adott otthont (Alsómocsolád, Rákóczi út 21).

Alsómocsolád Község Önkormányzata és az Alsómocsoládi Községfejlesztő és Szolgáltató Nonprofit Kft. 2008-ban pályázatot nyújtott be a „Kölyök Fészek” Erdei Iskola fejlesztésére, bővítésére. A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium által az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) támogatásával elnyert KEOP – 3.3.0 – *Az erdei iskola hálózat infrastrukturális fejlesztése* című projekt 71.855.612 forint összköltségvetésből valósult meg.

Ebből a fedezetből épült meg az új épület, egy multifunkcionális ház, amely magába foglal minden szükséges kelléket az erdő, vizek, levegő élővilágának vizsgálatára, megismerésére. Az Interaktív Tárház komplex, innovatív és kreatív formában foglalja magában a meglévő környezeti-társadalmi és gazdasági adottságokhoz alkalmazkodó infrastruktúrát és a környezeti nevelés szakmai hátterének fejlesztését.

A fejlesztés a település- és a környezetvédelem fontosságának nagyobb fokú tudatosítására, a természeti és épített környezet megőrzésére és továbbfejlesztésére, életkörülmények javítására és a lokálpatriotizmus erősítésére, valamint a környék ökoturisztikai potenciáljának erősítésére irányul.

Az Interaktív Tárház célja, hogy az általános iskolások tudása újfajta ismeretekkel, játékos-szórakoztató módon bővüljön és olyan tudás birtokosai legyenek, amelynek az iskolai oktatásban és a mindennapi életben is hasznát tudják venni.

A kétszintes épület helyet biztosít a gyerekeknek az ősztől tavaszig húzódó 9-10 hónapos időszakban, arra hogy interaktív, játékos formában ismerkedjenek meg környezetükkel, az őket körülvevő élővilággal, a mindennapi falusi élet rejtelseivel, szokásaival és a csillagok állásával sokszínű foglalkozások keretében. A jelszó: „játszva-szórakozva tanulás”.

A Tárházban megtalálható 3 bemutatóterem, szertár, vizesblokkok, teraszok, egy egyedülálló beltéri vizes bemutató terem, folyó patakkaival és akváriummal. A tetőtéri teraszon szabadtéri csillagvizsgáló kerül kialakításra. Az épület mellett kap helyet a gyerekek kényelméhez és szórakozásához hozzájárulva a fedett, oldalairól nyitott szabadtéri foglalkoztató, padokkal és többfunkciós kemencével, ami alkalmas agyagtárgyak kiégetésére, kenyérsütésre, aszalásra, szárításra. Nem messze a Tárháztól épül meg az emeletes madármegfigyelő, amely lehetőséget nyújt az erdőben és a tavak környékén élő madarak életének bemutatására, megfigyelésére. A vízi madarak megfigyelését szolgálják a kenuk, melyek mentőmellénnyel felszereltek.

Az érdekes és innovatív eszközök teszik lehetővé a gyerekek számára, hogy még inkább közel kerüljenek a természethez és jobban megismerhessék környezetüket. A „Forrástól a tóig” interaktív vízfolyás-modell létrehozása a Tárházban nagyon különleges és újfajta módja a vízi élővilág bemutatásának. A bemutató galéria termébe kívülről befolyó, ott átfolyó, majd kifolyó mesterséges patak medre és partja oly módon kerül kialakításra, hogy a víz természetes útját szemléltesse a magaslati forrástól a tóig. A meder és a patak kialakítása

lehetővé teszi a természetes növényzet megtelepítését és megtartását, a lábazatba épített üvegfal szakaszok pedig a vízben élő állatok megfigyelését. Ez a fejlesztés alapot ad a víz fizikai és kémiai tulajdonságainak bemutatására, elemzésére.

A patak egy dioráma képpel egészül ki az épület belső szakaszán, ami a háromdimenziós és valós térhatást erősíti. A festményen láthatók lesznek az alsómocsoládi táj jellegzetes domborzati elemei, növény és állatvilága, a környék természetes és épített tájképi elemei. A dioráma kép minden bizonnyal a Tárház egyik legizgalmasabb látványossága.

A mágnes táblán és a patak illetve dioráma képen kívül készülnek még vízenergia-hasznosítást, energiatermelést és hasznosítást bemutató makettek és gyógynövény-határokozó táblák. A foglalkozásokhoz elkészülnek a tan- és segédanyagok, szemléltető eszközök, illetve az oktatók képzési tematikája és annak akkreditációja.

A Tárház bővíti az ismereteket, megfoghatóbbá teszi a környezetet, kimozdítja a gyerekeket otthonról, új és érdekes dolgokat tesz ismertté.

Jelentős ismeretanyagot biztosít a három nagy témacsoportra bontott tananyag, ami az erdő és a vízi világ, a falusi élet, a mindennapok, a népi hagyományok megismerésére és a csillagászati alapismeretekre irányul

A tananyagfejlesztés keretében elkészülő munkafüzetek segítik az ismeretek elmélyítését és a játékos formában történő alkalmazását, mert komplexen, minden aspektusból megvizsgálja és bemutatja az egyes témákat. A tematika maga jól értelmezhető ugyanakkor tevékenység és gyakorlatközpontú, kötődik az iskolai tananyaghoz bemutatva az alsómocsoládi vonatkozásokat is.

Elsősorban az általános iskolák alsó és felső tagozatos diákjait, valamint a kísérő tanárokat várja az Erdei Iskola. Az Interaktív Tárház várja azokat az oktatókat, akik megismeri és adaptálni szeretnék az itt kialakított módszereket, a gyakorlati működés tapasztalatait.

Az Interaktív Tárház újszerűsége, innovációja Elsősorban abban rejlik, hogy a fenntartását a széleskörű, a település adottságaira és a környezeti nevelésre épülő szakmai programok valamint az összefogáson alapuló működtetés garantálja. Az épület a maga nemében egyedülálló, hiszen minden megtalálható benne, ami az erdei, vízi élővilág vizsgálatához, megfigyeléséhez, megismeréséhez szükséges. A terepasztal háttérében fellelhető dioráma kép, az épületen átfolyó patak és akvárium, valamint a kemence és a madármegfigyelő mind-mind a szemléltetés és alkalmazhatóság határtalan tárházát nyújtja. Az interaktív módon történő tanulás, ismerkedés sokkal mélyebb és maradandóbb nyomot hagy a diákokban, mint a hagyományos tanulási módszerekkel megszerzett ismeretek. A játszva tanulás, az érdekes és izgalmas feladatok könnyen elsajátíthatók és hosszú távon visszaidézhetők a későbbiek során is a diákok számára.

Tárház engedélyezési terve 2008.11.03.-án készült el (a terv Dunai József munkája, vö. 1-4 kép), helye a Kossuth utca 136. szám alatti telek (Hrsz: 225). Ez a terület beépítetlen és egy nagyméretű, szép fekvésű tó partján fekszik.

Az épület hagyományos megjelenésű magastetős épületrészből, kör alaprajzú egységből, és egy lapostetős részből áll. A tornácról a bemutató terembe jutunk, melyhez egy szertár kapcsolódik. A mosdókat a közlekedőn keresztül lehet elérni. Az alsó bemutató teremhez egy rámpa vezet. A tetőtéri teraszt a kör alaprajzú bemutató terem mellett körbefutó nyújtott fokú lépcsőn közelíthetjük meg. A terasról nyílik a harmadik, tetőtéri bemutató terem, melyhez külön vizesblokk kapcsolódik. A tetőtérben van a fűtőhelyiség.

A lépcsőn továbbhaladva érünk fel a felső teraszhoz. Itt mobil távcsővel vizsgálhatjuk az égi objektumokat. A helyiségekben sok biológiai és fizikai kísérlet, tábló tekinthető meg. Az épület alkalmas a Foucault–inga bemutatására (a kísérlet a Föld forgásának kimutatására szolgál; először Foucault végezte el 1851-ben a párizsi Pantheonban egy 67 m hosszú, 28 kilogramm tömegű ingával). Az inga függesztésére épített tornyon egy gólyafészek foglal helyet.

Két eltérő vízszintű mesterséges tavat is kialakítottunk. A felső tóból kis mesterséges patakban csordogál le a víz a másik tóba. A két tavat a földben műanyag cső köti össze, amin keresztül egy szivattyú juttatja a vizet a magasabb részbe.

A patak növény és állatvilága részben a szabadban, részben fedett helyen, a kör alaprajzú bemutatóteremben vizsgálható. A belső térben a padozatból kiemelve folyik a víz, amelybe üvegen keresztül is belátni.

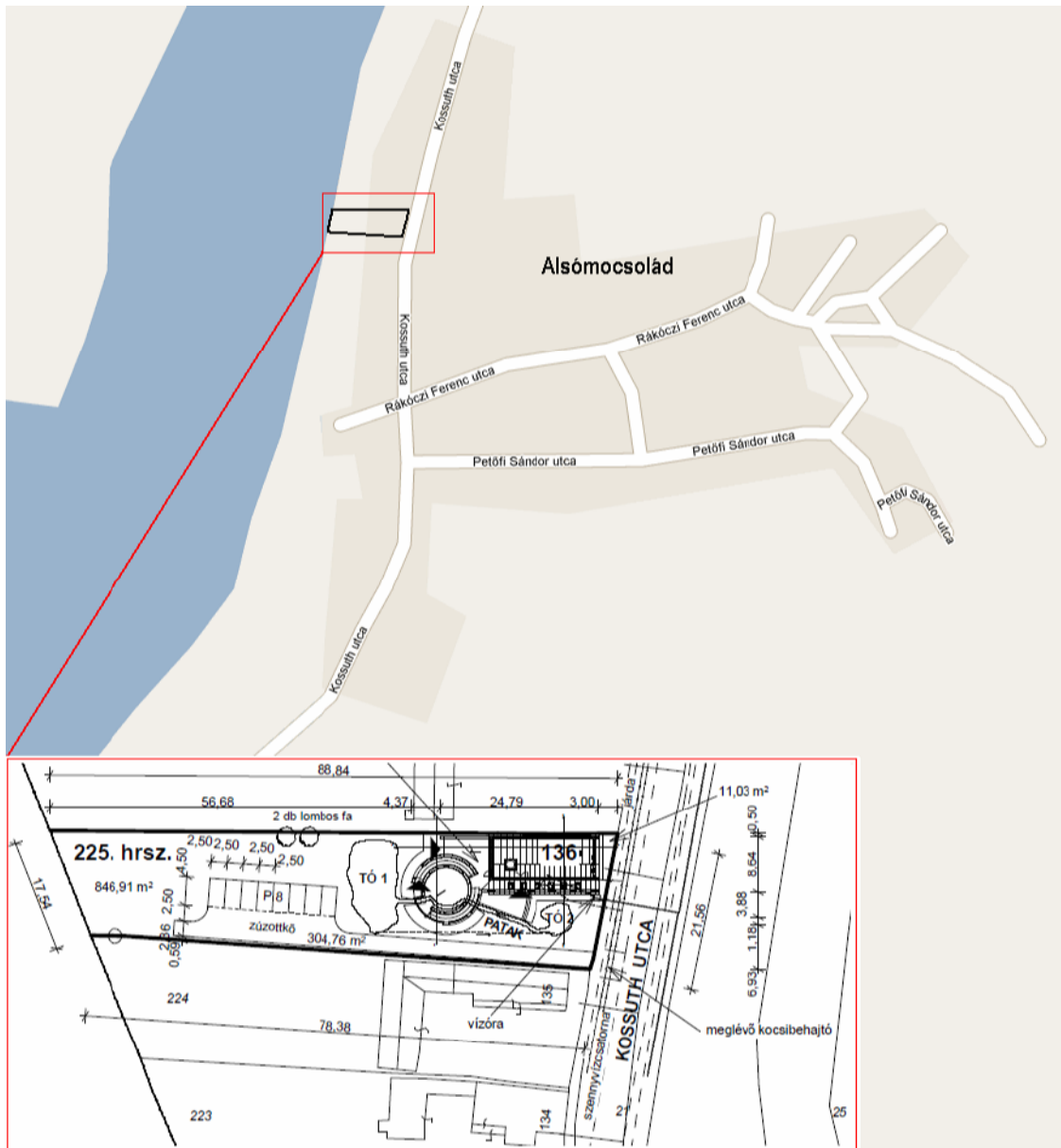
A telek tó közeli részén, fedett helyen található a hagyományos fatüzelésű kemence, ahol kenyér és lepény sütése történik. Az előkészítő-tároló helyiség falazata belülről vakolt és csempézett.

Az épületszerkezetek nagymértékben természetes és környezetbarát építőanyagokból

1-3. kép. Az Interktív Tárház látványterve (engedélyezési terv 2008)

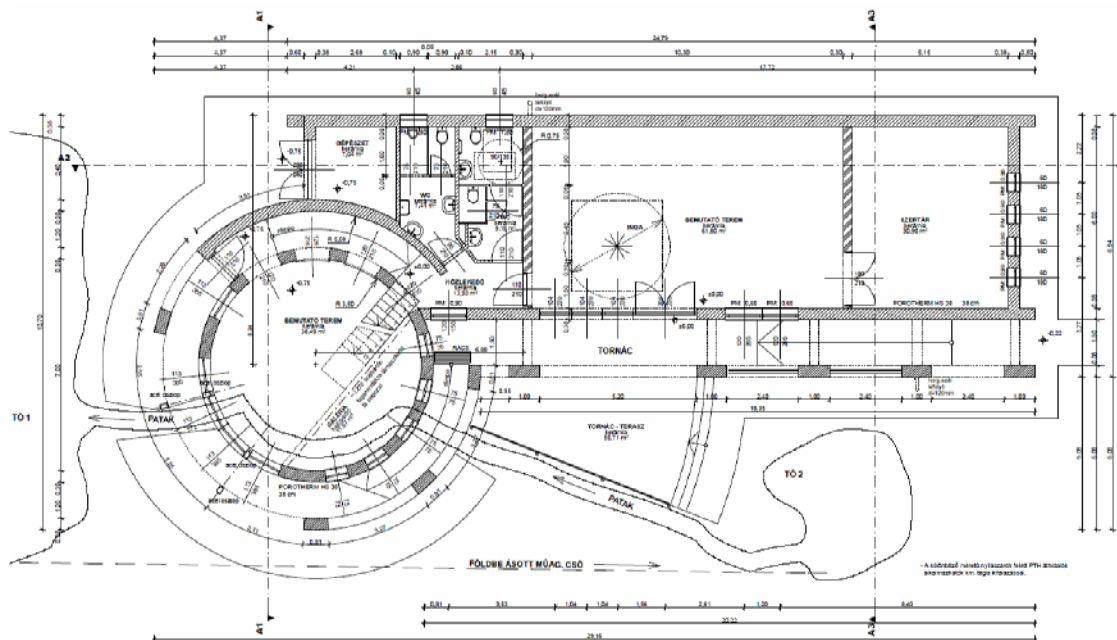
készülnek (fa, égetett kerámia: téglá, cserép). A lámpákba energiatakarékos égőket alkalmaznak. A bemutató termekben legfeljebb húszfős csoportokban oktatnak. A tetőről lejutó csapadékvizet a telken szivárogtatják el. Az épület számított építményértéke a 245/2006. Korm. Rendelet szerint 278,39 m² összterületre számolva 44.792.000.- Ft. A Tárház ünnepélyes átadására 2011. május 12.-én került sor

4. kép. A tárház alaprajza a tavakkal

5. kép. Az építkezés (erdeiskolaalsomocsaolad.net)

6. kép. Az Interaktív Tárház elhelyezkedése (Alsómocsolád, Kossuth L. u. 136, HRSZ: 225) (Tárház engedélyezési terv, GoogleEarth)

Erdei iskola szolgáltatások

Erdei Iskolai oktatás

Alsómocsoládon, a tanév ideje alatt 3-5 napos erdei iskolai turnusokat szervezünk. Az általunk kínált, akkreditált modulok főként a természetre, és azon belül is az erdei élővilágra építenek. Alsómocsolád megfelelő természeti környezetet nyújt a programokhoz, hiszen a települést halastavak és erdők veszik körül, így mind állatvilágban, mind növényvilágban gazdag. A település 373 fős falu a Baranyai- Hegyháton, így alkalmas a kistelepülések mindennapjainak, valamint a vidéki élet jellegzetességeinek bemutatására is.

Az egyes modulok szabadon választhatóak, és egymással variálhatóak, így az Önöknek legmegfelelőbb módon, közösen alakíthatjuk ki az alsó és felső tagozatos kisdíjak számára az Erdei Iskolai programot. Az erdei iskolai modulok oktatását szakemberek végzik.

2.1 Modulok alsós kisdíjak számára

Falusi randevú: Egy zsáktelepülés múltjának és mindennapjainak megismerése, települési túra keretében.

Fedezzük fel az erdő élővilágát! Ismerkedjünk meg az erdő élővilágával játékos formában.

Kalandos erdő: Játékos tudáspróba és a tanultak összefoglalása az Élő erdő tanösvényen és erdei tornapályán.

Kalandra fel! Célja, a térképészeti és a természetjáró alapismeretek átadása, gyakorlati ismeretekkel.

2.2 Modulok felsős diákok számára

Az erdő és az erdei tornapálya: Az erdő élővilágának bemutatása, fajok ismerete, illetve a táplálékláncok bemutatása.

Fakultatív program

Szabadidős, egyszerű kézműves foglalkozás: Az erdei Iskola programunk keretében lehetőséget biztosítunk arra, hogy a gyermekek különböző ajándéktárgyakat készíthessenek - az oktatás során gyűjtött – természetes anyagokból.

Az Interaktív Tárház megépítésével lényegesen bővült a látogatóknak nyújtható szolgáltatások köre. A meglévőkről az előző fejezet tájékoztat, a továbbiak kidolgozása folyamatos.

5. Hét Patak Győngye Natúrpark turizmusfejlesztési terve (Enyingi Tibor)

5.1 Turisztikai fejlesztés céljai

A települések törekvései komplex módon a lakosság életminőségének javítását szolgálják. Az infrastrukturális fejlesztések, az oktatás és az egészségügy megtartására, ha lehet fejlesztésére tett erőn felüli intézkedések, a kulturális és hagyományőrző, a közösséget erősítő programok mind az önkormányzati feladatok körébe tartoznak. A gazdaságfejlesztés, amely a szolgáltatások és a termelés fejlesztésére irányul, bizonyos értelemben az előzőek fedezetét biztosítja. Minden településnek vannak fejlesztési elképzelései, de a tervek és a megvalósítási erőforrásai sokszor nincsenek szinkronban, a túlméretezett, grandiózus sokszor nagyon innovatív tervek megvalósításának a kockázata igen nagy, nagy a veszély, hogy nem valósul meg a tervezett fejlesztés, mert a település gazdasági- és egyéb erőforrásbeli potenciálja nem elegendő a megvalósításhoz. Ezért kell a települési célkitűzéseket mindig az adott térségi kontextusba helyezve értelmezni a megfelelő lábra a megfelelő nagyságú cipőt húzni. Ezeknek a nagyobb formátumú terveknek a megvalósulása érdekében, mindenképpen össze kell fogni a térség szereplőinek, pl. információs iroda létrehozása esetében. Annak a kockázata, hogy megvalósul-e a tervezett iroda most már abból adódik, hogy az érintettség csökken, mert az iroda csak egy településen lehet, a többi partner település már nem érzi magát érintettnek az ügyben, pedig a jól működő iroda hatása minden partnert érint.

A turizmus rendszere szervesen kapcsolódik a települések a térség gazdasági és egyéb rendszereihez, nem érdemes külön kezelni és vizsgálni azokat.

A turizmus az a speciális termék, amely helyhez kötött, csak lokálisan létezik, a globalizálódás csak ezt az ágazatot nem érinti, nem uniformizálja, legalább is a turisztikai élmények, programok vonatkozásában.

A turizmus célja a jövedelemszerzés, amely a település és a vállalkozás szempontjából egyaránt előnyös. A Natúrpark településein nem a turizmus a meghatározó ágazat, a térség és egyes települések külön-külön is rendelkeznek olyan turisztikai potenciállal, amely különösebb befektetéseket igénylő fejlesztések nélkül is nagyobb vendég forgalmat, több bevételt jelent majd.

5.11 Általános célok

A turizmus fejlesztése több szempontból is segítheti a Natúrpark fejlődését.

A Natúrpark turizmus fejlesztésének általános céljai:

A **szervezetfejlesztés**, a szervezet kialakítása az alapja a Natúrpark területén elkezdődött céltudatos fejlesztő munkának.

A **kínálatfejlesztés** megteremti az alapját a minőségi, magas szintű jól eladható turisztikai termékek, ajánlatok kialakulásának.

A **Natúrpark turisztikai marketingerősítése** a térség lehetőségei megfelelő marketing munkával az eladásszervezés hozadéka pedig, hogy a térségben a vállalkozók számára bevétel jelenik meg a turizmus területén is.

5.12 Speciális célok

5.12.1 Szervezetfejlesztés

- Natúrparkon belüli együttműködések erősítése a turizmus területen a térség és vidékfejlesztési munkához kapcsolva. (LEADER csoport)
- Folyamatos érdekegyeztetés, koordináció az érintettek között
- Natúrparki menedzsment erősítése turisztikai szakemberrel
- Turisztikai szervező alkalmazása egyes projektek termékfejlesztéseire
- Natúrpark turisztikai hálózat kialakítása turisztikai szervezet intézményesülése
- Humán erőforrás fejlesztés, megfelelő idegenforgalmi szaktudás jöjjön létre.
- Kapcsolatrendszer kiépítése szakmai turisztikai szervezetekkel
- Testvértelepülések idegenforgalmi szervezeteivel, külföldi partner szervezeteivel kapcsolatépítés

5.12.2 Kínálatfejlesztés

- Környezetbarát turizmusfejlesztés a fenntartható fejlődés elvei alapján
- A turisztikai termékek létrehozása, turisztikai termékek fejlesztése, projekt tervek készítése, a megvalósítás segítése a minőségfejlesztés és a szolgáltatások, programok mennyiségi növelésére
- Agroturizmus, természetjáró, ifjúsági, ökoturizmus, vallási turizmus, kulturális, történelmi, helyi népi hagyományokhoz, hagyományos életmódhoz kapcsolódó kínálat, kerékpáros, sport turizmus, rendezvény turizmus, szociális, egészség turizmus, gasztronómia termékeinek kialakítása, fejlesztése, összefűzése
- Összefüggő turisztikai programcsomagok létrehozása, az érdekeltek együttműködésével
- Garancia biztosítás védjegy rendszer kidolgozásával
- Tematikus kötött útvonalú térségi túrajánlatok létrehozása célcsoport orientált rendszerben
- Tematikus ajánlati csomagok létrehozása, kapcsolása a térségen kívüli lehetőségekhez
- Turisztikai infrastruktúra fejlesztése
- Falufejlesztést és a vidék tárgyi-szellemi örökségének megőrzése a turizmusfejlesztés jegyében

5.12.3 Marketingmunka fejlesztése

- Külső és belső kommunikáció, tervezett PR tevékenység
- A Natúrpark bevezettségének javítása.
- Turisztikai marketingtevékenység fokozása promóciós tevékenység tervezése.
- A térség egységes egyéni arculatának kialakítása

- Fő tematikák hangsúlyozása, templom turizmus, kultúra, hagyományőrzés
- Belső információs csatornák kiépítése
- Az idegenforgalmi informálás szervezett végzése intézményesült formában - iroda
- A reklámhordozók tudatos alkalmazása a Natúrparkmarketing érdekében

5.12.4 A térség fenntartható fejlődésének elősegítése

- Természeti erőforrások védelme
- A térség turisztikai ágazatának a fejlesztése
- A turizmus fejlesztésén keresztül helyi munkahelyek létrehozása
- A tájegység összehangolt fejlesztése

5.2 Stratégiai prioritások

A Natúrpark turizmusfejlesztését a természeti, kulturális, gazdálkodási értékekre alapozva, az alábbi prioritások tartalmának megfelelően hatékonyan el lehet végezni. Elsősorban a tematikus kötött útvonalú túraajánlatok kialakítására, rendszer megszervezésére kell törekedni, aminek segítségével a Natúrpark turisztikai termékei eladhatók lesznek. A marketing erősítésével, a megfelelő termékek fejlesztésével a vendégszám növekedését el tudjuk érni. Az alábbi Natúrparki turizmusfejlesztési prioritásokat megvalósítva már rövidtávon eredményes lesz a turizmusfejlesztés

5.31. A térségi szereplőket érintő turisztikai szervezetek létrehozása, erősítése a turizmus fejlesztés érdekében

A Natúrpark területén csak összefogással, közös menedzsment szervezetben lehet megvalósítani a turizmusfejlesztés intézkedéseit, egy településnek és jegyzőségnek sincs lehetősége arra, hogy önálló munkatárssal oldja meg ezt a feladatot, amelyben a szakértelem elengedhetetlenül szükséges, így várható eredmény.

II. Térségen belüli kommunikáció, együttműködések fejlesztése

A helyzetelemzés egyes részeiből kiviláglik, hogy alapos előkészítő koordináló munkával lehet azokat a termékeket kifejleszteni (témautakat, termékcsomagokat), amelyek eladhatók a turisztikai piacon. Az együttműködések kialakításához, folyamatos kommunikáció, párbeszéd szüksége az érdekeltek és érintettek között.

III. Önkormányzati feladatként megvalósuló környezettudatos, természetes és épített környezetet érintő fejlesztések, támogatása,

A turizmus háttér infrastruktúrájának biztosítása, sok esetben beruházás megvalósítására is csak az önkormányzat alkalmas, mint szervezet, a forrásteremtés lehetősége, a tulajdonjog alapján is. A turisztikai termék szakszerű hatékony működtetése, viszont nem önkormányzati feladat

IV. A Natúrpark külső és belső turisztikai kapcsolatrendszerének erősítése, kiépítése, formalizálása

A turizmus rendszerének elemeivel történő összekapcsolásra irányul ez a prioritás, nagyon fontos a kötődések kialakítása és a kapcsolatok működésének kereteinek a meghatározása Turisztikai szolgáltatások mennyiségi fejlesztése

V. Turisztikai szolgáltatások mennyiségi és minőségi fejlesztése, minőségbiztosítás

Idegenforgalmi szempontból fontos, hogy kellő számban és kitűnő minőségben álljanak rendelkezésre a térségben a szolgáltatások és a programok, a megfelelő kínálat kialakítása a turizmus fejlődésének az egyik feltétele.

VI. Turisztikai programfejlesztés

A turisták, látogatók élményszerzését biztosító a térség adottságaira építő tematikus ajánlatok létrehozása a kínálati oldal fejlesztésének másik oldala, változatos, szórakoztató, pihentető, a Natúrpark határán átnyúló minél több program kialakítása.

VII. Turizmus marketing és kommunikáció a Natúrparkról és a turisztikai termékekről

A Natúrpark turizmusáról értesülnie kell a potenciális vendégnek csak így van esély, hogy vendégünk lesz. A lehető legváltozatosabb, érdekes, humoros reklámot kell készítenünk, sokféle reklámhordozót igénybe vennünk és minden rendelkezésünkre álló kommunikációs és marketing csatornát ki kell használni a célcsoportok elérésére.

5.3 Programok, intézkedések, projektek

A megfogalmazott prioritások megvalósítását különböző intézkedések során tesszük meg. A fejlesztések megvalósításának módja a projekt. A legfontosabb turizmusfejlesztési projekteket gyűjtöttük össze, amik megvalósítására ha a Natúrpark turisztikai szereplői törekszenek, a végrehajtásuk reálisnak látszik. Ebben a gyűjteményben szerepelnek nem szorosan a turizmushoz kötődő projektek is. Egy részük szervesen illeszkedik a tervezett idegenforgalmi fejlesztésekhez, más tervezett projektek nélkül pedig nem lehet továbblépni. A turizmus fejlesztési tervben az áttekinthetőség érdekében az alábbi módon követik egymást a stratégia elemei:

Prioritások

Programok

Intézkedések

Projektek

A tervben leírt projektek nagy része ötlet szinten van, több térségi fejlesztési tervben esetleg már szerepelt, vagy részben már meg is valósult. Arra törekedtünk, hogy a turizmussal kapcsolatos ötletek, megfogalmazott projektek kerüljenek kicsit részletesebb kidolgozásra. Azokat a projekteket foglaltuk meg részletesebben, amelyekre jelenleg és várhatóan, a rendelkezésre álló

információk szerint pályázatokat lehet benyújtani különböző turizmussal kapcsolatos vagy más fejlesztési forrásokra.

Nem volt célja a fejlesztési tervnek, hogy az infrastruktúra projekteket kidolgozza, de említésük szükséges, mert a területfejlesztés integrált része az infrastruktúrafejlesztés és a turizmusfejlesztés is.

5.31 A térségi szereplőket érintő szervezetek létrehozása erősítése a turizmus fejlesztés érdekében (prioritás)

Az alábbi projektek alapját képezik a turizmus fejlesztésének a Natúrparkban, a humán erőforrás bevonása a koordinálási, tervezési, menedzselési munkába, megteremti azt a háttérrel és kapacitást, ami kellően támogatja a turizmus helyi szereplőit, összefogja a marketing tevékenységet, konkrét programokat szervez, generálja a tematikus kötött útvonalú túra ajánlatok létrehozását.

Projekt megnevezése	4.31.11/A Turisztikai információs pontok létrehozása
A projekt célja	A lakossági szolgáltatások mellett turisztikai információ szolgáltatására alkalmas, a turisták számára is könnyen elérhető központok kialakítása a Natúrpark településein
Rövid leírása, tartalom	A Teleház Szövetség rendszeréhez illeszkedő teleházakat, vagy az e-magyarország programhoz csatlakozva kell létrehozni ezeket az információs helyeket Számítógépes infrastruktúrával Internetes hálózathoz kapcsolódással Képzett munkatársakkal – akik a térségen belül egymással hálózatot alakítva ellátják a lakosságot közöttük a turisztikai vállalkozókat is információval és megteremtik a kommunikáció lehetőségét a szolgáltatók és a turisták között
Célcsoport	Térségi vállalkozók, A lakosság más csoportjai A Natúrparkban megforduló érdeklődők Turisták
Megvalósítás helye	Minden településen
Megvalósítás ütemezése, időtartama	Közép távon
Partnerek	A településen működő többi civil szervezet, Natúrpark települései
Finanszírozási forrás	LEADER, ROP

- A térség a XIX. Századi filoxéra járvány előtt jelentős borvidék volt. Fontos célkitűzés lehet ezen hagyomány újraélesztése.

5.32 Térségen belüli kommunikáció, együttműködések fejlesztése (prioritás)

5.32.1 Turizmusfejlesztés támogatása (program)

5.32.11 Önkormányzati határozatok (intézkedés)

Az Önkormányzatok nagyon sok területen támogathatják a turizmust anélkül, hogy turisztikai tevékenységet végeznének.

- Vállalkozó barát adórendelet, alkotása, ami a turisztikai és helyi vállalkozókat kedvezményezi, bérleti szerződés esetén kedvező feltételeket szab, ha turisztikai a szolgáltatás profilja.
- Turista barát, település arculatra ügyel, fejleszti. Tájékoztató, eligazító táblarendszert hoz létre, a turisztikai tevékenységű szervezeteket költségvetésből támogatja

Projekt megnevezése	4.32.11/A Települések arculatának egységesítése
A projekt célja	A Natúrparkban egységes településkép kialakítása
Rövid leírása, tartalom	Egységes táblarendszer (köszöntőtáblák, utcanév táblák, irányítótáblák) kialakítása, utcabútorok, virágtartók elhelyezése, növénytelepítés
Célcsoport	Lakosság, letelepedni vágyók, turisták, egyéb látogatók
Megvalósítás helye	Natúrpark települései
Megvalósítás ütemezése, időtartama	Rövid távon, 2-3 év
Partnerek	Civil szervezetek, vállalkozók, lakosság
Finanszírozási forrás	LEADER, ROP

5.32.12 Nagyobb fejlesztésekre együttműködések kialakítása (intézkedés)

- Településenként és szervezetenként is lehetnek olyan fejlesztési elképzelések ötletek, amelyek egymagukban nem, csak integrálva vagy összevonva közös projektként megvalósíthatók. A szereplők, érdekelt, érintettek köréből, konzorcium létrehozása, a projekt közös kidolgozása, megvalósítása.

Projekt megnevezése	4.32.12/A LEADER típusú fejlesztések megvalósításához együttműködés, hasonló ökológiai adottságokkal rendelkező településekkel
A projekt célja	A LEADER programban rejlő lehetőségek kihasználása
Rövid leírása, tartalom	A kistérség azonos ökológiai és természeti adottságokkal rendelkező településekkel együttműködés kialakítása.
Célcsoport	Önkormányzatok, vállalkozók, civil szervezetek
Megvalósítás helye	A programban résztvevő települések területe
Megvalósítás ütemezése, időtartama	Európai Unió LEADER program
Partnerek	Önkormányzatok, civilek, vállalkozók
Finanszírozási forrás	LEADER program

5.32.13 A Natúrpark természeti területeinek bemutatása (intézkedés)

A tematikus utak létrehozásával a különböző desztinációk kínálatai egymással kölcsönösen bővíthetők. Az országos utak külföldi kapcsolatokkal is rendelkeznek, a nagyobb vonzerejű turisztikai régiókat emelik ki, és foglalják egy egységes szempontrendszer keretébe, a regionális utak pedig feltárják a kisebb vonzerejű vagy a kereslet számára kevésbé ismert területeket. A Hét Patak Gyöngye Natúrpark több kapcsolódási lehetőséggel is rendelkezik. A közelsége Mecsekhez önmagáért beszél, számos, csak a területre jellemző növény és állat elterjedési területe nyúlik át a nyolc település valamelyikére. Erre az adottságra tanösvény vagy túraútvonal lenne tervezhető

Projekt megnevezése	4.32.13/A Természeti értékeket bemutató túraútvonal kialakítása
A projekt célja	A meglévő és a fejlesztésekkel gazdagodó szálláshelyek kihasználásához program biztosítása. - térségi vonzerő növelése - fenntartható tájhasználat elősegítése
Rövid leírása, tartalom	A térségi túraútvonalak kitáblázása, infrastruktúrájának növelése, hulladékgyűjtő rendszer kialakítása, táji értékek bemutatása
Célcsoport	Lakosság, vállalkozók
Megvalósítás helye	Natúrpark és a környező dombság területe
Megvalósítás ütemezése, időtartama	középtávon
Partnerek	Önkormányzatok, civilek, erdőgazdálkodók, zöldhatóság, Nemzeti Park Igazgatóság
Finanszírozási forrás	LEADER, AVOP, ROP

5.32.2 Általános fejlesztések, melyek megteremtik a turizmus feltételeit a településeken (program)

5.32.21 Infrastruktúra fejlesztés (intézkedés)

Az infrastruktúra fejlesztésére irányuló projektek inkább a települések érdekeit, a lakosság életminőségének javítását szolgálják, a turizmusra csak közvetett hatást gyakorolnak.

Projekt megnevezése	4.32.21/A Földutak, települési összekötő utak, kerékpárutak integrált fejlesztési programja
A projekt célja	- A térség turizmust szolgáló úthálózatának fejlesztési lehetőségeinek kidolgozása - Prioritások felállítása, kapcsolódó fejlesztési programok kialakítása a szomszédos térségekkel
Rövid leírása, tartalom	Az utak állapotának felmérése, pontos fejlesztési koncepció megalkotása, prioritások megállapítása, egyeztetések a szomszédos infrastruktúra fejlesztések miatt
Célcsoport	Önkormányzatok

Megvalósítás helye	A Hét Patak Gyöngye Natúrpark települései
Megvalósítás ütemezése, időtartama	2 év
Partnerek	Önkormányzatok, Megyei Önkormányzat, régió, Közüti Igazgatóság
Finanszírozási forrás	LEADER, ROP

5.32.22 Falufejlesztés, falufelújítás, új funkciók megtalálása, nem termelő infrastruktúra létrehozása (intézkedés)

Turistákat csak komfortos jól működő, lakossági szolgáltatásokkal, közösségi terekkel rendelkező települések tudnak fogadni. Az a falu, amely gondot fordít a lakói életminőségére a turizmus egyik alapvető feltételét is megteremti.

- Tornacsarnok, sportcentrum fejlesztés kialakítás
- Multifunkciós faluház, teleház, egészségügyi központ, ifjúsági klub, közösségi helyiség vendéglátásra alkalmas hely kialakítása
- Értékes épületek folyamatos felújítása, templomfelújítás
- Faluarculat kialakítása, településenként egységes falukép kialakítása
- Falugondnoki szolgálat létrehozása
- Faluházakban vendéglátás, rendezvényszervezés, információ nyújtás feltételeinek a megszervezése
- Helytörténeti múlt bemutatásának feltételeinek megtervezése

Projekt megnevezése	<i>4.32.22/A Tájház létrehozása Alsómocsoládon</i>
A projekt célja	A hagyományok iránt érdeklődő turisták megállítása a településen, kézműves hagyományok megőrzése
Rövid leírása, tartalom	A tájházakban szálláshelyek kialakítása 8-16 fh, hagyományőrző kiállítások, kézműves foglalkozások tartása.
Célcsoport	A Natúrparkban megforduló érdeklődők Turisták
Megvalósítás helye	Alsómocsolád
Megvalósítás ütemezése, időtartama	Rövid távon
Partnerek	A településen működő többi civil szervezet, Natúrpark települései
Finanszírozási forrás	ROP, Leader

Projekt megnevezése	<i>4.32.22/B Multifunkciós közösségi terek létrehozása</i>
A projekt célja	A lakosság és a településekre látogató vendégek kiszolgálására is alkalmas közösségi terek létrehozása. Az üresen álló és a térségi feladat koordináció kapcsán felszabaduló épületek funkciójának harmonizációja.
Rövid leírása, tartalom	Az üresen álló és felszabaduló épületekre, a községi hagyományoknak megfelelő funkció megtalálása, ezeknek a Natúrparkon belül történő egyeztetése.
Célcsoport	Önkormányzatok, lakosság, turisták
Megvalósítás helye	A Natúrpark települései
Megvalósítás ütemezése,	2 év tervezés, megvalósítás középtávon

időtartama	
Partnerek	Községi Intézmények, vállalkozók, civil szervezetek
Finanszírozási forrás	LEADER, ROP

5.32.23 Szabadidő központok, sport központok kialakítása (intézkedés)

- Ökológiai szabadidőpark, horgásztavak környezetének kialakítása, fejlesztése, (kemping, jóléti tó, stb.)

Projekt megnevezése	<i>4.32.23/A Kerékpárút építés, kerékpáros biztonságtechnikai fejlesztések</i>
A projekt célja	A nagyforgalmú utak mentén kerékpáros közlekedés biztosítása. A kerékpárosok biztonságának szavatolása a térségben.
Rövid leírása, tartalom	A kistérség forgalmas útjai mentén található települések kerékpárúttal történő összekötése, csomópontok, elágazások biztonságtechnikai felszerelése
Célcsoport	Önkormányzatok, kerékpárosok, térségi lakosság, turisták
Megvalósítás helye	Natúrpark és környéke települései
Megvalósítás ütemezése, időtartama	középtávon
Partnerek	KEROSZ, Megyei önkormányzat, Közüti Igazgatóság
Finanszírozási forrás	ROP, LEADER

Projekt megnevezése	<i>4.32.23/B Natúrpark szintű jóléti funkciójú terek megalapozása, létrehozása</i>
A projekt célja	A lakosság szabadidő eltöltésének segítése, a turisták számára vonzerő teremtés, közösségi célú bevételek növelése
Rövid leírása, tartalom	A szabadidő eltöltésre alkalmas területek felmérése, azok hasznosítására koncepció kidolgozása.
Célcsoport	Lakosság, turisták
Megvalósítás helye	A Natúrpark ilyen lehetőségekkel rendelkező települései
Megvalósítás ütemezése, időtartama	2-3 év
Partnerek	Önkormányzatok, lakosság, civilek
Finanszírozási forrás	AVOP, ROP, LEADER

Látogatóközpontok

A látogatóközpontok tulajdonképpen a natúrparkok, nemzeti parkok „kapui”. A megérkező turista – az útközben esetleg megpillantott értékek mellett – itt kapja az első benyomást a tájról, a környező településekről. Az itt kiállított fényképek vagy a verbális bemutató (idegenvezetés) kapcsán érdeklődése már itt a helyi értékek és az ezekkel kapcsolatos programok felé fordulhat, melyekről helyben tájékoztatás is kaphat.

A látogatóközpont a Natúrparkot alapítani kívánó nyolc település közül Kárászon lenne a legmegfelelőbb helyen. Noha ehhez a településnek számos infrastrukturális fejlesztést kéne megvalósítania, egyrészt jó megközelíthetősége másrészt és a Kelet-Mecsek Tájvédelmi körzetből érkező látogatók miatt. Mivel az önkormányzat tulajdonában nincs olyan épület, mely egyszerre kihasználatlan és a falukép szempontjából különleges lenne, s így látogatóközpontként funkcionálhatna, erre a célra a polgármesteri hivatal, ez az attraktív külsejű, helyi jelentőségű védett épület jöhetne szóba. Itt rendelkezésre állnak olyan fontos infrastrukturális elemek is, mint rendezvény és kiállítóterem. Kellő anyagi fedezet esetén természetesen lehetőség nyílik valamely szép, régi építésű ház, mezőgazdasági épület (pajta) megvásárlására és felújítására illetve új épület építésére, mely fogadhatná a látogatókat.

5.33 A Natúrpark külső és belső turisztikai kapcsolat rendszerének erősítése, kiépítése, formalizálása (prioritás)

Hazai szakmai szervezetekkel kiépítendő kapcsolat, illetve a meglévő kapcsolatok erősítése szükséges a folyamatos turisztikai jelenlét biztosítására. Támogatni kell a falusi vendéglátókat, hogy építsék ki a kapcsolataikat, ez elengedhetetlen a szakmai haladás, információ szerzés tekintetében.

Fontos szerepvállaló a megye turizmusának a szervezésében a Megyei Közgyűlés Idegenforgalmi Bizottsága, a megyei Tourinform Iroda. Fontos feladat a pécsi Tourinform Irodával jó munkakapcsolatot kialakítani a promóciós anyagok terjesztésével kapcsolatban.

Szükség van a jövőben:

Régiós és országos idegenforgalmi szervezetekkel rendszeres és gyakori az információ cserére. A RIB és a Magyar Turizmus Rt. Regionális Marketing Igazgatósága a fontos partner. Ezeket a feladatokat rendszeresen és következetesen végezni kell, hogy az így kialakított információs csatornák működjenek, ez a munka a menedzsment szervezet feladatait szaporítja és itt is meg kell erősíteni a speciális munkaerő beállításának szükségességét.

A kapcsolatok másik vonulata a nemzetközi kapcsolatrendszer. A települések közötti testvérkapcsolatok létrejöttével, egymás meglátogatásával, már turisztikai

akció zajlik, az első csere utakat mindig folytatni nehéz, megtalálni azokat a kapcsolódási pontokat, témákat, ahol a partnerek érdekei harmonizálhatók. Ezeket a kezdeményezéseket projekt szintre kell vinni, hogy a közös programok megvalósításához, meg lehessen teremteni a fedezetet.

Projekt megnevezése	4.33.11/A Natúrpark kapcsolati háló építése
A projekt célja	A Natúrpark kapcsolati rendszerének bővítése, közös projektek kidolgozása külső partnerekkel.
Rövid leírása, tartalom	A Natúrparknak szükség van kapcsolatépítő munkára, külföldön és belföldön is egyaránt. Ezen kapcsolati tőkét a térség és a turizmus fejlesztésére, más erőforrások bevonására lehet felhasználni.
Célcsoport	Külföldi és belföldi önkormányzati társulások
Megvalósítás helye	Natúrpark települései
Megvalósítás ütemezése, időtartama	Középtávon
Partnerek	Önkormányzatok, társulások, intézmények
Finanszírozási forrás	LEADER, ROP

5.34 Turisztikai szolgáltatások mennyiségi és minőségi fejlesztése (prioritás)

5.34.1 Turisztikai szolgáltatások férőhelyszámának növelése (program)

A Hét Patak Gyöngye Natúrpark területén alacsony a kereskedelmi és magánszálláshelyek száma. A szálláshelyek eloszlása a Natúrparkban nem egyenletes, ami nem az adottságok, hanem gazdasági és személyes okok következtében alakult így.

A térségre vonatkozó a gazdaságfejlesztésre irányuló tanulmányok, mind stratégiai célként említik a szálláshelyek számának növelését. Az elhagyott parasztházak felújítása után alkalmasak lennének a falusi turizmus kiszolgálására, szálláshelyet biztosítva az erre járó turistáknak. A szálláson kívül biztosítani kell az étkezési lehetőséget is.

Projekt megnevezése	4.34.11/A Turisztikai szálláshelybővítés üresen álló épületekben
A projekt célja	Az üresen álló épületek hasznosítása, turisztikai férőhelyek teremtése, munkahelyteremtés, Natúrparki bevételek növelése
Rövid leírása, tartalom	Az üresen álló épületek felmérése, turisztikai képzés a munkanélküli érdeklődők számára, épületek átalakítása
Célcsoport	Natúrpark női munkaképes lakossága, ingatlanal rendelkezők
Megvalósítás helye	Natúrpark települései
Megvalósítás ütemezése, időtartama	középtávon
Partnerek	Önkormányzatok, Megyei Munkaügyi Központ, lakosság
Finanszírozási forrás	ROP, Leader, Munkaügyi források,

Ökoszálláshelyek és a falusi turizmus fejlesztése

A szálláshelyek kialakításánál lehető legteljesebb körben elérhetővé kell tenni a környezettudatos életmód elemeit, egyrészt a szelektív hulladékgyűjtést és a megújuló energiaforrások használatát, másrészt a helyi településképhez illő épületszerkezetet és a látogatók ellátását a helyi közösség által megtermelt javakkal. Az így kialakított szállások a „valódi” ökoturisták igényeit is kielégítik.

A szálláshelyek Alsómocsolád, Kárász és Kisvaszar településen találhatóak, Alsómocsoládon a négy kétágyas és három sokágyas szoba a Községi Házban illetve Kárászon tíz – zömmel három napraforgós –, vendégfogadásra alkalmas porta (www.vendegvaro.hu). Kisvaszaron a vadászház rendelkezik hasonló funkcióval. Érdemes a többi faluban is bővíteni a kínálatot, hiszen csak így tudnak az ide érkezők több napot is eltölteni a térségben. Erre a célra – minimális anyagi ráfordítás mellett – kiválóan felhasználhatók a nyolc település mindegyikében található, nagyrészt csaknem kifogástalan állapotban megmaradt téglapajták. A sátras turisták számára kempingek kialakítása is lehetséges, itt azonban figyelemmel kell lenni a természet –illetve környezetvédelmi szempontokra (a kemping területe zavarásra nem érzékeny, nem védett területen jöjjön létre, megoldott higiénia és hulladékgyűjtési infrastruktúrával).

5.34.2 Turisztikai szolgáltatások minőségi fejlesztése, minőségbiztosítás (program)

5.34.21 Humán erőforrás fejlesztés (intézkedés)

Projekt megnevezése	4.34.21/A Tanfolyami oktatás turisztikai ismeretekről gyakorló és kezdő vállalkozóknak
A projekt célja	Szakmai ismeretek biztosításával az idegenforgalommal foglalkozó személyek és vállalkozók szolgáltatásainak minőség- javítása a nagyobb bevétel elérése
Rövid leírása, tartalom	Napi szakmai ismeretek megszerzése Projekttervezési alapismeretek megszerzése az EU-s támogatások elnyerésére Marketing ismeretek megszerzése Vendég kommunikáció Gazdálkodási ismeretek a mg. kiegészítő programok kifejlesztésére
Célcsoport	A Natúrpark vendéglátói
Megvalósítás helye	A Natúrpark települései, Tolna megye
Megvalósítás ütemezése, időtartama	Folyamatos, minden holt szezonban
Partnerek	Szakmai szervezetek
Finanszírozási forrás	LEADER

- Tanulmányutak szervezése a szakmai ismeretek fejlesztésére
- Térségi vagy települési ösztöndíjjal helyi fiatalok támogatása idegenforgalmi tanulmányaikban, gyakorlati helyek biztosításával, munkahely biztosítással, megállapodásos alapon.

5.35 Turisztikai programfejlesztés (prioritás)

5.35.1 Kerékpáros turizmus fejlesztése (program)

A térség adottságai miatt rendkívül jó terepe a kerékpározásnak, A nagyváros közelsége, a kisforgalmú utak, jól járható portalanított utak, segítik a kerékpáros fejlesztéseket.. A Natúrpark kezelő szervezetének jó kapcsolatot kell kialakítani az országos kerékpáros rendszerekkel is.

5.35.11 Kerékpárutak építése (intézkedés)

Kerékpárút tervezése, megvalósítása a térségben, minden településen tervek még nem állnak rendelkezésre

Kerékpáros barát szolgáltatások kialakításának támogatása (intézkedés)

- Kerékpárbarát szálláshelyek fejlesztése
- Kerékpáros szolgáltatások, programok rendezvény ajánlat kialakítása, csatlakozás a regionális kerékpáros rendezvény csomaghoz
- A kerékpárosok igényeinek figyelembevétele más turisztikai jellegű fejlesztésnél

Projekt megnevezése	4.35.11/A Terepkerékpáros programok kialakítása
A projekt célja	A kerékpáros turisták térségbe vonzása, a térség ismertségének növelése a rendezvények által, bevétel teremtés s kapcsolódó szolgáltatóknak
Rövid leírása, tartalom	A térség kedvező terepi adottságaira egy hagyományt teremtő rendezvény kidolgozása
Célcsoport	Kerékpáros turisták, érdeklődők
Megvalósítás helye	A Natúrparkon belül szakmai szempontok alapján kiválasztott területe
Megvalósítás ütemezése, időtartama	középtáv
Partnerek	Önkormányzatok, erdészet, zöldhatóság
Finanszírozási forrás	LEADER program

5.35.2 Bor és gasztronómia (program)

5.35.21 Borturizmus fejlesztése (intézkedés)

- Gasztronómiai programok létrehozása az borutas szolgáltatók ajánlataival összehangolva

Projekt megnevezése	4.35.21/A Helyi borok bemutatása
A projekt célja	A boros gazdák számára az értékesítés területeinek kiterjesztése a turizmus területére a nagyobb jövedelem elérése érdekében
Rövid leírása, tartalom	A szépen művelt szőlőhegyeken azoknak az infrastruktúrával rendelkező pincéknek a feltérképezése, összegyűjtése, ahol a feltételek rendelkezésre állnak (vagy nagyon kis beruházással kialakíthatók) A termékek kialakítása: Pincészer Lovas kocsis pincetúra 2-3 pince érintésével Helyi tájfajták kóstolás a Bormustra az évjárat legjobb boraiból Stb. A hiányzó infrastruktúra létrehozása (berendezés, vizesblokk, stb.) Ajánlat, promóciós anyag készítése Az érintettek szakmai felkészítése, tanulmányút, képzés Próbatúrák szervezése sajtó, szakmai körök, hegyközségek, borászok, borút egyesületek részére
Célcsoport	Szőlősgazdák, bortermelők
Megvalósítás helye	Natúrparkhoz tartozó települések
Megvalósítás ütemezése, időtartama	Folyamatos
Partnerek	Borvidéki Hegyközségi Tanács, hegyközségek
Finanszírozási forrás	ROP, LEADER

5.35.21 Termékfejlesztés (intézkedés)

Projekt megnevezése	4.35.21/A Állomáshelyek kialakítása a borúton
A projekt célja	A térség arculatának javítása, turisták komfort érzetének emelése, borút kedveltségének emelése
Rövid leírása, tartalom	Az utak, mentén fedett, fából készült pavilonok, pihenők, piknikező helyek, tűzrakó helyek, esőbeálló, illemhelyek megépítése
Célcsoport	Turisták
Megvalósítás helye	Kerékpáros és gyalogos útvonalak mentén a borút térségében, a borút ajánlott megállóinál, a szolgáltatások a szőlők környezetében
Megvalósítás ütemezése, időtartama	Folyamatos
Partnerek	Társulás, egyesületi tagok
Finanszírozási forrás	ROP, LEADER

Projekt megnevezése	4.35.22/B Fajtagyűjtemény, ampelográfiai kert létrehozása
A projekt célja	A szőlőfajták változatosságának bemutatása, a szőlőfajták megőrzése, génbank létrehozása
Rövid leírása, tartalom	Kataszterkészítés a hagyományos tájfajtákból, a szórványban még megtalálható egyedekről Szaporító anyag elő állítás A telepítés előkészítése A terület jól megközelíthető helyén lehetőleg út mellett, ahol a turisták könnyen megtalálják, van parkolási lehetőség, és borúti állomáshely is van, vagy ki lesz alakítva A tőkét jelöljük, a fajtákat leírással táblákon is megmutatjuk, és a projekt gazdamegfelelő ismertetést tud prezentálni Legyen mód megkóstolni a termést, ha éppen érik Más borutas termék megvásárlására is legyen mód
Célcsoport	Turisták, szakemberek
Megvalósítás helye	Borvidéki település, lehet több helyen is
Megvalósítás ütemezése, időtartama	5 év
Partnerek	Helyi gazdálkodók
Finanszírozási forrás	LEADER

Projekt megnevezése	4.35.22/ Borház építés
A projekt célja	Az Bor témaút teljes anyagának bemutatására kialakított ház, vagy helyiségek, teljes, ahol változatosságukban mutatják meg a témaút lehetőségeit ezzel kedvet csinálva a részletesebb tájékozódásra.
Rövid leírása, tartalom	A ház információs központként és kvázi programszervezőként is működik. Alapfeladata az információs szolgáltatás, a borúti szolgáltatásokról, a területről, a településekről, látnivalókról, programokról, árakról. Mintabolt funkciókat is lásson el, minden termékből legyen itt minta. Biztosítson helyiséget, vendégfogadásra, munkaértekezletek megtartására, egyszerű vendéglátásra is alkalmas legyen. Valóban egy térségi általános centrum funkciót lát majd el.
Célcsoport	Turisták, üzletfelek, átutazók, üzleti partnerek.
Megvalósítás helye	Biztos, hogy olyan településen, ahol van jelentős szőlőültetvény és tagja is a Natúrparknak
Megvalósítás ütemezése, időtartama	Középtáv
Partnerek	Önkormányzatok
Finanszírozási forrás	LEADER, ROP

- Menüsorok kidolgozása és ajánlása a vendéglátásban, a vendégek számára kipróbálhatóan
- A közeli Pécs turistái számára bortúra ajánlatok kidolgozása, direkt marketing végzése

A borturizmus lehetőségei

Magyarország több borvidéke vesz részt az Európai Borút mozgalomban. Mivel a leendő Natúrpark települései a XIX. század végi filoxérajárvány előtt kiváló vörös – és fehérbortermelő vidék hírében álltak (Kitaibel Pál írásai és – ahogy beszélik – I. Ferenc császár véleménye alapján is), valamint a Villányi és a Balatoni borvidék között helyezkednek el, érdemes lenne felmérni a borászat bővítésének, újjáélesztésének lehetőségeit. Annyi mindenesetre tény, hogy a falvak löszfalba vájt vagy kőből, téglából épített pincéi, prэшázai kivételes értéket, meglévő, ám néhol felújításra szoruló vendéglátóipari infrastruktúrát jelentenek.

5.35.23 Minőségbiztosítás (intézkedés)

Projekt megnevezése	4.35.23/A Térségi védjegyrendszer
A projekt célja	A minőség biztosítással és a garanciavállalással a szolgáltatások termékek értéke emelkedik.
Rövid leírása, tartalom	Termék és földrajzi eredet védjegyet dolgozunk ki. A térség valamennyi termékét számba kell venni, katasztert kell készíteni, majd kidolgozni azt a minősítő rendszert Minden termékhez legyen az, mezőgazdasági vagy turisztikai meg kell határozni a szempontsort és a kategóriákat pontszámmal Pontosítani kell a minősítés szabályzatát, ellenértékét Le kell védeni a kidolgozott minősítési eljárást
Célcsoport	Térségi szolgáltatók, termelők
Megvalósítás helye	Natúrpark települései
Megvalósítás ütemezése, időtartama	Folyamatos
Partnerek	Boros gazdák, helyi termelők, feldolgozók
Finanszírozási forrás	ROP, Leader

5.35.3 Történelmi, kulturális turizmusfejlesztése (program)**5.35.31 Történelmi emlékek bemutatása (intézkedés)**

- A térségben sok műemlék és műemlék jellegű templom van, minden templom értékes, más történelmi és kulturális örökségi elemek lehetővé teszik a műemlék-túra ajánlatok létrehozását.

Projekt megnevezése	4.35.31/A „Útszéli kereszték” tanösvény
A projekt célja	A történelmi kulturális értéket hordozó útszéli kereszték, szobrok, emlékhelyek megmentésével, létrehozott látványosság, kiegészítő programként a turisták számára, ami a térségben töltött időtartamot és a költést is növeli
Rövid leírása, tartalom	A Natúrpark településein belül létező kőkereszték, és szobrok restaurálása, állagmegóvása, felújítása, útvonalra fűzése A háttér információk összegyűjtése, ki állította mikor, miért, mit ábrázol, az ábrázolt szent élete, története.

	A tanösvény útvonalának kijelölése Táblák elkészítése és felállítása A tanösvényt ismertető kiadvány elkészítése A tanösvény avatása, felszenteléssel, aktuális egyházi ünnephez kapcsolva.
Célcsoport	A térségbe látogató turisták
Megvalósítás helye	Natúrpark területe és társult önkormányzatok
Megvalósítás ütemezése, időtartama	Folyamatos
Partnerek	Települések hagyományőrző szervezetei
Finanszírozási forrás	ROP, LEADER

- Hagyományos paraszti életforma, gazdálkodási hagyományok bemutatása élményporta/ták kialakítása

5.35.32 Vallási turizmus programjainak fejlesztése (intézkedés)

- Templom-túra ajánlatok kidolgozása

Mint fentebb említettük a térség minden temploma értékes, attraktív hely. A települések lakossága vallási tekintetben egységes. Ennek a prezentálására jeles egyházi napokon és igény szerint **Templomnéző napokat** kell szervezni a térség templomainak megismertetésére. A Templom napokon ésszerűen összeállított útvonalat követve az érdeklődők meglátogathatják a térség vallási emlékeit. Ezekhez a napokhoz zenei, művészeti produkciók is köthetők, amiknek helyszíne egy-egy templom. Egyszerű kiadványt kell készíteni a templomokról történetükről és a Templomnéző napok idejéről programjáról.

- Zenei események sorozata a térség templomaiban
- Vallási rendezvények, a település vallási emlékhelyeinek a bejárása, megismerése egy napos rendezvény keretében.

5.35.4 Ifjúsági turizmus (program)

- Erdei Iskolák lehetőségének a kialakítása és bővítése a térségben több helyen

Projekt megnevezése	4.35.41/A Tematikus táborok
A projekt célja	A gyerekek számára szervezett érdekes tematikus táborokon keresztül a szülők térségbe csábítása, így a turizmus fellendítése
Rövid leírása, tartalom	Sport, lovas, helytörténeti, természetvédelmi, madarász, vallási, cserkész, életmód, testvér térségek, testvértelepülések tematikákra kialakított
Célcsoport	Térségbeli és térségen kívüli 6-18 évesek
Megvalósítás helye	Natúrpark területe
Megvalósítás ütemezése, időtartama	Nyaranként és iskola szünetekben, folyamatosan
Partnerek	Önkormányzatok, civil szervezetek, intézmények (faluház, iskola)
Finanszírozási forrás	ROP, LEADER, KEOP

5.35.5 Rendezvényturizmus (program)

A térség erősségének számító rendezvények folytatása, kiterjesztése a turizmus fejlesztése szempontjából nélkülözhetetlen.

A rendezvényszervezés összetett és egyben szerteágazó feladatának a koordinálásában a Natúrpark menedzsment szervezete pótolhatatlan. A rendezvények alkalmanként több ezer ember megjelenésével járnak, komoly turisztikai eseménynek is számítanak.

5.35.51 Térségi rendezvények erősítése, újak kialakítása (intézkedés)

- Sok éves hagyományokkal rendelkező programok továbbvitele, fejlesztése, elindítása
- A jól működő helyi művészeti együttesek rendszeres bemutatkozására alkalmak teremtése

Projekt megnevezése	4.35.51/A Egy a Natúrparkra jellemző rendezvény kialakítása
A projekt célja	Egy jellegzetes kistérség hagyományaira építő rendezvény kialakítása.
Rövid leírása, tartalom	Egy kistérség lehetőség szerint minden települését érintő, egyenként megrendezésre kerülő program kidolgozása olyan módon, hogy a vendégek interaktív részvételére alapozunk.
Célcsoport	Lakosság, vendégek, turisták
Megvalósítás helye	A Natúrpark és környéke települései, illetve egy fő helyszín
Megvalósítás ütemezése, időtartama	2-3 év
Partnerek	Önkormányzatok, vállalkozók, civilek
Finanszírozási forrás	LEADER, ROP

5.35.52 Rendezvényhelyszínek kialakítása (intézkedés)

- Konferenciák, szakmai tanácskozások feltételeinek megteremtése, javítása a Natúrparkon belül több helyen
- Rendszeresen ismétlődő szakmai gyűlések, vállalati tréningek szakmai napoknak helyszín biztosítása a Natúrpark bármely településén.

5.36 Turizmus marketing és kommunikáció a térségről és a turisztikai termékekről (prioritás)

- Szisztematikus piackutatás, rendszeres időközönként, más térségekkel való összehasonlítás alapján

5.36.1 Irányító rendszer, irodák, arculat (program)

- Információs irodák létrehozása, szolgáltatások kiterjesztése:

- Vendégek általános komfortérzetének biztosítására, a tájékozódás megkönnyítésére, többnyelvű egységes közterületi információs rendszer megvalósítása

Minden település érintett a projektben. Ezt az egységes megjelenítést kell továbbfejleszteni.

- Falukép fejlesztés, egységes térségi arculat kialakítása
- A népművészek termékeinek, biotermesztés termékeinek értékesítése, árusítása az információs központban, a borút állomáshelyeken a turisták számára

5.36.2 Képviselő biztosítása (program)

5.36.21 Szakkiállításokon, vásárokon bemutatkozás (intézkedés)

- Idegenforgalmi kiállításokon bemutatkozni, részt venni a Natúrpark ajánlataival.

Folyamatosan megvalósuló projekt, a legfontosabb az Utazás kiállítás minden év tavaszán, amelyen a Dél-Dunántúli-i Régió standján a Hét Patak Gyöngye Natúrpark minden ajánlatának meg kell jelennie.

5.36.22 Szakmai rendezvényeken a Natúrpark képviselőjének biztosítása (intézkedés)

- Évente legalább egy szezonnyitó sajtókonferencia az év Natúrparkra vonatkozó turisztikai eseményeiről
- A Natúrpark vezetője, tagjai és munkatársai által, képviseltesse magát minden hazai és külföldi szakmai fórumon és mindig megfelelő tájékoztató anyagokkal.

5.36.3 Promóció, reklám (program)

5.36.31 Internetes reklám (intézkedés)

A Natúrpark nem rendelkezik egységes Internetes megjelenéssel, sok információ megszerezhető az Internetről a térségről, de a kép így nagyon esetleges, a települések önálló honlapjai, már akinek van, sem átláthatóak és nem interaktívak.

A Hét Patak Gyöngye Natúrpark honlapján, ha elkészül, külön turisztikai információs oldalakat kell megjelentetni, fontos, hogy tematikailag struktúráltan, részletesen és naprakészen jelenjenek meg az adatok, megint a menedzsment kapacitáshiányával összefüggő probléma az adatok folyamatos frissítésének kérdése. A honlap biztosítson átláthatóságot minden a térségre vonatkozó információról.

5.36.32 Kiadványok nyomdai kiadása (intézkedés)

- A Natúrparkról kiadvány család készüljön: Helytörténeti munkák, települési szóróanyagok, térségismertető és tematikus kiadványok az ajánlatokról, mint például egy kerékpáros kiadvány.

Projekt megnevezése	4.36.32/A Idegenforgalmi prospektus család elkészítése
A projekt célja	Pontos, teljes körű, legalább egy évig aktuális turisztikai információk megjelentetése a Natúrparkról és folyamatos terjesztése a kialakított terjesztési csatornákon keresztül.
Rövid leírása, tartalom	A Natúrpark fő turisztikai tematikái Kulturális turizmus Történelem, műemlékek Természeti értékek Borbemutató Szolgáltatások szállás vendéglátás, gasztronómia Aktív ajánlatok Egységes megjelenésben rendszerbe foglalva jelenjenek meg A kiadványt három nyelven (magyar, német, angol) kell kiadni, legalább 10 000 példányban A4-es formátumban
Célcsoport	A célcsoportok tagjai, turisták
Megvalósítás helye	Natúrpark települései
Megvalósítás ütemezése, időtartama	Folyamatos
Partnerek	A térség turisztikai aktorai, szervezetei
Finanszírozási forrás	ROP, AVOP, LEADER

- Képeslapok létrehozása, minden településről, terjesztése teljes körűen
Sok település rendelkezik már képeslappal, a kiadvány készítésével összekötve a képanyagot használva, költségkímélő módon önerőből is elkészíthető az önkormányzatok által.
- Rendezvény naptár összeállítása évente, a megyei rendezvény naptárba és honlapon is megjelenítve

6. Összefoglalás, utószó

A dokumentáció feladata lerakni egy számos tájképi, természeti és néprajzi értékkel rendelkező, ugyanakkor nehéz gazdasági helyzetben lévő térségben megalakuló natúrpark (természetvédelmi és ökoturisztikai) szakmai alapjait. A Hét Patak Gyöngye Natúrpark létrejövetele kettős cél megvalósulását segíti elő: az itt található ritka és különleges természetes élőhelyek megőrzése, a természetes állapotok és folyamatok fenntartása mellett a természeti értékek bemutatásával a vidék lakosságnak helyben kínál megélhetést, így lehetőség nyílik falvak előregedésének, elnéptelenedésének megállítására. A három kistérség és két természeti kistérsőcsoport találkozásánál születő natúrpark települései színes történelmi múltuknak adják jelét földváraikkal, a régi mesterségek emlékeivel, egyedi építészeti kultúrájukkal. Nemcsak az épített környezet, a környék élővilága is egyedülálló. Ami hazánk biogeográfiájára jellemző, az áll a Mecsek és a Külső-Somogy határán fekvő területekre is: számos melegkedvelő balkáni faj legészakibb elterjedési területe ez, utolsó menedékei a környező erdők, patak völgyek, vizes élőhelyek. Ezen értékek megfontolt és gondos védelmével, használatával nemcsak a hazai biodiverzitás és a térség lakossága kerül kedvezőbb helyzetbe, de az erre látogató is: harmóniát talál és olyan élményekhez jut, amelyeket nem kaphat meg máshol, mint a Hét Patak Gyöngye Natúrparkban.

2011. július 27., Kapuvár

Irodalom

A dombóvári kistérség turizmusfejlesztési koncepciója

Alsómocsolád településrendezési terve (2005). A.D. & U. Kft., Komló

Bankovics A. (2006): A Mecsek madárvilága (Aves). Folia comloensis 15: 317-360, Komló.

Baranyai-Hegyhát Turizmusfejlesztési programja

Bolliger–Erben–Grau–Heubl (1998): Cserjék. Magyar Könyvklub. Budapest.

Borihdi A. (1993): A magyar flóra szociális magatartástípusai, természetességi és relatív ökológiai értékszámai

Borihdi A. és Sánta A. (szerk.) (1999): Vörös Könyv Magyarország védett társulásairól, TermészetBÚVÁR Alapítvány Kiadó, Budapest

Budapesti Corvinus Egyetem Tájépítészeti Kar Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék Tájrendezési és igenforgalmi tanulmány (Alsómocsolád, Gerényes, Kisvaszar, Köblény, Szalatnak)

Buttler, K. P. (2000): Orchideák. Magyar Könyvklub. Budapest.

Büttl Z. és Hőnyi P. (2008): Sásdi Kistérségi Tervdokumentum I. verzió. Kapos Innovációs Transzferközpont Kht. Sásd.

Csikóstöttös helyi értékvédelmi katasztere (2003). Pécs Épterv Stúdió, Pécs

Dél-Dunántúl fejlesztési terv

Demeter A. (szerk.) (2002): Magyarország és a Natura 2000 I. – Natura 2000 –

Európai hálózat a természeti értékek megőrzésére. ÖKO Rt. Budapest, 2002

Farkas S. (szerk.) (1999): Magyarország védett növényei, Mezőgazda Kiadó, Budapest

Fazekas I. (2006): A Mecsek nagylepke-faunája (Lepidoptera: Macrolepidoptera) Folia comloensis 15: 239-298, Komló

Harka Á. és Sallai Z. (2004): Magyarország halfaunája. Nimfea Természetvédelmi Egyesület. Szarvas.

Helyi építési szabályzat (Gerényes, Kárász, Szalatnak)

Horvát A. (1942): A Mecsek hegység és környékének flórája, A Mecsek hegység és környékének flórája. Flora regionis montium Mecsek - Ciszterci Rend Kiadása, Pécs

InteraktívTÁRHÁZ műszaki leírás

Kállay I. (1980): A Magyarországi nagybirtok kormányzata 1711–1848. Akadémiai Kiadó, Bp. p: 129. old.

Kaposi Z. (1998): Magyarország gazdasági struktúrája (1700–1850), p: 76. Pécs.

Kárász község településrendezési terve (2002). Dévényi és Társa Építész Kft., Pécs

Keresztesi Z. – Marosi S. – Pécsi M. – Somogyi S. (1989): Magyarország nemzeti atlasza p: 86-87. Kartográfiai Vállalat, Budapest

Kevey B. (1987): Adatok Magyarország flórájának és vegetációjának ismeretéhez IV. Notanikai közlemények 74-75

Kisvaszar Község Településrendezési terve – Településszerkezeti Terv (2003), Stadler Építész Iroda, Kaposvár.

Köblény szabályozási terve (1999). Aedis Építészeti Stúdió Kft., Pécs

Kölyök-Fészek Erdei Iskola, projektleírás

Lengyel M. (1994): A turizmus általános elmélete. KIT Kft, Bp.

Marosi S. és Somogyi S. (szerk.) (1990): Magyarország kistájainak katasztere I.-II., MTA Földrajztudományi Intézet, Budapest

Melius P. (1578): Herbarium – Az fáknek, füveknek nevekről, természetekről és hasznairól. In: Herbárium, Kriterion Kiadó, 1978. Bukarest, Románia.

Merkli O. (2003): Bogarak. Kossuth Kiadó. Budapest.

Nagy G. (2007): Új adatok a Mecsek madárfaunájának ismeretéhez (Aves) Acta Naturalia Pannonica 2:187-188, Pécs

Ódor I. (2005): Baranyai uradalmak a XVIII–XX. században. A Honismereti Szövetség Folyóirata XXXIII. Évf. 3. sz., Budapest.

Peterson, R.T., Mountfort, G., Hollom, P.A.D. (1977): Európa madarai. Gondolat Kiadó. Budapest.

Rakonczay Z. (1989): Vörös könyv – A Magyarországon kipusztult és veszélyeztetett növény és állatfajok. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Sallai Z. (2006): A Mecsek és közvetlen környékének halai (Pisces), Folia comloensis 15: 299-316, Komló

Sásd Komló turizmusfejlesztési koncepcióterv

Sásdi kistérség kerékpáros koncepció

Simon T. (2000): A Magyar edényes flóra határozója, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

Szalatnak településrendezési terve (2002). Dévényi és Társa Építész Kft., Pécs

Tihanyi Cs. (2004): Tanulmány, javaslat Kisvaszar község építészeti és településszerkezeti értékeinek védelmére „T+T Konzules Bt.”, Pécs

Tovább-lépés a Baranyai Hegyhát megújulásáért (LEADER+ kiadvány)

Trócsányi B. – Schäffer D. – Korsós Z. (2007): A Mecsek kételtű- és hüllőfaunájának áttekintése, újabb faunisztikai adatokkal. Acta Naturalia Pannonica 2:189-206, Pécs

Trócsányi és Korsós (2006): Can a semi-urban setting rival undistributed habitats for a protected species? Numbers and densities of the common wall lizard in different habitat types. In: Book of Abstracts, 1st European Congress of Conservation Biology, „Diversity of Europe” 22-26. August, Eger, Hungary, p. 166.

Varga J. és Rácz I. (1996): Állatföldrajz. Eszterházy Károly Tanárképző főiskola. Eger.

Hasznos webhelyek

aesz.hu

alsomocsolad.hu

baranyatermeszetbarat.hu

csikostottos.hu

ddrmk.hu

deldunantul.com

foldhivatal.hu

foldhivatal.hu

GoolgeEarth

itthon.hu

karasz.hu

koh.hu

ksh.hu

magyarország.hu

mecsekerdo.hu

mecsekitermeszetbarat.hu

oregfak.emk.nyme.hu/telepules/keret.htm

pavazoltan.hu

turistautak.hu